

Тема:

«Конвенція РЄ про захист професії адвоката: майбутня частина законодавства України»: у НААУ відбувся круглий стіл

с. 3

Огляд ключових рішень РАУ від 1 – 2 травня, 30 червня 2026 року

с. 10

Дайджест діяльності комітетів та секцій НААУ за червень – серпень 2026 року

с. 23

Історія адвокатури: Адвокатська тактика д-ра Андрія Коса на судовому процесі «101» у Львові (1911)

с. 93

ЗМІСТ

Новини та події

У НААУ відбувся круглий стіл «Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката: майбутня частина законодавства України»	3
Чергове засідання РАУ відбулося 18 серпня 2026 року	7
Омбудсман вимагає принципової реакції на насильство щодо адвокатів	9

Рішення органів адвокатського самоврядування

Огляд ключових рішень РАУ від 1 — 2 травня, 30 червня 2026 року	10
---	----

Комітети НААУ

Дайджест діяльності комітетів та секцій НААУ за червень — серпень 2026 року	23
---	----

Цікава тема

<i>М. Сібілев</i> Дисциплінарна ініціатива суду щодо захисника у кримінальному провадженні: межі процесуального реагування, незалежність адвоката та право обвинуваченого на захист	63
--	----

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ізовітова Л. П.

Голова Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Гвоздй В. А.

Заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Кухар О. І.

Заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Місяць А. П.

в. о. Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури

Крупнова Л. В.

Заступник Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури України

Болдін М. Я.

Голова Вищої ревізійної комісії адвокатури

Ковтун М. С.

Шеф-редактор офіційного бюлетня «Вісник НААУ»

Офіційний бюлетень Національної асоціації адвокатів України

Реєстраційне свідоцтво серія KB № 20370-10170 Р від 19.11.13 р.

Засновник

Національна асоціація адвокатів України

Юридична та фактична адреса засновника:

04070, м. Київ, вул. Борисоглібська, 3, поверх 2

Секретаріат НААУ

(044) 392-73-71
факс: (044) 392-73-70
E-mail: info@unba.org.ua
www.unba.org.ua

Міжнародний досвід

О. Мурзановська

Нові правила тимчасового перебування громадян України в Польщі: правовий аналіз змін 2026 року 69

В. Ясєвін

Кримінальна відповідальність громадян Угорщини та осіб з множинним громадянством (України та Угорщини) за службу у складі ЗСУ під час повномасштабної військової агресії РФ проти України: колізії між нормами національних законодавств України, Угорщини та міжнародного гуманітарного права..... 72

Цивільні справи

О. Розгон

Боргова розписка та удаваний правочин: межі застосування статті 235 ЦК України 79

Практика ЄСПЛ

В. Ковтун, М. Ковтун

Справа «Кавала проти Туреччини» (№ 2): невиконання обов'язкових до виконання рішень ЄСПЛ 88

Історія адвокатури

А. Бойда

Адвокатська тактика д-ра Андрія Коса на судовому процесі «101» у Львові (1911) 93

Головний редактор
Ізовітова Л. П.

Шеф-редактор
Ковтун М. С.

Загальний дизайн
Гладченко Ю. О.

Реєстраційне свідоцтво:
серія KB № 20370-10170P

Видавець
ТОВ «ФАКТОР-МЕДІА»

Редакція:
вул. Сумська, 106а,
м. Харків, 61002, Україна
тел.: (057) 76-500-76

e-mail: mskovtyn@gmail.com

www.i.factor.ua

Періодичність виходу
раз на місяць

Дата виходу
31.08.2026 р.

© ТОВ «ФАКТОР-МЕДІА», 2026.
Усі права на публікації захищені.
Відтворення та поширення
(розповсюдження) у будь-який
спосіб творів (окремих частин

творів), розміщених у бюлетені
«Вісник Національної асоціації
адвокатів України», допускається
лише за дозволом Національної
асоціації адвокатів України.
При відтворенні матеріалів,
що містяться у бюлетені «Вісник
Національної асоціації адвокатів
України», посилання на видання
і вказівка імені (псевдоніма)
автора твору обов'язкові.

У НААУ ВІДБУВСЯ КРУГЛИЙ СТІЛ «КОНВЕНЦІЯ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ЗАХИСТ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА: МАЙБУТНЯ ЧАСТИНА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ»

**ШЛЯХ ДО РАТИФІКАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ
НЕ МАЄ ЗАВЕРШИТИСЯ НОВИМ
ОЧІКУВАННЯМ — ЛІДІЯ ІЗОВІТОВА**

Підготовка України до ратифікації Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката вже пройшла ключові етапи. Тепер державні інституції мають винести питання на розгляд Верховної Ради. При цьому Україна може завершити ратифікацію швидше за держави ЄС.

Про це говорили під час круглого столу «Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката: майбутня частина законодавства України» за участю народних депутатів, представників європейських інституцій та самих адвокатів. Модерував дискусію заступник голови НААУ, РАУ **Валентин Гвоздій**, який представляв Україну у Комітеті експертів із захисту адвокатів, що розробляв проєкт міжнародного акта.

На початку заходу голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова** запропонувала учасникам оцінити, чи готова Україна до ратифікації. Вона звернула увагу, що захист адвокатської професії не є внутрішньою справою самої адвокатури, оскільки від професійних гарантій захисника залежить можливість людини скористатися правничою допомогою. Адже право на захист може бути реальним лише тоді, коли реальними є гарантії діяльності самого адвоката, його незалежності, адвокатської таємниці, захисту від тиску й незаконного втручання.

Лідія Ізовітова нагадала, що Україна брала безпосередню участь у розробленні Конвенції, а українська адвокатура від початку працювала над її майбутньою імплементацією. 9 березня цього року після відповідного рішення Президента документ від імені України підписав постійний представник при Раді Європи **Микола Точицький**.

Підготовку до ратифікації супроводжували п'ять спеціальних робочих нарад у Комітеті ВР з питань правової політики за участю представників парламенту,

Офісу Президента, Мін'юсту, МЗС і НААУ. На них обговорювали переклад Конвенції, необхідні законодавчі зміни, строки, відповідальні органи та механізм ратифікації. Мін'юст разом із НААУ опрацював наявні розбіжності та пропозиції змін до законодавства, а МЗС забезпечило офіційний переклад документа.

За словами голови НААУ, наступним державним кроком має стати ратифікація Конвенції. Лідія Ізовітова закликала не допустити, щоб уже пройдений шлях завершився новим періодом очікування.

Валентин Гвоздій звернув увагу на процедурну можливість України ратифікувати документ раніше за держави ЄС. Останні очікують на рішення Союзу та розмежування компетенції між ЄС і національними органами. «Бути не членом Європейського Союзу наразі для нас маленька перевага. Ми можемо ратифікувати цю Конвенцію трохи швидше, ніж країни — члени ЄС, які повинні чекати і зробити це синхронно», — пояснив він. Заступник голови НААУ, РАУ відзначив наявність консенсусу щодо ратифікації та прагнення України бути серед перших держав, які завершать цю процедуру.

Конвенція встановлює міжнародні гарантії незалежності адвокатів, збереження професійної таємниці та захисту від незаконного втручання. Для набрання Конвенцією чинності її мають ратифікувати щонайменше вісім держав, серед яких принаймні шість

держав — членів Ради Європи. На момент проведення круглого столу документ підписали 34 держави, але жодна його ще не ратифікувала.

У ВР ГОТУЮТЬ ПРОЄКТ ДЛЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА

Народні депутати планують найближчим часом зареєструвати законопроект щодо імплементації основних положень Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката. Парламентська ініціатива може також спонукати уряд швидше завершити підготовку ратифікаційного пакета.

На це звернув увагу голова підкомітету з питань політичної реформи та конституційного права Комітету ВР з питань правової політики **Максим Дирдін** під час круглого столу «Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката: майбутня частина законодавства України».

У червні під час зустрічі у Комітеті ВР з питань правової політики учасники обговорили підготовку законодавчих змін, необхідних у зв'язку з підписанням Конвенції. За словами народного депутата, фінальний текст законопроекту щодо імплементації основних норм, передбачених Конвенцією, готовий та невдовзі буде зареєстрований у парламенті.

Водночас уряд завершує свою частину процесу. Мін'юст і Кабмін готують проєкт, який Президент внесе до Верховної Ради для ратифікації Конвенції. За оцінкою депутата, реєстрація парламентського законопроекту може спонукати міністерство активніше працювати над ратифікаційним пакетом.

ЯК КОНТРОЛЮВАТИМУТЬ ДОТРИМАННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТІВ, ПОЯСНИВ ОДИН ІЗ РОЗРОБНИКІВ КОНВЕНЦІЇ

Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката передбачає незалежний моніторинговий механізм, який оцінюватиме дотримання державами встановлених гарантій. Обрані експерти проводитимуть раунди оцінювання, реагуватимуть на критичні ситуації, виявлятимуть системні недоліки та рекомендуватимуть способи їх усунення.

Про це розповів голова Комітету експертів Ради Європи із захисту адвокатів (CJ-AV), член Європейського комітету з правового співробітництва (CDCJ) **Крістоф Генріхс**.

Саме цей комітет безпосередньо займався підготовкою проєкту Конвенції. Робота над документом тривала у 2022 — 2024 роках за участю представників 15 держав — членів Ради Європи, міжнародних адвокатських організацій та практиків, які спеціалізуються на захисті прав адвокатів. Одним із експертів у складі CJ-AV був заступник голови НААУ, РАУ Валентин Гвоздів, якого делегувала Україна і який був обраний заступником керівника Комітету.

За словами Крістофа Генріхса, підготовці Конвенції передував підготовлений Парламентською асамблеєю Ради Європи у 2017 році звіт Док.14453 про умови роботи адвокатів. У ньому йшлося про зростання кількості погроз, випадків незаконного тиску та фізичних нападів у зв'язку з професійною діяльністю, а також переслідування через представництво клієнтів із непопулярних або стигматизованих груп.

Конвенція охоплює два рівні захисту — професійні асоціації та окремих адвокатів. Адвокатські асоціації повинні бути незалежними й самоврядними, захищеними від зовнішнього втручання та мати можливість виступати від імені адвокатів, які зазнають погроз і нападів. А гарантії для адвокатів передбачають можливість безперешкодно надавати правничу допомогу і виступати в судах, а також доступ до клієнта, який перебуває в місці несвободи. Документ захищає адвоката від негативних наслідків ототожнення з клієнтом і відповідальності за заяви, зроблені добросовісно і сумлінно під час процесуальних дій від імені клієнта.

Крістоф Генріхс також звернув увагу на захист професійної таємниці та право адвоката на правничу допомогу під час кримінального провадження стосовно нього, обшуку або затримання. Держава має утримуватися від дій, які можуть послабити незалежність адвокатських асоціацій, і консультуватися з адвокатурою щодо законодавчих змін, які безпосередньо впливають на професійну практику. «Конвенція створює чіткі стандарти захисту прав і свобод, важливих для адвокатів», — резюмував він.

Для контролю за дотриманням положень Конвенції створюється Група експертів із захисту професії адвоката (ГРАВО). Кандидатів до її складу висуватимуть держави — учасниці Конвенції, а обиратиме Комітет Сторін. Члени ГРАВО працюватимуть незалежно й неупереджено. Група проводитиме раунди оцінювання, а у критичних ситуаціях зможе застосувати передбачену Конвенцією термінову процедуру.

ГРАВО не замінюватиме суди й не ухвалюватиме обов'язкових рішень. «Вона зможе вказувати на системні недоліки судової системи або системи виконавчої влади, надавати рекомендації щодо усунення цих проблем, а також порушувати їх на рівні політичного діалогу», — пояснив Крістоф Генріхс.

Конвенція відкрита також для держав, які не входять до Ради Європи. За оцінкою Крістофа Генріхса, завдяки цьому передбачений нею механізм захисту прав адвокатів може поширитися за межі Європи.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНЕ ЗНАЧЕННЯ ЗАХИСТУ АДВОКАТІВ ПОЯСНИВ ПРЕДСТАВНИК УКРАЇНИ ПРИ РЕ

Поряд із правовими наслідками ратифікація та подальша імплементація Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката матимуть для України виразне політичне значення. Це підтвердить готовність держави виконувати завдання, необхідні для майбутнього членства в Європейському Союзі.

Про це заявив Постійний представник України при Раді Європи, Надзвичайний і Повноважний Посол **Микола Точицький**.

Нагадаємо, саме Микола Точицький 9 березня від імені України підписав Конвенцію. За його словами, це рішення відображало волю керівництва держави та стало черговим кроком у процесі інтеграції України у правове поле Ради Європи.

Дипломат відзначив, що Конвенція є першим юридично обов'язковим інструментом Ради Європи, покликаним створити належні умови для незалежної професійної діяльності адвокатів. Але її значення виходить за межі самої професії: незалежний адвокат є передумовою ефективного права на захист і доступу до правосуддя, а гарантії адвокатської діяльності — складовою функціонування демократичної держави. *«І саме тому імплементація сучасних стандартів Ради Європи має для нас не лише юридичне, а й виразне політичне забарвлення»*, — зауважив він, пов'язавши це з виконанням Україною завдань, необхідних для вступу до ЄС.

За оцінкою Миколи Точицького, близько 45 % зобов'язань на цьому шляху пов'язані з роботою Ради Європи. Адже інституції ЄС взаємодіють із Радою Європи, щоб оцінювати виконання державами-кандидатами взятих зобов'язань.

Після надання Верховною Радою згоди на обов'язковість Конвенції вона стане частиною національного

законодавства і буде безпосередньо пов'язана з конституційними гарантіями професійної правничої діяльності. Водночас Україна має можливість опинитися серед перших держав, які ратифікують документ, поки в ЄС триває обговорення розподілу повноважень між Союзом та його членами. *«Я переконаний, що такий крок став би свідченням того, що Україна не лише підтримує формування нових європейських стандартів, а й готова однією з перших запроваджувати їх у національному законодавстві»*, — наголосив дипломат.

Наступним етапом, за його словами, має стати конкретна спільна робота парламенту, уряду, адвокатури та інших національних інституцій. *«Тепер нам з вами необхідно перейти до конкретної роботи. І я дуже вдячний за цю ініціативу розмови з народними депутатами (участь у заході брали також члени Комітету ВР з питань правової політики, — прим. ред.), тому що м'яч, за великим рахунком, на їхньому полі. На моє глибоке переконання, ратифікація стала б важливим кроком для підтримки формування нових європейських стандартів»*, — відзначив Микола Точицький. Питання ратифікації необхідно найближчим часом винести на розгляд Верховної Ради, адже право на захист належить до фундаментальних прав у демократичній державі.

Дипломат запевнив, що постійне представництво України при Раді Європи продовжить співпрацю з національними інституціями для майбутньої імплементації Конвенції про захист професії адвоката. Також він висловив очікування, що її ратифікацію та практичне виконання буде відображено в новому плані дій для України за підтримки Ради Європи.

«Сьогодні я бачу підтримку серед політикуму у питанні ратифікації Конвенції, тому бажано, щоб ми не затягували цей процес», — резюмував Микола Точицький.

ДОПУСК АДВОКАТІВ ДО ТЦК ТА СП СЛІД НОРМАТИВНО ВРЕГУЛЮВАТИ — ОМБУДСМАН

Практика недопуску адвокатів до приміщень ТЦК та СП має ознаки системної протидії адвокатській діяльності й позбавляє людей можливості невідкладно скористатися професійною правничою допомогою. Порядок такого доступу необхідно закріпити у нормативних актах Міноборони.

Про це заявив Уповноважений Верховної Ради України з прав людини **Дмитро Лубінець**. Він підтримав якнайшвидшу ратифікацію документа, наголосивши, що «без інституту незалежної та фахової адвокатури взагалі неможливо побудувати систему захисту прав людини в Україні».

Окреслюючи проблеми, з якими Офіс Омбудсмана стикається майже щодня, він звернув увагу, що упродовж 2025 — 2026 років отримав численні звернення щодо блокування діяльності адвокатів представниками ТЦК та СП. За його наполяганням, до міністра оборони вже направлялися документи щодо нормативного врегулювання допуску адвокатів — через внесення змін до актів Міноборони та (або) Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, затверджене постановою Кабміну від 23.02.2022 № 154. Дмитро Лубінець повідомив, що продовжуватиме порушувати це питання перед новим очільником міністерства. За словами Омбудсмана, керівництво системи ТЦК та СП вважає, що відсутність окремо встановленого порядку дає юридичні підстави не допускати адвокатів до приміщень центрів. При цьому на те, що такого порядку немає, представники командування Сухопутних військ неодноразово посилалися у відповідях Уповноваженому. Але відсутність спеціального порядку, за його словами, не створює юридичних підстав для недопуску захисників. «Під час особистого спілкування я неодноразово зазначав, що відсутність нормативно-правового акта не дає вам підстав порушувати Конституцію України. І в будь-якому випадку ви будете нести за це відповідальність», — наголосив Уповноважений.

Згодом до повідомлень про недопуск додалися погрози вилучити мобільні телефони, застосування

фізичної сили та заподіяння тілесних ушкоджень адвокатам під час виконання професійних обов'язків. В одному з випадків працівник ТЦК та СП травмував адвоката з Харкова. Відомості до ЄРДР внесли лише після втручання Офісу Омбудсмана, однак тривалий час розслідування фактично не просувалося. Слідчі дії розпочалися після повторного реагування.

Інша проблема стосується осіб, яких тримають в ізоляторах тимчасового тримання. Допуск до них адвоката фактично залежить від надходження повідомлення органу досудового розслідування про залучення захисника. Після звернення Уповноваженого МВС повідомило, що Національна поліція розробляє зміни до відповідної інструкції з урахуванням пропозицій НААУ.

Також під час воєнного стану адвокатам, які надають правничу допомогу особам у справах про кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки, заборонили проносити власну комп'ютерну техніку до СІЗО, запропонувавши користуватися обладнанням установи. На думку Дмитра Лубінця, опрацювання матеріалів захисту на такій техніці прямо загрожує адвокатській таємниці. Уповноважений звернувся до Мін'юсту та підтримав пропозицію НААУ вилучити спірні положення.

Дмитро Лубінець наголосив, що правоохоронні органи та профільні міністерства повинні ефективно реагувати на блокування адвокатської діяльності. Україна як кандидатка на вступ до ЄС має демонструвати належне застосування демократичних принципів, що неможливо без незалежної адвокатури.

ЧЕРГОВЕ ЗАСІДАННЯ РАУ

ВІДБУЛОСЯ 18 СЕРПНЯ 2026 РОКУ

РАУ ВЗЯЛА ДО УВАГИ ПУБЛІЧНЕ ЗВЕРНЕННЯ ВРП

Рада адвокатів України констатувала об'єктивну неможливість за поточної безпекової ситуації проведення у порядку, встановленому Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зборів адвокатів, конференцій адвокатів регіонів та з'їзду адвокатів України, у тому числі для обрання двох членів Вищої ради правосуддя за квотою з'їзду адвокатів України.

Таке рішення ухвалено на черговому засіданні РАУ 18 серпня за результатами розгляду публічного звернення Вищої ради правосуддя, затвердженого рішенням від 16.07.2026 № 1476/0/15-26.

Нагадаємо, організація проведення з'їзду є багатоступінчастою процедурою. Їй передують збори адвокатів у районах і містах, а також конференції адвокатів регіонів, на яких обирають делегатів. При цьому чинне законодавство не передбачає дистанційної участі у цих заходах.

Крім того, частина адвокатів проходить військову службу, перебуває на тимчасово окупованих територіях, набула статусу внутрішньо переміщених осіб або виїхала за межі України.

Згідно з інформацією від рад адвокатів регіонів, у низці прифронтових областей проведення масових заходів обмежене або фактично неможливе через бойові дії, постійні обстріли, евакуацію населення та відсутність приміщень з укриттями належної місткості. Водночас закон вимагає завчасно оприлюднювати дату, час і місце проведення зборів, конференцій та з'їзду.

Тож за поточної безпекової ситуації це створює реальну загрозу для учасників. Проведення заходів без повноцінної участі адвокатів окремих регіонів також може порушити засади виборності, гласності та рівності, поставивши під сумнів правомочність з'їзду та легітимність його рішень.

РАУ підтвердила, що участь адвокатури у формуванні Вищої ради правосуддя є її конституційним обов'язком. Водночас організаційні умови проведення з'їзду мають визначатися органами адвокатського самоврядування відповідно до закону, з гарантуванням безпеки учасників і рівної можливості участі адвокатів усіх регіонів.

У вересні 2022 року Рада адвокатів України прийняла рішення про скликання Звітно-виборчого Шостого з'їзду адвокатів України. Тоді було затверджено порядок денний З'їзду, до якого, крім питань обрання керівників вищого органу адвокатського самоврядування, включені питання призначення членів ВРП та органу, що відповідає за притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності.

Водночас питання про визначення дати проведення з'їзду та квоти представництва може бути вирішене лише після зміни безпекової ситуації або законодавчого врегулювання особливостей проведення заходів адвокатського самоврядування під час воєнного стану.

Радам адвокатів регіонів доручено постійно відстежувати безпекову ситуацію та повідомляти РАУ про істотні зміни невідкладно, але не рідше одного разу на квартал.

Текст рішення РАУ незабаром буде розміщено на сайті НААУ та направлено до Вищої ради правосуддя.

РАУ ЗАПОЧАТКУВАЛА ЦИФРОВИЙ ПРОЄКТ «СТІНА ПАМ'ЯТІ ТА ПОШАНИ»

Рада адвокатів України ухвалила рішення про створення цифрового проєкту «Стіна пам'яті та пошани». Для цього НААУ розпочинає збір інформації про адвокатів і помічників адвокатів, які загинули внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

Відповідну ініціативу внесла голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова**. Її підтримали члени РАУ під час засідання 18 серпня.

Метою проєкту є визнання заслуг адвокатів і помічників адвокатів, які проходять військову службу та захищають Україну, а також вшанування пам'яті адвокатів і помічників адвокатів, які загинули під час проходження військової служби внаслідок російської збройної агресії.

Створення цифрового ресурсу має забезпечити систематизацію, облік та належне збереження відповідної інформації. Зібрані відомості також використовуватимуться для оперативного надання інформації на запити державних органів, засобів масової інформації та інших заінтересованих осіб.

Як пояснила Лідія Ізовітова, цифровий проєкт може містити біографії адвокатів і помічників адвокатів, інформацію про їхні заслуги, фотографії, матеріали про життя та спогади близьких і колег. А цифровий формат забезпечить доступність цих відомостей і сприятиме їх тривалому збереженню.

Заступник голови НААУ, РАУ **Олексій Кухар** під час обговорення нагадав про видану у 2015 році книгу «Адвокати і правники — діячі Легіону Українських січових стрільців», присвячену представникам адвокатури, які стали частиною історії українського державотворення. За його словами, адвокати, які сьогодні захищають Україну, також творять історію професії та держави.

У межах реалізації рішення планується розробити й затвердити положення про цифровий проєкт. Регіональним радам адвокатів також мають надіслати повідомлення про порядок і адресу подання інформації щодо загиблих колег.

Відповідальною за збирання, опрацювання та актуалізацію відомостей у межах проєкту призначено керівницю Науково-методичного центру досліджень адвокатури і права НААУ **Ірину Василик**.

БПД: РАУ НАПОЛЯГАЄ НА ВІДНОВЛЕННІ РОБОТИ НАГЛЯДОВОЇ РАДИ КООРДИНАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ

Система безоплатної правничої допомоги вже п'ять років залишається без функціонуючого органу, який має здійснювати нагляд за її діяльністю та сприяти незалежності й прозорості управління. При цьому раніше визначені проблеми системи БПД так і не були вирішені, а частина з них поглибилася та масштабувалася.

На цьому тлі у РАУ розглянули питання необхідності відновлення роботи Наглядової ради Координаційного центру з надання правничої допомоги.

Відповідно до Положення про Наглядову раду, затвердженого наказом Мін'юсту від 14.08.2019 № 2551/5, цей орган здійснює нагляд за системою БПД і сприяє незалежності її управління та підвищенню довіри громадськості. Рада, зокрема, оцінює діяльність директора Координаційного центру за результатами заслуховування щорічного, зокрема фінансового, звіту, ідентифікує та оцінює політичні, фінансові й інші ризики та надає рекомендації щодо запобігання їм або їх усунення. Також вона надає директору пропозиції щодо пріоритетів розвитку системи, реалізації державної політики та необхідності розроблення нормативно-правових актів,

схвалює пропозиції щодо стратегічних напрямів, річні плани та звіти Координаційного центру.

Характеризуючи стан системи безоплатної правничої допомоги, член РАУ та голова Комітету НААУ з питань БПД **Оксана Каденко** повідомила, що жодна з раніше визначених основних проблем не припинила існування, а понад половина з них поглибилася та масштабувалася.

Серед таких вона назвала незмінний рівень оплати роботи адвокатів, труднощі з отриманням первинної та вторинної правничої допомоги, а також збільшення кількості справ, у яких участь адвоката є обов'язковою. При цьому через низьку оплату адвокати відмовляються від окремих доручень.

Оксана Каденко звернула увагу на розширення ролі центрів БПД в оцінюванні скарг та якості роботи адвокатів, можливість пов'язати укладення, продовження або припинення договору з оцінкою центрами обґрунтованості скарг, а також відсутність у законодавстві моделі взаємодії між адвокатурою та системою БПД. Також вона повідомила про відсутність реагування Координаційного центру на випадки одночасного залучення адвокатів БПД та адвокатів, які працюють за договором.

За результатами доповіді Оксани Каденко запропонувала повернутися до принципової вимоги відновити роботу Наглядової ради, яка не функціонує вже п'ять років.

Голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова** наголосила, що позицію щодо відновлення роботи Наглядової ради слід оформити рішенням Ради адвокатів України та направити відповідне звернення міністру юстиції. Пропозицію підтримали члени органу адвокатського самоврядування.

Повний текст рішення буде оприлюднений на сайті НААУ.

ОМБУДСМАН ВИМАГАЄ ПРИНЦИПОВОЇ РЕАКЦІЇ НА НАСИЛЬСТВО ЩОДО АДВОКАТІВ

Кожен факт перешкоджання законній діяльності адвоката, застосування фізичної сили, затягування розслідування чи приховування доказів має отримати належну правову оцінку. Держава зобов'язана забезпечити, щоб право на захист було реальною гарантією.

Про це заявив Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець, закликавши компетентні органи принципово реагувати на порушення професійних прав адвокатів.

Приводом для заяви стала справа адвокатки, яка 15 березня 2025 року зазнала тяжких травм під час виконання доручення з надання безоплатної правничої допомоги особі у Київському районному ТЦК та СП у Харкові. Після госпіталізації жінка перенесла операцію, тривале лікування та реабілітацію. Згодом їй встановили III групу інвалідності.

Адвокатка звернулася до правоохоронних органів із заявою про кримінальне правопорушення. Однак понад рік потому особу, яка завдала тілесних ушкоджень адвокатці, так і не було встановлено. Працівників ТЦК не допитали, також не було отримано відеозаписів з камер спостереження.

Частину необхідних слідчих дій провели лише після втручання суду. Через можливе неналежне розслідування Державне бюро розслідувань відкрило окреме кримінальне провадження щодо можливої службової недбалості працівників поліції.

Втім, не домогшись ефективного розслідування на національному рівні, адвокатка звернулася до Європейського суду з прав людини.

«Рік очікування — це не правосуддя. Людина, яка заявила про злочин, має отримати ефективне розслідування, а не мовчання, бездіяльність і нескінченне очікування», — наголосив Дмитро Лубінець.

Інцидент розглядали і в НААУ. На засіданні 8 липня 2025 року Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ обговорив випадки застосування фізичної сили до адвокатів у харківських ТЦК, недопуску їх до клієнтів та затягування розслідувань. Комітет повідомляв, що адвокатів не допускали

до клієнтів навіть за дорученнями системи безоплатної правничої допомоги. В окремих випадках адвокатки зазнали травм, однак слідчі дії затягувалися, підозрю нікому не повідомляли, а доступ потерпілих до правосуддя фактично блокувався.

За даними Комітету захисту прав адвокатів при Раді адвокатів Харківської області, які навів Омбудсман, протягом 2025 — 2026 років зафіксовано 17 випадків застосування фізичної сили до адвокатів. У низці випадків також повідомлялося про психологічний тиск і погрози мобілізацією.

Дмитро Лубінець наголосив, що факти перешкоджання законній діяльності адвоката потребують швидкої реакції держави. *«Я вимагаю принципової реакції від усіх компетентних органів України. Кожен факт перешкоджання законній діяльності адвоката, застосування фізичної сили, затягування розслідування чи приховування доказів має отримати належну правову оцінку. Держава зобов'язана довести, що право на захист в Україні — це не декларація, а реальна гарантія», —* відзначив він.

«Якщо людина приходить до державної установи з посвідченням адвоката, а виходить із неї людиною з інвалідністю, — це повинно отримати не лише суспільну оцінку, а й швидку, принципову та невідворотну реакцію держави. Інакше наступним, хто втратить своє право на захист, може стати будь-хто!», — резюмував Омбудсман.

ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ РІШЕНЬ РАУ

ВІД 1 — 2 ТРАВНЯ, 30 ЧЕРВНЯ 2026 РОКУ

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
Рішення № 22 від 1 травня 2026 року «Щодо виконання адвокатами вимог, передбачених пунктом 4 частини 1 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»	1. Роз'яснити, що судово-експертна діяльність у розумінні п. 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» охоплює не лише фактичне виконання судових експертиз, а й перебування особи у статусі судового експерта, що підтверджується включенням до Реєстру атестованих судових експертів. Відповідно набуття адвокатом кваліфікації судового експерта та/або включення його до Реєстру атестованих судових експертів — навіть за відсутності фактичного виконання експертиз та прийняття доручень або призначень на їх проведення — є виникненням обставини несумісності у розумінні зазначеної норми. 2. Встановити, що моментом виникнення обставини несумісності, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є дата прийняття експертно-кваліфікаційною комісією рішення про присвоєння адвокату кваліфікації судового експерта та складення особою присяги судового експерта. З цього моменту адвокат у триденний строк зобов'язаний подати до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності в порядку ч. 2 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». 3. Зазначити, що підхід, за яким адвокат, який набув кваліфікації судового експерта та перебуває у Реєстрі атестованих судових експертів, продовжує здійснювати адвокатську діяльність без подання заяви про зупинення такої діяльності, є неприпустимим. Продовження здійснення адвокатської діяльності за наявності обставини несумісності становить дисциплінарний проступок відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. 4. Роз'яснити, що адвокат, який бажає зберегти кваліфікацію судового експерта без виникнення обставин несумісності, має право в установленому порядку ініціювати тимчасове зупинення права на проведення судової експертизи в порядку ст. 16-1 Закону України «Про судову експертизу» та повідомити раду адвокатів регіону про усунення обставини несумісності. У разі необхідності фактичного виконання судової експертизи адвокат зобов'язаний подати заяву про зупинення адвокатської діяльності і відновити її лише після припинення статусу судового експерта або зупинення права на проведення судової експертизи (за умови дотримання усіх процедурних вимог та відсутності конфлікту інтересів). 5. Адвокатам, які станом на дату прийняття цього рішення вже мають кваліфікацію судового експерта та включені до Реєстру атестованих судових експертів, протягом тридцяти календарних днів з дня опублікування цього рішення на офіційному вебсайті НААУ вжити заходів щодо усунення обставин несумісності в один із таких способів за власним вибором: — подати до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності; — ініціювати тимчасове зупинення права на проведення судової експертизи в порядку ст. 16-1 Закону України «Про судову експертизу» та повідомити раду адвокатів регіону за адресою свого робочого місця про усунення обставини несумісності із наданням відповідних підтверджуючих документів.

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
Рішення № 23 від 1 травня 2026 року «Щодо заповнення ордеру на надання правничої допомоги в особливій ситуації, коли особа клієнта не встановлена органом досудового розслідування, а її попереднє документування державою визнано недійсним»	1. Внести зміни до Положення про ордер на надання правничої допомоги, затвердженого в новій редакції рішенням РАУ від 12.04.2019 № 41, із змінами, доповнивши підпункт 12.2 словами: «або інші відомості, відомі адвокату, які можуть персоніфікувати особу;» 2. Враховуючи, що адвокат не має законодавчо визначеного обов'язку встановлювати особу клієнта перед підписанням договору про надання правничої допомоги, роз'яснити, що адвокат у винятковій ситуації, зокрема коли особа клієнта є неідентифікованою, може зазначати та за необхідності вносити зміни до реквізиту, визначеного підпунктом 12.2. Положення про ордер на надання правничої допомоги, вказуючи не лише попереднє ім'я такої особи, а й описову формулу, яка визначає реальний правовий стан ситуації та відповідає джерелу встановлення анкетних даних клієнта адвоката («фізична особа, яка раніше була документована паспортом громадянина України на ім'я П. І. Б. ____ р. н.», «фізична особа, яка під час укладення договору на правничу допомогу документувалась як П. І. Б.», «зі слів...», «за наявної інформації...», «згідно з пред'явленими документами...» тощо). 3. Рекомендувати адвокатам ініціювати зупинення будь-яких процедур стосовно особи, яка є неідентифікованою.
Рішення № 26 від 1 травня 2026 року «Роз'яснення щодо меж дисциплінарної юрисдикції та інших пов'язаних питань»	1. Надати роз'яснення з порушених у зверненні адвоката питань у частині, що належить до компетенції РАУ відповідно до п. 1.36 Положення про РАУ, у редакції цього рішення. 2. Роз'яснити, що під час перевірки відомостей, викладених у заяві (скарзі), та розгляду дисциплінарної справи кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури зобов'язана дотримуватися принципів повноти, всебічності та об'єктивності і оцінювати в сукупності всі належні та допустимі докази, діючи з урахуванням презумпції добросовісності адвоката та тлумачачи непереборні сумніви на користь адвоката. 3. Роз'яснити, що відсутність паперового акта приймання-передачі наданих послуг із власноручним підписом клієнта сама по собі не є доказом ненадання адвокатом правничої допомоги. Факт надання правничої допомоги підлягає встановленню на підставі сукупності належних і допустимих доказів, у тому числі за умов об'єктивної ускладненості паперового документообігу (перебування клієнта у місцях несвободи, у районах ведення бойових дій або за межами України). 4. Роз'яснити, що сам факт звернення адвоката до суду з позовом про стягнення гонорару за надану правничу допомогу не може утворювати склад дисциплінарного проступку і не є самостійною підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Самостійній дисциплінарній оцінці можуть підлягати лише ті дії (бездіяльність) адвоката, які мають власні, відокремлені від факту звернення до суду ознаки дисциплінарного проступку, передбаченого ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». 5. Роз'яснити, що кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури не наділена повноваженнями розглядати майнові спори між адвокатом та клієнтом, визначати наявність чи відсутність цивільно-правового боргу, стягувати грошові кошти або встановлювати співмірність гонорару у розумінні цивільно-правового спору. Предметом оцінки кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури під час дисциплінарного провадження є виключно діяльність адвоката на її відповідність вимогам Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правил адвокатської етики та інших актів, що регулюють адвокатську діяльність.

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
	6. Роз'яснити, що наявність між адвокатом та клієнтом не вирішеного судом цивільно-правового спору сама по собі не є підставою для відмови у відкритті дисциплінарного провадження або для його зупинення, за умови що у діях адвоката встановлено ознаки дисциплінарного проступку, не пов'язані з предметом цивільного спору. 7. Роз'яснити, що в разі коли умовами договору про надання правничої допомоги передбачено порядок приймання послуг, за якого ненадання клієнтом вмотивованих заперечень на надісланий йому погодженими засобами електронної комунікації акт у встановлений строк означає прийняття послуг, такі обставини не можуть тлумачитися дисциплінарним органом на шкоду адвокату. Остаточне тлумачення умов договору в разі спору здійснюється судом (ст. 213, ст. 629 ЦК України), проте до вирішення такого спору зберігається презумпція добросовісності дій адвоката. 8. Роз'яснити, що разові договірні або процесуальні дії адвоката (зокрема направлення акта приймання-передачі послуг, подання позову) за своєю природою не є триваючим правопорушенням. Кваліфікація таких разових дій як триваючого правопорушення з метою фактичного відновлення чи продовження строку притягнення до дисциплінарної відповідальності, встановленого ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є недопустимою. Сплив зазначеного строку є самостійною підставою для закриття дисциплінарного провадження. 9. Звернути увагу адвокатів та органів адвокатського самоврядування, що чинне регулювання, зокрема частина 60-1 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням РАУ від 30.08.2014 № 120, зі змінами, передбачає правовий механізм зупинення дії рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю на період розгляду скарги ВКДКА за обґрунтованим письмовим клопотанням адвоката. 10. Доручити профільному комітету НААУ опрацювати питання вдосконалення регулювання порядку виконання рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на період його апеляційного оскарження, у тому числі з урахуванням пропозиції заявника щодо ч. 3 ст. 41 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та подати відповідні пропозиції на розгляд РАУ.
Рішення № 27 від 1 травня 2026 року «Про надання роз'яснення щодо застосування законодавства та Правил адвокатської етики з питань представництва адвокатом клієнта, який зник безвісти»	1. Роз'яснити, що відповідно до ч.1 ст. 8 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» набуття особою правового статусу зниклої безвісти за особливих обставин не зменшує обсягу її цивільної правоздатності. Водночас з моменту такого зникнення і до моменту встановлення місцеперебування особи, визнання її безвісно відсутньою або оголошення померлою у судовому порядку, особа об'єктивно перебуває у стані, в якому вона не може особисто формувати, виражати або підтверджувати свою волю, що потребує врахування. 2. Роз'яснити, що сам по собі факт зникнення клієнта безвісти за особливих обставин не припиняє автоматично дії договору про надання правничої допомоги і не позбавляє адвоката повноважень, наданих раніше. Ордер на надання правничої допомоги, виданий до зникнення клієнта безвісти, як документ, що посвідчує повноваження адвоката, не втрачає чинності виключно у зв'язку з фактом

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
	зникнення клієнта і діє до закінчення повноважень адвоката у відповідній справі або до закінчення дії договору про надання правничої допомоги. 3. Роз'яснити, що зовнішня формальна чинність ордера як документа, що посвідчує повноваження адвоката, не є тотожною актуальності та повноті обсягу таких повноважень у конкретний момент часу. У разі настання обставин, що об'єктивно унеможливають підтвердження адвокатом актуального волевиявлення клієнта, який зник безвісти, стосовно конкретних процесуальних дій, на адвоката покладається професійний обов'язок діяти добросовісно і повідомити суд або інший орган, у провадженні якого перебуває справа, про такі обставини, виходячи з вимог статті 12-1 Правил адвокатської етики. 4. Роз'яснити, що подальше здійснення адвокатом представництва інтересів клієнта, який зник безвісти за особливих обставин, є правомірним за сукупності таких умов: представництво здійснюється виключно у межах раніше погодженого з клієнтом доручення та раніше узгоджених з клієнтом правових позицій; дії адвоката об'єктивно спрямовані на захист прав і законних інтересів клієнта і не пов'язані з вчиненням процесуальних дій, які потребують підтвердження актуального волевиявлення клієнта; адвокат належним чином повідомив суд або інший орган, у провадженні якого перебуває справа, про факт зникнення клієнта безвісти. 5. Роз'яснити, що у разі зникнення клієнта безвісти за особливих обставин адвокат зобов'язаний утриматися від вчинення процесуальних та інших дій, які виходять за межі раніше узгодженого з клієнтом доручення або потребують підтвердження актуального волевиявлення клієнта, зокрема відмови від позову, зміни предмета або підстав позову, укладення мирової угоди, визнання обставин, що мають значення для справи, узгодження нової правової позиції. 6. Роз'яснити, що здійснення адвокатом процесуальних дій, які за своєю правовою природою прямо потребують підтвердження актуального волевиявлення клієнта або призводять до настання значних правових наслідків особистого характеру для клієнта (зокрема, у сімейних правовідносинах — розірвання шлюбу, у спадкових правовідносинах — відмова від спадщини), за відсутності об'єктивної можливості встановити актуальне волевиявлення клієнта, який зник безвісти за особливих обставин, може суперечити вимогам Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики щодо переваги інтересів клієнта, заборони займати позицію всупереч волі клієнта та заборони робити завідомо неправдиві заяви щодо обсягу повноважень адвоката. 7. Роз'яснити, що адвокат, який здійснює представництво інтересів клієнта-військовослужбовця, мобілізованого до Збройних Сил України, або клієнта, який виконує бойові завдання, у справі, що ініційована таким клієнтом і потребує особистого волевиявлення на ухвалення судом рішення, має проявляти підвищений стандарт професійної обачності у частині встановлення та документування актуального волевиявлення клієнта на безпосередньому етапі ухвалення судом рішення.
Рішення № 28 від 1 травня 2026 року «Про надання роз'яснень щодо порядку реалізації рішення Ради адвокатів України № 150 від 13 грудня 2025 року»	1. Роз'яснити, що підтвердження статусу адвоката-ветерана для цілей звільнення від плати за проходження курсів з підвищення професійного рівня (кваліфікації) на підставі рішення РАУ № 150 від 13.12.2025 здійснюється на підставі сукупності документів, які підтверджують такі юридичні факти: 1.1. Факт проходження військової служби у Збройних Силах України, що підтверджується одним або декількома з таких документів: — військовий квиток із відмітками про проходження військової служби та/або з відмітками про звільнення з військової служби;

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
	— довідка військової частини про проходження військової служби (з обов'язковим зазначенням періоду служби, посади, виду військової служби — мобілізованої, контрактної, за призовом тощо); — виписка з наказу про звільнення з військової служби; — витяг з Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів (за наявності технічної можливості його отримання адвокатом); — інші документи, видані у встановленому законодавством України порядку, які підтверджують факт та період проходження військової служби. 1.2. Факт зупинення права на заняття адвокатською діяльністю у зв'язку з виконанням громадянського обов'язку захисту держави, що підтверджується витягом з ЄРАУ, який містить відомості про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на підставі п. 1 ч. 1 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (несумісність) у зв'язку з військовою службою, а також відомості про подальше поновлення такого права. 1.3. Тривалість зупинення адвокатської діяльності становила більше одного року. Цей факт встановлюється шляхом обчислення часового періоду між датою внесення до ЄРАУ відомостей про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю та датою внесення до того ж Реєстру відомостей про поновлення такого права. 1.4. Додатково (за наявності) подаються документи, що підтверджують статус адвоката як ветерана війни в розумінні Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.93 № 3551-XII: — посвідчення учасника бойових дій із нагрудним знаком «Ветеран війни учасник бойових дій»; — посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни; — електронне посвідчення ветерана у формі електронного відображення інформації про видане посвідчення; — витяг з Єдиного державного реєстру ветеранів війни. Відсутність у адвоката документів, передбачених підпунктом 1.4 цього пункту, не є підставою для відмови у звільненні від плати за проходження курсів за умови, що документами, передбаченими підпунктами 1.1 — 1.3 цього пункту, підтверджується факт проходження військової служби (Сил оборони України) та факт зупинення адвокатської діяльності у зв'язку з такою службою на строк більше одного року. Рішення РАУ № 150 від 13.12.2025 за своїм змістом охоплює також тих адвокатів, які виконали громадянський обов'язок захисту держави, проте з об'єктивних причин ще не оформили статус ветерана війни у встановленому законодавством порядку. Документи подаються у вигляді копій, посвідчених адвокатом особисто шляхом проставлення напису «Згідно з оригіналом», дати, підпису та особистої печатки (за наявності). У разі подання документів в електронній формі — посвідчуються кваліфікованим електронним підписом адвоката. 2. Розробити та ввести в дію Єдиний верифікатор статусу адвоката, що застосовується наскрізним чином та ідентифікує адвоката через особистий кабінет адвоката. 3. Встановити перехідний період щодо порядку подання заяв про звільнення від плати за проходження курсів з підвищення професійного рівня (кваліфікації) на підставі рішення РАУ № 150 від 13.12.2025, який діє до введення в дію Єдиного верифікатора статусу адвоката, що застосовується наскрізним чином при наданні послуг та ідентифікує адвоката через особистий кабінет адвоката. Під час дії перехідного періоду заява про звільнення від плати за проходження курсів з підвищення професійного рівня (кваліфікації) на підставі рішення РАУ

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
	№ 150 від 13.12.2025 подається адвокатом на електронну або поштову адресу НААУ з доданням документів, що підтверджують факт проходження військової служби (виконання обов'язків) у складі Сил оборони України і розглядаються Головою НААУ, РАУ. Голова НААУ, РАУ приймає розпорядження за такою заявою у строк не пізніше 20 календарних днів з дня її надходження, про що повідомляє заявника. Копія розпорядження про звільнення від плати за проходження курсів з підвищення професійного рівня (кваліфікації) на підставі рішення РАУ № 150 від 13.12.2025 протягом 10 календарних днів направляється до відома Вищій школі адвокатури НААУ.
Рішення № 29 від 1 травня 2026 року «Щодо внесення змін до Положення про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування у частині звільнення адвокатів, діяльність яких була зупинена на рік і більше у зв'язку із проходженням військової служби, від обов'язку сплати щорічного внеску»	- Встановити, що адвокати, які зупинили адвокатську діяльність більше ніж на один рік у зв'язку з проходженням військової служби у Збройних Силах України, Національній гвардії України, Службі безпеки України, Державній прикордонній службі України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, або у зв'язку з виконанням обов'язків в інших складових Сил оборони України під час дії воєнного стану, зобов'язані проходити спеціальні курси підвищення професійного рівня на безоплатній основі на підставі рішення Ради адвокатів України «Про звільнення від плати за проходження курсів з підвищення професійного рівня окремої категорії адвокатів» № 150 від 13.12.2025 та з урахуванням роз'яснень, наданих у рішенні РАУ «Про надання роз'яснень щодо порядку реалізації рішення Ради адвокатів України № 150 від 13 грудня 2025 року» № 28 від 01.05.2026. - Внести зміни до Положення про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, затвердженого рішенням РАУ від 03.02.2017 № 4, зі змінами, а саме: - Викласти п. 2.7 Положення в такій редакції: «2.7. Адвокати, право на заняття адвокатською діяльністю яких було зупинено, після поновлення такого права сплачують щорічний внесок за рік, в якому таке право поновлено, у повному обсязі. Виняток з правила, встановленого абзацом першим цього пункту, становлять адвокати — ветерани війни (учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, інші особи, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»), які зупинили адвокатську діяльність на строк один рік і більше у зв'язку з проходженням військової служби у Збройних Силах України, Національній гвардії України, Службі безпеки України, Державній прикордонній службі України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, або у зв'язку з виконанням обов'язків в інших складових Сил оборони України під час дії воєнного стану, які звільняються від обов'язку сплати щорічного внеску за рік, в якому відбулось поновлення права на заняття адвокатською діяльністю, у повному обсязі.» - Доповнити п. 2.10 Положення новим підпунктом 2.10.5 такого змісту: «2.10.5. адвокати — ветерани війни (учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, інші особи, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»), які зупинили адвокатську діяльність на строк один рік і більше у зв'язку з проходженням військової служби (виконанням обов'язків) у складі Сил оборони України.» - Доповнити розділ 2 Положення новим пунктом 2.10-1 такого змісту: «2.10-1. Звільнення від сплати щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування для адвокатів — ветеранів війни, передбачене абзацом другим п. 2.7 цього Положення, надається в безумовному порядку (без необхідності доведення фінансової неспроможності) та діє щодо щорічного внеску за рік,

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
	у якому відбулось поновлення права на заняття адвокатською діяльністю». 3. Розробити та ввести в дію Єдиний верифікатор статусу адвоката, що застосовується наскрізним чином та ідентифікує адвоката через особистий кабінет адвоката. 4. Встановити перехідний період щодо порядку подання заяв про звільнення від сплати щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування для адвокатів — ветеранів війни, який діє до введення в дію Єдиного верифікатора статусу адвоката, що застосовується наскрізним чином при наданні послуг та ідентифікує адвоката через особистий кабінет адвоката. Під час дії перехідного періоду на електронну або поштову адресу ради адвокатів регіону разом із заявою про поновлення права на заняття адвокатською діяльністю адвокатом подається заява про звільнення від сплати щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування для адвокатів — ветеранів війни, з доданням документів, що підтверджують факт проходження військової служби (виконання обов'язків) у складі Сил оборони України. Звільнення від сплати щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування для адвокатів — ветеранів війни надається на підставі заяви адвоката, з доданням: а) документів, що підтверджують факт проходження військової служби (виконання обов'язків) у складі Сил оборони України та її тривалість (військовий квиток, довідки військових частин, виписки з наказів, посвідчення учасника бойових дій, посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни тощо); б) витягу з ЄРАУ, що підтверджує факт зупинення та подальшого поновлення права на заняття адвокатською діяльністю. Заява, передбачена цим пунктом, може бути подана адвокатом протягом одного року з дня поновлення права на заняття адвокатською діяльністю. 5. Рекомендувати радам адвокатів регіонів забезпечити інформування адвокатів — ветеранів війни про порядок та умови реалізації пільг, передбачених цим рішенням, шляхом розміщення відповідної інформації на офіційних вебсайтах рад адвокатів регіонів та сторінках у соціальних мережах, а також надавати методичну та консультативну допомогу при оформленні відповідних заяв.
Рішення № 31 від 1 травня 2026 року «Про затвердження проєкту фабул для складання письмового кваліфікаційного іспиту, внесення змін до Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні та Програми складення кваліфікаційного іспиту»	1. Затвердити узагальнену базу проєктів фабул для складання письмового кваліфікаційного іспиту (додається). Направити узагальнену базу проєктів фабул КДКА регіонів для можливого врахування їх при розробці фабул, які надаються особам в конкретному регіоні при складанні письмової частини кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні. 2. Внести до п. 13.5 розд. 4 Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, затвердженого рішенням РАУ № 270 від 17.12.2013, такі зміни: після слова «Екзаменаційні» замінити слово «квитки» на «білети». 3. Внести зміни до Програми складення кваліфікаційного іспиту, затвердженої рішенням РАУ № 113 від 21.09.2019, виклавши п. 4 розд. 1 «Історія адвокатури. Правовий статус адвокатури та адвокатська діяльність» Програми складення усного іспиту в такій редакції: «4. Судова реформа 1864 року, яка поширювалася на частину України в конкретний історичний період розвитку. Присяжні повірені в Україні. Повноваження Рад присяжних повірених. Принципи організації та діяльності адвокатури у 1864 — 1917 роках. Найбільш відомі адвокати цього періоду.»

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
Рішення № 32 від 1 травня 2026 року «Про внесення змін до Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України»	1. Внести зміни до розд. 3 «Відомості, що вносяться в ЄРАУ та порядок взаємодії адвокатів та адміністраторів бази даних ЄРАУ Першого та Другого рівнів» Порядку ведення ЄРАУ, доповнивши його новим п. 3.24 наступного змісту: «3.24. Відповідальними за достовірність відомостей, що надаються для внесення до ЄРАУ в порядку внесення змін, є особи, які надали цю інформацію».
Рішення № 33 від 1 травня 2026 року «Про внесення змін до Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні»	1. Внести зміни до п. 6 розд. 2 Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, затвердженого рішенням РАУ від 17.12.2013 № 270, зі змінами, доповнивши його підпунктом 12 наступного змісту: «12) арбітражного керуючого з повною вищою юридичною освітою, не нижче ступеня магістра (спеціаліста) — другий (магістерський) рівень, спеціальність — «право» («правознавство», «правоохоронна діяльність», «міжнародне право»), який здійснює діяльність відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства.»
Рішення № 34 від 1 травня 2026 року «Щодо внесення змін до Порядку підвищення професійного рівня адвокатів України»	1. Підтримати порушене Директором ВША НААУ питання щодо необхідності прямого нормативного закріплення на рівні Порядку підвищення професійного рівня адвокатів України правової позиції, сформованої РАУ у рішенні від 07.06.2024 № 22, щодо тривалого характеру дисциплінарного проступку у вигляді невиконання адвокатом обов'язку з підвищення професійного рівня. 2. Внести зміни до Порядку підвищення професійного рівня адвокатів України, затвердженого рішенням РАУ від 03.07.2021 № 63 (в редакції рішення РАУ від 13.12.2024 № 90), доповнивши п. 20 Порядку новими абзацами другим, третім та четвертим такого змісту: «Невиконання адвокатом обов'язку щодо підвищення професійного рівня у встановлені цим Порядком строки є тривалим дисциплінарним проступком. Такий обов'язок не припиняється зі спливом звітного року та підлягає обов'язковому виконанню до часу отримання електронних сертифікатів про підвищення професійного рівня, які підтверджують виконання адвокатом встановлених вимог. Невиконання адвокатом обов'язку з підвищення професійного рівня за кожен звітний календарний рік є самостійним тривалим дисциплінарним проступком. Тривалий дисциплінарний проступок припиняється з моменту усунення адвокатом порушення обов'язку підвищення професійного рівня шляхом виконання встановленого законом обов'язку підвищення професійного рівня за роки, в яких він не здійснював підвищення професійного рівня. Строк притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за невиконання обов'язку з підвищення професійного рівня закінчується з моменту виконання адвокатом встановлених вимог щодо підвищення професійного рівня.»

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
Рішення № 37 від 2 травня 2026 року «Про внесення змін до рішення Ради адвокатів України від 13 грудня 2025 року № 149 «Про впровадження плати за організаційно-технічне забезпечення розгляду дисциплінарних заяв (скарг) та удосконалення нормативного регулювання ведення електронних реєстрів»	1. Внести зміни в рішення РАУ від 13.12.2025 № 149, виклавши підпункт 5.9 п. 5 в наступній редакції: «Прокурорів — при зверненні під час здійснення ними діяльності в межах наданих законом повноважень».
Рішення № 41 від 2 травня 2026 року «Про порядок реагування на усунення порушення щодо відсутності реєстрації особистого кабінету з підвищення професійного рівня»	1. Роз'яснити, що у разі усунення адвокатом порушення, пов'язаного з відсутністю особистого кабінету з підвищення професійного рівня на платформі Центру акредитації та сертифікації ВША НААУ, на стадії перевірки, шляхом реєстрації такого кабінету, дисциплінарне провадження не відкривається. 2. У випадку, якщо дисциплінарне провадження вже відкрито, але адвокат усунув порушення шляхом реєстрації особистого кабінету з підвищення професійного рівня на платформі Центру акредитації та сертифікації ВША НААУ, таке дисциплінарне провадження підлягає закриттю.
Рішення № 42 від 2 травня 2026 року «Про запровадження попереднього повідомлення адвокатів щодо обов'язку реєстрації особистих електронних кабінетів з підвищення професійного рівня та удосконалення процедури реагування на його невиконання»	1. Встановити, що перед ініціюванням подання скарги до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо невиконання адвокатом обов'язку з реєстрації особистого електронного кабінету з підвищення професійного рівня на платформі Центру акредитації та сертифікації ВША НААУ, ВША НААУ зобов'язана здійснити попереднє інформування відповідного адвоката. 2. Передбачити направлення адвокату повідомлення-нагадування про необхідність реєстрації особистого електронного кабінету з підвищення професійного рівня на платформі Центру акредитації та сертифікації ВША НААУ. 3. Повідомлення-нагадування направляється на електронну адресу адвоката, зазначену в ЄРАУ. 4. У разі відсутності підтвердження реєстрації особистого електронного кабінету з підвищення професійного рівня на платформі Центру акредитації та сертифікації ВША НААУ протягом 10 днів з моменту направлення повідомлення-нагадування, уповноважена особа Вищої школи адвокатури НААУ або регіональної ради адвокатів готує та подає дисциплінарну скаргу в установленому порядку.
Рішення № 43 від 2 травня 2026 року «Про внесення змін до Регламенту Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Регламенту кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	1. Внести зміни до Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, затвердженого рішенням РАУ від 30.08.2014 (в редакції рішення РАУ від 13.12.2025 № 149), а саме: — статтю 35 Положення викласти в такій редакції: «35. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури протягом десяти днів з дня отримання скарги на рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи витребує матеріали дисциплінарної справи у відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та забезпечує розгляд скарги протягом тридцяти днів з дня одержання матеріалів дисциплінарної справи.

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
регіону та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність»	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури зобов'язана не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання листа ВКДКА про витребування зазначених матеріалів направити їх до ВКДКА. Прошиті, пронумеровані, засвідчені та скріплені печаткою матеріали дисциплінарної справи надсилаються до ВКДКА у вигляді сканованих копій засобами електронного зв'язку на офіційну адресу електронної пошти у форматі PDF або засобами поштового зв'язку. Скановані копії матеріалів є достатніми для забезпечення розгляду відповідної заяви (скарги). Оригінали матеріалів дисциплінарної справи можуть бути витребувані ВКДКА.»; — статтю 61 Положення викласти в такій редакції: «61. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури протягом десяти днів з дня отримання скарги на рішення у дисциплінарній справі витребує матеріали дисциплінарної справи у відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та забезпечує розгляд протягом тридцяти днів з дня одержання матеріалів дисциплінарної справи з дотриманням вимог, визначених ст. 37, 38 цього Положення. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури зобов'язана не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання листа ВКДКА про витребування зазначених матеріалів направити їх до ВКДКА. Прошиті, пронумеровані, засвідчені та скріплені печаткою матеріали дисциплінарної справи надсилаються до ВКДКА у вигляді сканованих копій засобами електронного зв'язку на офіційну адресу електронної пошти у форматі PDF або оригінали засобами поштового зв'язку. Скановані копії матеріалів є достатніми для забезпечення розгляду відповідної заяви (скарги). Оригінали матеріалів дисциплінарної справи можуть бути витребувані ВКДКА.». 2. Внести зміни до Регламенту Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 13.12.2024 № 87, зі змінами (далі — Регламент ВКДКА), а саме: — підпункт 2.3.20 п. 2.3 розд. II «Склад і правомочність ВКДКА» Регламенту ВКДКА вважати підпунктом 2.3.21; — доповнити п. 2.3 розд. II «Склад і правомочність ВКДКА» Регламенту ВКДКА підпунктом 2.3.20 такого змісту: «2.3.20. Визначає відповідну КДКА регіону у разі скасування рішення КДКА та прийняття рішення ВКДКА про направлення скарги разом з матеріалами справи (дисциплінарної справи) до КДКА іншого регіону.»; — абзац шостий п. 3.35 розд. III «Підготовка і проведення засідань ВКДКА» Регламенту ВКДКА викласти в такій редакції: «Витяги з протоколів засідань ВКДКА та копії рішень виготовляються і видаються на вимогу осіб — учасників дисциплінарного провадження та засвідчуються Головою ВКДКА, або заступником Голови ВКДКА, або Головою Секретаріату ВКДКА.»; — п. 3.39 розд. III «Підготовка і проведення засідань ВКДКА» Регламенту ВКДКА викласти в новій редакції: «3.39. ВКДКА протягом десяти днів із дня отримання скарги, що відповідає вимогам, які визначені у Положенні про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженому рішенням РАУ № 120 від 30.08.2014 (з наступними змінами та доповненнями), витребує матеріали дисциплінарної (кваліфікаційної)

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
	справи, у відповідній кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури зобов'язана не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання листа ВКДКА про витребування зазначених матеріалів направити їх до ВКДКА у спосіб, передбачений ст. 35 та 61 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність. У разі ненадходження до ВКДКА вказаних матеріалів до моменту формування проєкту порядку денного засідання ВКДКА, Секретаріат складає акт про ненадходження матеріалів до ВКДКА, який оголошується та обговорюється на засіданні Комісії. ВКДКА протягом десяти днів із дня отримання скарги на рішення КДКА, прийнятого за результатами розгляду звернення (заяви, подання) про встановлення факту надання недостовірних відомостей для отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та складення присяги адвоката України, витребує у КДКА матеріали справи, сформовані за результатами розгляду відповідного звернення. КДКА зобов'язана не пізніше трьох календарних днів з дня отримання листа ВКДКА про витребування зазначених матеріалів справи направити їх до ВКДКА. У разі ненадходження до ВКДКА вказаних матеріалів до моменту формування проєкту порядку денного засідання ВКДКА, Секретаріат складає акт про ненадходження матеріалів до ВКДКА, який оголошується та обговорюється на засіданні Комісії. За результатом обговорення ВКДКА приймає протокольне рішення про повідомлення Ради адвокатів України, Ради адвокатів регіону та КДКА відповідного регіону щодо зазначених обставин, про що повідомляє останніх інформаційним листом. Дисциплінарну відповідальність за недотримання встановлених строків несе персонально Голова ВКДКА/КДКА відповідного регіону або виконувач обов'язків Голови ВКДКА/КДКА відповідного регіону». — абз. 6 п. 3.43 розд. III «Підготовка і проведення засідань ВКДКА» Регламенту ВКДКА викласти в такій редакції: «— скасувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та направити матеріали справи (матеріали дисциплінарної справи), з урахуванням стадії дисциплінарного провадження, до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури іншого регіону для нового розгляду». 3. Внести зміни до Регламенту кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, затвердженого рішенням РАУ № 268 від 17.12.2013, зі змінами (далі — Регламент), а саме: — речення друге абз. 1 п. 8.11 розд. 8 «Рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (палати)» Регламенту викласти в такій редакції: «Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури зобов'язана не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання листа ВКДКА про витребування зазначених матеріалів справи направити їх до ВКДКА у спосіб, передбачений ст. 35 та 61 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність».
Рішення № 48 від 30 червня 2026 року «Про надання роз'яснень щодо укладення договору про надання правничої допомоги від імені ради адвокатів регіону та пов'язаних з ним питань»	1. Роз'яснити, що відповідно до ч. 1 ст. 49 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та п.п. 3.1.1 Регламенту ради адвокатів регіону голова ради адвокатів регіону представляє раду адвокатів регіону у відносинах з третіми особами та є особою, уповноваженою на підписання договорів від імені ради адвокатів регіону без додаткового уповноваження. Сам по собі статус члена ради адвокатів регіону не наділяє таку особу повноваженнями на укладення та підписання від імені ради адвокатів регіону договору про надання правничої допомоги цій раді адвокатів регіону, членом якої вона є. Член ради адвокатів регіону може укладати та підписувати договори від імені ради адвокатів регіону

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
	виключно за наявності рішення ради адвокатів регіону про надання таких повноважень та належного уповноваження (доручення або довіреності), виданого головою ради адвокатів регіону. 2. Роз'яснити, що договір про надання правничої допомоги, укладений від імені ради адвокатів регіону особою, яка не була належним чином уповноважена на вчинення таких дій, не може вважатися належною правовою підставою для представництва інтересів такої ради адвокатів регіону. Положення ст. 241 Цивільного кодексу України щодо наступного схвалення правочину не підлягають застосуванню до правочину, вчиненого особою, яка взагалі не була уповноважена на представництво і не мала жодних повноважень діяти від імені ради адвокатів регіону, а отже, не могла їх перевищити. 3. Роз'яснити, що не може вважатися належним волевиявленням ради адвокатів регіону на укладення договору усна, неформальна або подальша поведінка окремих посадових чи виборних осіб ради адвокатів регіону за відсутності рішення ради адвокатів регіону, яке передувє укладенню договору, та належного доручення або довіреності на його укладення. 4. Роз'яснити, що надання члену ради адвокатів регіону повноважень на складання протоколів про адміністративні правопорушення на підставі рішення ради адвокатів регіону або довіреності не наділяє такого члена ради повноваженнями на укладення та підписання від імені ради адвокатів регіону договорів, у тому числі договорів про надання правничої допомоги. Надання повноважень на вчинення окремих юридично значущих дій не є підставою для висновку про наявність у такої особи повноважень на укладення договору про надання правничої допомоги від імені ради адвокатів регіону. 5. Роз'яснити, що довіреність або рішення ради адвокатів регіону про уповноваження члена ради на складання протоколів про адміністративні правопорушення, видані після дати укладення договору про надання правничої допомоги, не підтверджують наявності у такої особи повноважень на підписання зазначеного договору та не поширюють свою дію на правовідносини, що виникли до їх прийняття або видачі. 6. Роз'яснити, що адвокат не може вважатися належно уповноваженим діяти в інтересах ради адвокатів регіону на підставі ордера, виданого за договором про надання правничої допомоги, який укладений від імені ради адвокатів регіону особою, не наділеною належними повноваженнями на його укладення, якщо рада адвокатів регіону та її голова, уповноважений діяти від її імені, заперечують факт укладення такого договору та не схвалюють його. У такому випадку ордер не може розглядатися як самостійна правова підстава для представництва інтересів ради адвокатів регіону, а положення ч. 4 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не підлягають застосуванню у зв'язку з відсутністю волевиявлення клієнта та подальшого схвалення ним договору. 7. Роз'яснити, що адвокатський запит відповідно до ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» може направлятися виключно в межах виконання договору про надання правничої допомоги з метою надання такої допомоги клієнту. Використання адвокатського запиту у власних інтересах адвоката або в інтересах інших осіб, а не клієнта, свідчить про недодержання вимог ст. 24 Закону та ст. 7 Правил адвокатської етики. 8. Роз'яснити, що встановлення наявності чи відсутності в діях конкретного адвоката ознак конфлікту інтересів та інших ознак порушення Правил адвокатської етики є питанням індивідуальної оцінки фактичних обставин, що належить до компетенції кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

№, дата прийняття рішення, назва	Зміст прийнятого рішення РАУ
Рішення № 50 від 30 червня 2026 року «Про затвердження роз'яснення щодо правового статусу членства адвоката України в Національній асоціації адвокатів України та питання його відображення у декларації»	1. Затвердити роз'яснення щодо правового статусу членства адвоката України в НААУ та питання його відображення у декларації (додається). 2. Доручити Голові РАУ, НААУ Ізовітовій Л. П. звернутися до НАЗК з пропозицією уточнити роз'яснення у Базі знань НАЗК щодо декларування членства в НААУ з урахуванням спеціальної професійно-правової природи такого членства, його виникнення в силу закону та відмінності від добровільного приватного членства. 3. Доручити Голові РАУ, НААУ Ізовітовій Л. П. направити копію цього рішення до органів, які здійснюють конкурсні процедури щодо зайняття посад суддів, для врахування правової позиції РАУ щодо спеціальної професійно-правової природи членства адвоката України в НААУ. <i>Додаток до рішення РАУ від 30.06.2026 № 50 «Щодо правового статусу членства адвоката України в Національній асоціації адвокатів України та питання його відображення у декларації» за посиланням: URL: unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2026-06-30-r-shennya-rau-50_6a4622f4cd43b.pdf.</i>
Рішення № 51 від 30 червня 2026 року «Про затвердження роз'яснення щодо правового статусу членства в Національній асоціації адвокатів України осіб, право на заняття адвокатською діяльністю яких зупинено, та питання його відображення у декларації»	1. Затвердити роз'яснення щодо правового статусу членства в НААУ осіб, право на заняття адвокатською діяльністю яких зупинено, та питання його відображення у декларації (додається). 2. Доручити Голові РАУ, НААУ Ізовітовій Л. П. звернутися до НАЗК з пропозицією уточнити роз'яснення у Базі знань НАЗК щодо декларування членства в НААУ так, щоб воно розмежовувало спеціальну професійно-правову природу такого членства, яке виникає в силу закону і не є добровільним приватним членством, та зупинений стан членства осіб, право на заняття адвокатською діяльністю яких зупинено у зв'язку з несумісністю, відповідно до Статуту НААУ. 3. Доручити Голові РАУ, НААУ Ізовітовій Л. П. направити копію цього рішення до органів, які здійснюють конкурсні процедури щодо зайняття посад суддів, для врахування правової позиції РАУ щодо спеціальної професійно-правової природи членства в НААУ та зупиненого характеру членства ____. <i>Додаток до рішення РАУ від 30.06.2026 № 51 «Щодо правового статусу членства в Національній асоціації адвокатів України осіб, право на заняття адвокатською діяльністю яких зупинено, та питання його відображення у декларації» за посиланням: URL: unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2026-06-30-r-shennya-rau-51_6a4623c6a5f2b.pdf.</i>
Рішення № 55 від 30 червня 2026 року «Про внесення змін до Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність»	1. Внести зміни до Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням РАУ від 30.08.2014 (в редакції рішення РАУ від 13.12.2025 № 149), а саме: — статтю 31 доповнити четвертим абзацом такого змісту: «У разі реєстрації адвокатом особистого кабінету з підвищення професійного рівня на платформі Центру акредитації та сертифікації ВША НААУ, на стадії проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката, КДКА регіону приймає рішення про відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката. У разі реєстрації адвокатом особистого кабінету з підвищення професійного рівня на платформі Центру акредитації та сертифікації ВША НААУ, на стадії розгляду дисциплінарної справи, КДКА регіону приймає рішення про закриття дисциплінарної справи.».

ДАЙДЖЕСТ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТІВ ТА СЕКЦІЙ НААУ ЗА ЧЕРВЕНЬ — СЕРПЕНЬ 2026 РОКУ

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ ПРАВ АДВОКАТІВ ТА ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

За період з **20 червня** по **20 серпня** представники Комітету забезпечили участь у **26 слідчих (розшукових) діях** — обшуках та оглядах. Окрім цього, було розглянуто **19 звернень** адвокатів.

Чутливі відомості, пов'язані із наданням правничої допомоги, потребують завчасного захисту. На повсякденних пристроях варто зберігати мінімум такої інформації, а доступ до документів і листування — максимально ускладнити. Також не буде зайвим визначити алгоритм дій на випадок слідчої дії.

Про це йшлося під час вебінару «Процесуальна стійкість та захист прав адвоката: як протидіяти тиску правоохоронців, не стати «співучасником» та грамотно захищати адвокатську таємницю», який організував Молодіжний комітет НААУ — UNBA NextGen у Луганській області. Спікером виступив голова Комітету **Євгеній Солодко**.

Він звернув увагу, що після отримання сторонніми особами доступу до листування, дос'є або електронних документів подальше оскарження вилучення вже не усуває факту розкриття адвокатської таємниці. Тому захист має починатися з організації зберігання інформації ще до можливого обшуку.

На телефонах і ноутбуках доцільно залишати мінімум чутливих відомостей. Документи можна зберігати у захищених хмарних сховищах, використовуючи пристрій переважно як засіб доступу. Для облікових записів слід налаштувати паролі та двофакторну автентифікацію, а від розблокування пристроїв за допомогою Face ID або відбитка пальця — відмовитися. Для листування в месенджерах варто визначати обмежений строк зберігання залежно від чутливості справи.

Детальніше за посиланням: URL: surli.cc/fjmhq.

Державна казначейська служба перерахувала 25 тис. грн компенсації моральної шкоди особі, яку утримували в ІТТ ГУНП у Києві. Раніше суд присудив таке відшкодування, оскільки адвокати не дозволили зустрітися з підзахисним.

Про це повідомив член Комітету НААУ **Максим Стригун**, який і був захисником у кримінальному провадженні.

27 квітня 2021 року Максим Стригун прибув до ІТТ для конфіденційного побачення з підзахисним. Він надав договір про правничу допомогу, ордер і свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Однак у зустрічі відмовили через відсутність письмового повідомлення особи або органу, у провадженні якого перебувала кримінальна справа, про допуск адвоката як захисника. При цьому працівник ІТТ послався на Правила внутрішнього розпорядку. Вже за три дні ухвалою районного суду начальника ІТТ було зобов'язано забезпечити затриманому побачення із захисником і зустріч таки відбулася 5 травня.

Окремо було подано позов про визнання неправими дій ГУНП у Києві щодо недопуску захисника. 4 квітня 2025 року Київський окружний адміністративний суд ці позовні вимоги задовольнив, присудивши також стягнути на користь позивача **100 тис. грн моральної шкоди**.

Постановою від 07.10.2025 Шостий апеляційний адміністративний суд погодився з висновком суду

першої інстанції про протиправність дій посадових осіб. Водночас оскільки йшлося про один епізод недопуску і згодом доступ адвоката було забезпечено, Шостій ААС зменшив компенсацію моральної шкоди до 25 тис. грн.

«Важливо, що визнання порушення не залишилося лише на рівні судового рішення, а мало реальні фінансові наслідки. Бо відшкодування за неправомірні дії посадових осіб насправді буде мати превентивне значення, — прокоментував справу Максим Стригун. — Ризик бюджетних втрат має спонукати керівництво правоохоронних органів ретельніше контролювати дотримання закону працівниками».

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/wzksyh.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

17 — 18 червня у Лондоні на платформі English Law Forum відбувся ознайомчий візит українських суддів і представників правничої спільноти за підтримки Національної асоціації адвокатів України та LawLex Solicitors. Центральною подією став форум, присвячений верховенству права, англійському праву та міжнародному вирішенню спорів.

До складу української делегації увійшли близько 30 суддів і правників. Протягом двох днів вони ознайомлювалися з роботою правничих інституцій Англії та Уельсу, системою професійного самоврядування, стандартами юридичної професії та підходами до вирішення транскордонних спорів.

Під час форуму «Верховенство права, англійське право та міжнародне вирішення спорів: суддівський обмін» особливу увагу було приділено ролі незалежних правничих інституцій у забезпеченні довіри

до правосуддя. Представник НААУ у Великій Британії Олександр Черних присвятив свій виступ значенню правничих інституцій для стабільності держави та довіри до правосуддя.

Він звернув увагу на результати міжнародних досліджень у сфері верховенства права, зокрема World Justice Project Rule of Law Index. За його словами, поширене уявлення про повну неефективність українського правосуддя не відповідає дійсності. За окремими показниками, пов'язаними з доступом до правосуддя та роботою судів, Україна демонструє результати, близькі до середньоевропейських.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/atyguz.

У транскордонному спорі щодо дитини статус тимчасового захисту сам по собі не визначає юрисдикцію і не гарантує результату. Адвокату потрібні узгоджені дії в Україні та країні перебування, своєчасний правовий висновок, місцевий колега і професійний переклад.

Про це говорили на круглому столі **«Транскордонні сімейні конфлікти воєнного часу: інструменти захисту дітей зі статусом тимчасового захисту у Європі»**, який провів Комітет НААУ. Захід модерували представники НААУ за кордоном **Олександр Черних** (Велика Британія) і **Марина Семенова** (Франція).

Одним із центральних став кейс українки, яка після початку повномасштабної війни виїхала з донькою та чоловіком до Данії. Після сімейного конфлікту данські органи почали розглядати питання проживання дитини, хоча мати наполягала, що спір має вирішуватися в Україні. Повернувшись додому, вона подала позови про розірвання шлюбу, аліменти і визначення місця проживання доньки. Водночас провадження у Данії тривало, а місцевий суд тимчасово передав повну опіку батькові.

До справи долучилися українські адвокати, данська адвокатка, Міністерство юстиції та Міністерство закордонних справ України. Було підготовлено висновок експерта в галузі права про тимчасовий характер захисту та правовий зв'язок дитини з Україною. Зрештою данський суд закрити провадження, виходячи з того, що справою має займатися Україна.

Марина Семенова пояснила, що результат забезпечила послідовна стратегія. Одночасне звернення з позовами в Україні дозволило показати данському суду, що тут уже розглядається сімейна справа.

Позицію також доводили через звернення до державних органів.

Ще однією умовою Марина Семенова назвала співпрацю українського адвоката з колегою у країні перебування. Перший пояснює українське право і формує позицію, другий подає документи за місцевими процедурами та доносить аргументи іноземному суду. У данському кейсі прямий контакт між адвокатами дозволив представити позицію в обох правових системах.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/sfkqht.

22 липня опубліковано статтю представника НААУ у Федеративній Республіці Німеччина (м. Дюссельдорф) **Вячеслава Уса** на тему «**Межі критики органів адвокатського самоврядування: критерії ЄСПЛ**».

Адвокат має право оцінювати рішення органів адвокатського самоврядування і публічно висловлювати незгоду. Водночас професійний статус покладає на нього етичні обов'язки, порушення яких може мати дисциплінарні наслідки. Тож де проходить межа між захищеною професійною критикою та дисциплінарним проступком?

Правила адвокатської етики не містять заборони на критику органів адвокатського самоврядування. Більше того, стаття 12 прямо згадує критику їхньої діяльності, рішень, порядку формування та членів. Водночас існують певні вимоги до форми і змісту відповідних висловлювань.

Всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших.

Стаття 12 також передбачає обов'язок виконувати законні рішення органів адвокатського самоврядування, ухвалені в межах їхньої компетенції. При цьому адвокат має право оскаржити такі рішення у встановленому законом порядку. Тож незгода з рішенням, його правова оцінка чи використання процедур оскарження самі собою не суперечать професійній етиці.

Критика виходить за встановлені ПАЕ межі, якщо вона спрямована на приниження авторитету адвокатури або статусу адвоката, має образливу чи принизливу форму, порочить честь, гідність або ділову репутацію особи, містить завідомо неправдиву інформацію чи заклики до невиконання рішень органів адвокатського самоврядування.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/nrfpet.

23 липня опубліковано статтю представника НААУ в Угорщині (м. Будапешт) Віктора Ясевіна на тему «Служба іноземців у ЗСУ: кримінальні ризики на прикладі законодавства Угорщини».

Іноземці, які вступають на службу до Збройних Сил України, набувають статусу військовослужбовців України. Водночас законодавство держави їхнього громадянства може розцінювати таку службу як кримінальне правопорушення. Як цю колізію вирішують в Угорщині?

Диспозиція ст. 146 КК Угорщини «Заборонене вербування» (Tiltott toborzás) визнає тяжким злочином дії, спрямовані на вербування на території Угорщини на військову службу або іншу службу військового характеру в іноземній збройній організації, яка не є союзницькими збройними силами, а також пособництво особам, які здійснюють вербування третіх осіб до іноземної збройної організації.

Злочином також є добровільний вступ громадянина Угорщини до іноземної збройної організації, яка бере участь у міжнародному або неміжнародному збройному конфлікті та не є союзницькими збройними силами, а також проходження навчання в такій іноземній збройній організації. За вчинення цих дій передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від одного до п'яти років.

До злочину належить і вербування чи пособництво у вербуванні на території цієї країни громадян Угорщини, які не досягли 18 років, на військову службу або іншу службу військового характеру в іноземній збройній організації.

Таким чином, громадяни Угорщини мають право брати участь у збройних конфліктах за кордоном виключно як військовослужбовці Збройних сил Угорщини у складі миротворчих і гуманітарних місій країни. Будь-яка самостійна або індивідуальна ініціатива громадянина Угорщини щодо вступу до іноземної збройної організації є кримінально караним діянням.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/hbsudw.

12 серпня опубліковано статтю представника НААУ в Шотландії, Сполученому Королівстві Великої Британії і Північній Ірландії (м. Единбург) **Олександра Черних** на тему «**Справи після смерті адвоката: англійський механізм захисту клієнтів**».

Після смерті адвоката, який здійснював діяльність індивідуально, залишаються незавершені справи, клієнтські документи, кошти, отримані для виконання доручень, та процесуальні строки, що спливають. Як повідомити клієнтів, забезпечити повернення або передачу матеріалів і не допустити розголошення адвокатської таємниці особами, які отримують доступ до приміщення, техніки чи архіву?

Для вирішення цих питань в Англії та Уельсі діє спеціальний механізм втручання в практику (intervention into a practice), яке здійснює Управління з регулювання діяльності соліситорів (Solicitors Regulation Authority, SRA). SRA наділене повноваженнями припинити індивідуальну практику, взяти під контроль справи, документи та кошти й призначити іншу юридичну фірму для їх збереження, обліку та передачі клієнтам або обраними ними новим представникам.

Прикладом, як це працює на практиці, може бути рішення SRA від 29 липня 2026 року щодо практики померлого соліситора Александера Філіпса.

Британський регулятор заклав його практику й призначив іншу юридичну фірму для встановлення кола клієнтів, збереження матеріалів та їх подальшої передачі за вказівкою власників. Правовою підставою стала необхідність захистити інтереси чинних і колишніх клієнтів адвоката відповідно до пункту 1(1)(m) додатка 1 Закону про соліситорів 1974 року. Уповноваженою на проведення процедури (intervention agent) SRA призначила соліситорку визначеної юрфірми.

SRA застосовує інститут втручання в практику як захисний захід, зокрема, після смерті або втрати працездатності соліситора, що здійснює адвокатську діяльність індивідуально, коли немає іншої особи, що здатна належним чином перебрати на себе ведення практики.

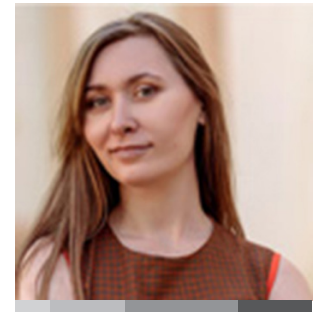
Після втручання практика припиняє роботу. SRA отримує контроль над коштами, а уповноважена осо-

ба забирає клієнтські справи, документи та облікові матеріали для безпечного зберігання. Клієнтів із незавершеними справами розшукують і повідомляють про закриття практики. Вони визначають, куди передати матеріали, та самостійно обирають нового соліситора.

Уповноважена особа загалом не продовжує вести справи померлого соліситора. Виняток можливий у терміновій ситуації, коли клієнт не встигає залучити нового представника. Тому першочергово виявляються провадження, в яких наближаються судові засідання, завершення правочину або інші процесуальні строки.

Детальніше за посиланням: URL: surli.cc/nxhaws.

14 серпня опубліковано статтю представника НААУ в Республіці Чехія (м. Прага) **Олени Максименко** на тему «**Чи залежить легалізація українця в Чехії від військового обліку?**».

Військовий обов'язок перед Україною та право на проживання в Чехії належать до різних правових площин. Тому актуалізація військово-облікових даних чи подання Е-ВОД можуть бути вимогами лише окремих процедур, зокрема тимчасового захисту, але не всіх способів легалізації.

Рішення Ради Європейського Союзу від 15.07.2026 про продовження до 4 березня 2028 року режиму тимчасового захисту для осіб, які залишили територію України, стало однією з найбільш значущих змін у європейській міграційній політиці щодо українських громадян. Адже поряд із продовженням захисту було погоджено новий підхід до нових заявників чоловічої статі призовного віку.

Згідно з офіційною інформацією Ради ЄС, надалі тимчасовий захист надаватиметься лише тим новим заявникам, які підтвердять виконання своїх військових обов'язків перед Україною. Як приклад такого підтвердження названо документи, що засвідчують законний виїзд з України, звільнення від військового обов'язку або інші документи у паперовій чи електронній формі, які підтверджують виконання відповідних обов'язків. При цьому зазначене обмеження не поширюється на осіб, які вже користуються тимчасовим захистом у державах Європейського Союзу.

Правовий статус іноземця в Чеській Республіці регулюється Законом № 326/1999 Sb. «Про перебування іноземців на території Чеської Республіки», а також законодавством про міжнародний захист та спеціальними законами Lex Ukrajina.

З точки зору міжнародного приватного права, це різні правові правовідносини, які мають різний предмет правового регулювання.

Чеські органи влади вирішують питання законності перебування іноземця, наявності правової підстави для проживання, відповідності умовам конкретного міграційного режиму. Українські — ведення військового обліку, виконання військового обов'язку та актуалізації військово-облікових даних.

Саме тому відсутність актуалізованих відомостей Резерв+ та E-ВОД не може автоматично означати відсутність права на отримання будь-якого виду дозволу на проживання в Чехії, якщо відповідний правовий режим не передбачає такої вимоги.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/gbgdvr.

Португальський адвокат Педро Тенрейро Біскайя отримав Почесну відзнаку I ступеня Національної асоціації адвокатів України за внесок у розвиток співпраці між адвокатурами України та Португалії.

Нагороду адвокату вручив у його офісі в Лісабоні представник НААУ в Португалії **Віктор Архіпов**, повідомляє місцеве видання.

Відзнаку присуджено за «вагомий внесок у встановлення та зміцнення дружніх відносин і співробітництва» між НААУ та Орденом адвокатів Португалії.

Серед підстав для нагородження — діяльність П. Біскайї на посаді віцепрезидента Генеральної ради Ордену адвокатів Португалії у 2020–2022 роках. Його

каденція припала на початок повномасштабного вторгнення РФ в Україну. У цей період він підтримував співпрацю між адвокатськими організаціями двох держав.

«Важливою була й особиста участь нашого колеги в організації та координації безоплатної правничої допомоги українцям, які через війну знайшли притулок у Португалії. За його сприяння сотні громадян України змогли отримати консультації щодо оформлення тимчасового захисту, доступу до соціальних гарантій та вирішення інших правових питань, пов'язаних із перебуванням у країні», — зазначив В. Архіпов.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/geqeql.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

При НААУ створено постійно діючий колегіальний дорадчий орган — **Комітет з питань кібербезпеки та віртуальних активів**. Відповідне розпорядження підписала голова НААУ, РАУ Лідія Ізовітова. Іншим розпорядженням головою новоутвореного Комітету призначено адвоката **Андрія Галича**.

Новий орган має об'єднати професійний, науковий та експертний потенціал адвокатської спільноти для розвитку правового забезпечення у сферах кібербезпеки, захисту інформації та віртуальних активів. Серед завдань — формування єдиної правозастосовної практики, вдосконалення законодавства та підвищення стандартів професійної правничої допомоги за цими напрямками.

Також Комітет працюватиме над механізмами захисту прав осіб у справах про втрату, викрадення або незаконне заволодіння віртуальними активами, їх розшук, арешт і повернення. Окремий напрям стосуватиметься технічного захисту адвокатської таємниці й конфіденційної інформації клієнтів та протидії незаконному отриманню інформації. Експертно-аналітична робота охоплюватиме дослідження блокчейн-транзакцій і цифрових доказів, визначення вартості віртуальних активів.

«Одна справа може одночасно стосуватися кібератаки, цифрових доказів і віртуальних активів, — пояснив актуальність ініціативи Андрій Галич. — Тому першочергове завдання Комітету — систематизувати наявну практику і підготувати конкретні алгоритми захисту, розшуку та повернення активів, а також взаємодії з біржами й іноземними інституціями».

У зв'язку з утворенням нового органу Комітет НААУ з питань електронного судочинства та кібербезпеки адвокатської діяльності перейменовано на Комітет НААУ з питань електронного судочинства. Відтепер два дорадчі органи працюватимуть за розмежованими напрямками.

Довідково. Андрій Галич — адвокат, який також має технічну освіту. Його професійна діяльність поєднує правові та технічні підходи до захисту клієнтів у цифровому середовищі. Він проводить навчальні заходи для адвокатів та виступає в медіа.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/oxauhj.

13 серпня опубліковано статтю голови Комітету **Андрія Галича** на тему **«Захист переговорів: як зменшити ризик витоку інформації»**.

Сьогодні конфіденційну інформацію можуть отримувати за допомогою прихованих мікрофонів, диктофонів, камер, пристроїв дистанційної передачі даних, а також шкідливого програмного забезпечення. Тому під час спілкування з клієнтами адвокатам варто розуміти основні способи негласного отримання інформації та вживати заходів, які зменшують ризик її витоку.

У межах цієї статті йдеться про протидію несанкціонованому отриманню інформації приватними особами. Причиною можуть бути комерційне шпигунство, приватні конфлікти, конкурентні інтереси або аматорське стеження. Складне професійне обладнання для цього не обов'язкове. На ринку доступна велика кількість недорогих пристроїв, здатних записувати звук чи відео, зберігати дані або передавати їх на відстані. Тому основну увагу далі приділено захисту від фізичних засобів прихованого отримання інформації, які сторонні особи можуть встановити у приміщенні або автомобілі.

Детальніше за посиланням: URL: surli.cc/hmvspl.

У НААУ відбулося перше засідання Комітету з питань кібербезпеки та віртуальних активів. Учасники визначили ключові напрями його роботи та секції, що ними опікуватимуться.

Засідання, яке відбулося 13 серпня, провів голова Комітету **Андрій Галич**. Він окреслив мету та основні завдання, серед яких — захист прав осіб у кіберпросторі, вдосконалення законодавства та підвищення стандартів надання правничої допомоги.

Андрій Галич зазначив, що до питань, якими опікуватиметься Комітет, належать кіберзлочинність, незаконне втручання в інформаційні системи та викрадення віртуальних активів. За його словами, адвокати мають отримати необхідні знання, інструменти та правові механізми для захисту клієнтів у цифровому середовищі й участі у вдосконаленні законодавства.

Заступник голови Роман Островський розповів, що після повідомлення про створення Комітету до НААУ надійшло понад 30 заяв від спеціалістів, які висловили бажання долучитися до його роботи. Серед них — фахівці у сфері крипторозслідувань і кібербезпеки, колишні працівники правоохоронних органів, судові експерти та адвокати. Тож він запропонував учасникам представитися та розповісти про свій професійний досвід.

Організаційні засади роботи окреслив заступник голови Віталій Федірко. Він зазначив, що представників Комітету можуть залучати до робочих груп Верховної Ради та інших органів державної влади для участі в нормотворчому процесі. Також йшлося про проведення профільних освітніх заходів і порядок ведення діловодства в комітетах НААУ.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/qsxxfj.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, СКОЄНИМ СТОСОВНО АДВОКАТІВ

26 червня опубліковано статтю заступника голови Комітету **Леоніда Скокіна** «Гарантії адвокатури починаються з фіксації порушень». У матеріалі розглянуто

значення належної фіксації порушень прав адвокатів як необхідної передумови для подальшого реагування та притягнення винних осіб до відповідальності. Автор звертає увагу на практичні аспекти документування таких порушень і захисту професійних гарантій адвокатської діяльності.

Детальніше за посиланням: surl.li/llrtbl.

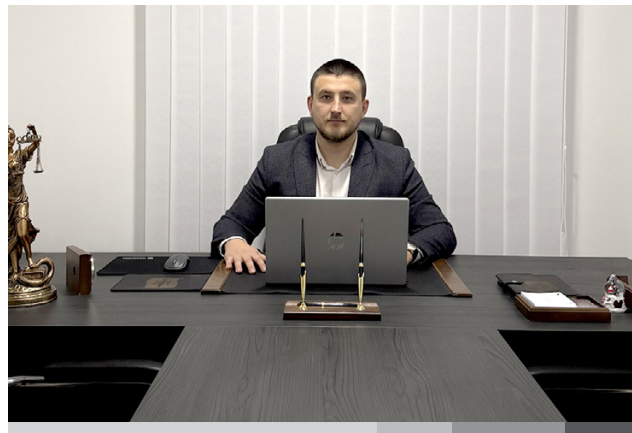
16 липня опубліковано статтю члена Ради Комітету **Олександра Скоробогатова** «Строк давності як бар'єр для адвокатського запиту». Автор аналізує проблему впливу строків притягнення до адміністративної відповідальності за порушення права адвоката на інформацію за адвокатським запитом. У матеріалі звернуто увагу на ситуації, коли через встановлений законодавством строк давності навіть за наявності ознак порушення притягнення винної особи до відповідальності стає неможливим.

Детальніше за посиланням: surl.li/tbpmfz.

4 серпня опубліковано статтю члена Ради Комітету **Івана Головатюка** «Адвокатський запит: право порушене, відповідального не встановлено».

У матеріалі розглянуто одну з практичних проблем притягнення до адміністративної відповідальності за порушення права на адвокатський запит — встановлення конкретної посадової особи, відповідальної за таке порушення. Автор також аналізує вимоги до оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення та обставини, які можуть впливати на можливість притягнення винної особи до відповідальності. Проблема набуває особливого значення у випадках,

коли факт ненадання або неналежного надання інформації за адвокатським запитом встановлено, але відсутність належно визначеного суб'єкта відповідальності ускладнює подальше реагування.

Детальніше за посиланням: surl.li/usiwlb.

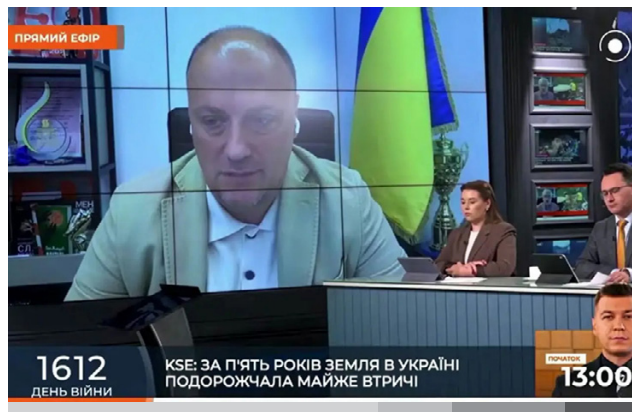
11 серпня опубліковано статтю члена Ради Комітету **Івана Головатюка** «Доступ адвокатури до інформації державних органів: європейські моделі».

Матеріал присвячено зарубіжному досвіду доступу органів адвокатського самоврядування до інформації, необхідної для виконання їхніх законних повноважень. Автор аналізує європейські підходи до забезпечення такого доступу та можливості використання відповідних моделей в українських умовах.

Детальніше за посиланням: surl.li/ghxdxh.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРИВАТИЗАЦІЇ

30 липня голова Комітету **Андрій Шабельников** розповів в ефірі програми «Ранок.LIVE» про чинники, які впливають на ціну сільськогосподарської землі під

час війни. Адвокат зауважив, що різницю у вартості землі між західними та прифронтовими регіонами на-самперед визначають безпекові ризики, можливість безпечного обробітку та витрати на розмінування, а не родючість ґрунту.

Детальніше за посиланням: surl.li/nxhpds.

7 серпня на сайті НААУ опублікована інформація про **укладення меморандуму про співпрацю між НААУ та громадською спілкою «Асоціація суб'єктів розподіленої та маневрової генерації»**. Документ

підписали голова НААУ Лідія Ізовітова та президент АСРМГ Максим Марченко. Метою співпраці визначено розвиток правничої експертизи в енергетиці, вдосконалення нормативно-правового регулювання розподіленої та маневрової генерації, а також належний правовий супровід і захист законних інтересів суб'єктів енергетичного ринку. Сторони планують спільно опрацьовувати нормативно-правові акти, проєкти, державні програми та плани дій у сфері енергетики, готувати пропозиції щодо їх узгодження з правом ЄС, а також проводити аналітичну та експертну роботу, готувати правові висновки і методичні рекомендації. Окремий напрям становитиме професійна підготовка адвокатів — тренінги, вебінари та курси з енергетичного права, функціонування ринків електричної енергії і природного газу.

Детальніше за посиланням: surl.li/xaqgew.

17 червня опубліковано коментар адвоката Андрія Шабельнікова про правове регулювання використання криптовалюти в бізнесі. Він пояснив, що базовим документом у цій сфері покликаний стати Закон України «Про віртуальні активи» (№ 2074-IX), однак

він ще не набрав чинності, оскільки його введення прямо прив'язано до ухвалення змін до Податкового кодексу щодо оподаткування операцій з віртуальними активами.

Детальніше за посиланням: [URL: surl.li/cmonut](http://surl.li/cmonut).

1 липня видання «Юридична практика» опублікувало інтерв'ю з Андрієм Шабельніковим. Адвокат прокоментував зміни на юридичному ринку, спричинені новими запитами українського бізнесу.

Детальніше за посиланням: [URL: surl.li/bthzsc](http://surl.li/bthzsc).

6 липня Андрій Шабельніков опублікував колонку в «Економічній правді» про інвестиційні можливості в Україні. Адвокат прокоментував затверджений Кабміном середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій на 2027 — 2029 роки, обсяг яких перевищує 247 млрд гривень.

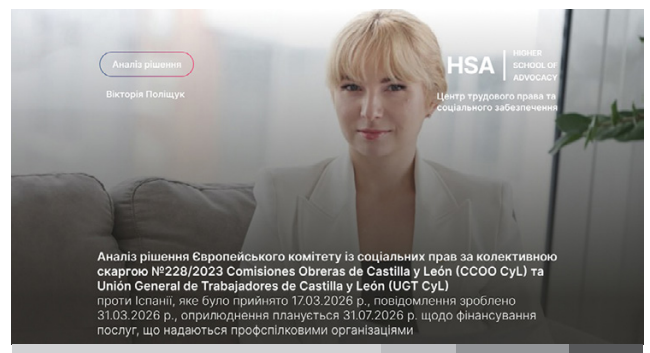
Детальніше за посиланням: [URL: surl.li/dmoqra](http://surl.li/dmoqra).

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ТРУДОВОГО ПРАВА

Публікації членів Ради Комітету

Вікторія Поліщук:

— Судова практика з питань окупованих територій щодо спорів, які пов'язані з трудовими правами та соціальним захистом

— Аналіз рішення ЄКСП за колективною скаргою проти Іспанії: фінансування послуг, що надаються профспілковими організаціями

— Аналіз рішення ЄКСП у справі FEANTSA та FIDH проти Франції щодо захисту людей, які живуть у бідності

— «Тимчасовий захист» у практиці Суду Європейського Союзу (CJEU)

— Судова практика з питань виплати одноразової грошової допомоги

— Судова практика з питань соціального захисту військовослужбовців та членів їх родин за липень 2026 року

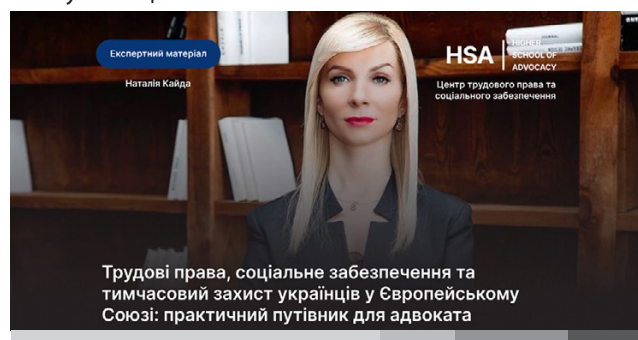
— Судова практика з питань трудових спорів за липень 2026 року

— Припинення трудових договорів в кризових умовах

— Припинення трудових договорів в кризових умовах: правові підстави, судова практика, виклики воєнного стану

Наталія Кайда:

— Судовий контроль за виконанням судових рішень у спорах щодо грошового забезпечення військовослужбовців

— Практика Суду ЄС як інструмент захисту прав українців: десять рішень, які варто знати адвокату

— Трудові права, соціальне забезпечення та тимчасовий захист українців у Європейському Союзі: путівник для адвоката

— Військовий облік та бронювання. Як уникнути помилок під час перевірки?

— Обмеження відеозйомки журналістами публічних заходів: практичне значення рішення ЄСПЛ у справі Bondar v. Ukraine

— Рішення ЄСПЛ у справі «Україна проти росії (щодо Криму)»

— Соціальні мережі vs публічна служба: межа приватного і професійного

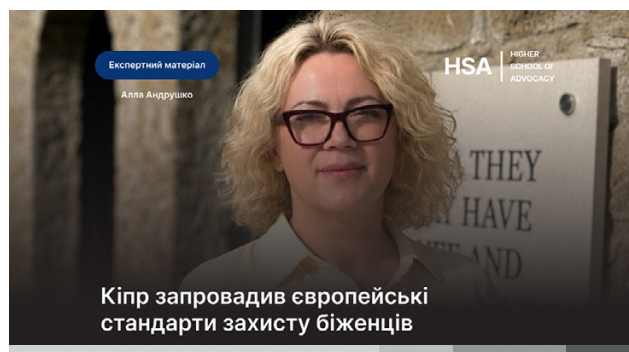
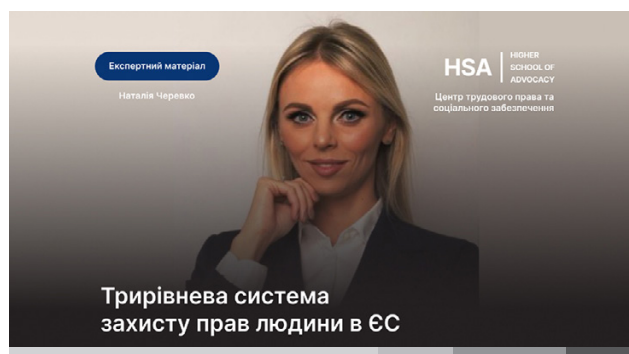
— Соціальні мережі vs публічна служба: межа приватного і професійного. Стратегія захисту адвоката (судова практика)

Наталія Червко:

— Трирівнева система захисту прав людини в ЄС

— Про електронні докази у трудових спорах

— Електронні докази у трудових спорах

Алла Андрушко:

— Кіпр запровадив європейські стандарти захисту біженців

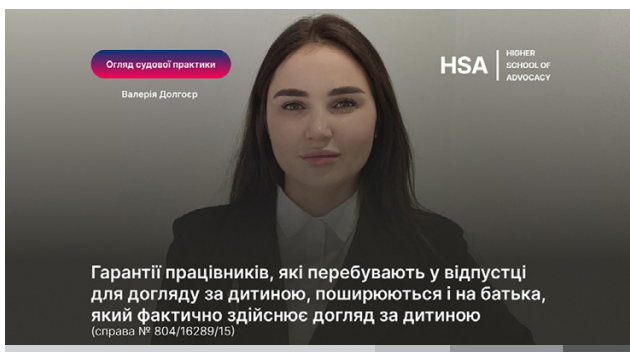
Олексій Погрібняк:

— Призупинення трудового договору. Що робити після спливу 90 днів?

Валерія Долгоєр:

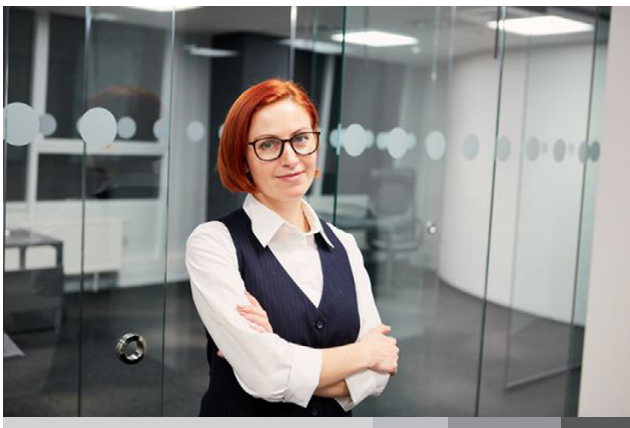
— Гарантії відпустки працівників для догляду за дитиною поширюються і на батька, який фактично його здійснює

- Незаконне позбавлення права власності на земельні ділянки в окупованому Криму
- Фактичне внутрішнє переміщення як матеріальна передумова спеціального правового статусу
- Правові позиції Європейського комітету з соціальних прав щодо права на справедливі умови праці

Ганна Лисенко

- Перевірки Держпраці під час воєнного стану

Вебінар:

21.08 — Дисциплінарна відповідальність, припинення державної служби та декларування: практика, докази, захист. Лектори: **Олексій Погрібняк, Наталія Кайда, Наталія Черевко.**

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ГУМАНІТАРНИХ ПИТАНЬ І ТВОРЧИХ ІНІЦІАТИВ

17 серпня у НААУ відбулось нагородження переможців Другого всеукраїнського конкурсу прози серед адвокатів «Мовою прози». Переможців конкурсу привітала Голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова.**

17 серпня у НААУ відкрито фешен-виставку ексклюзивних трендових прикрас та капелюхів «Краса своїми руками». На виставці представлено ювелірні вироби голови Комітету **Наталії Пліси** та плетені капелюшки з рафи членкині Ради Комітету **Таміли Алексик.** Виставка триватиме в НААУ до кінця вересня 2026 року.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Оприлюднені підсумки заходу на сайті ВША НААУ
Лектор Лариса Гретченко:

— Булінг: вибір ефективних способів захисту прав та особливості доказування: URL: [Ink.ua/aMAW0xf6J](https://ink.ua/aMAW0xf6J). — Сімейні спори та встановлення «нетипових» фактів, що мають юридичне значення, у справах за участю військовослужбовців: URL: [Ink.ua/DEG0WBVli](https://ink.ua/DEG0WBVli).

— Спадкові права дитини: ефективні способи захисту в умовах воєнного стану: URL: [Ink.ua/yJptERjf2](https://ink.ua/yJptERjf2).

У червні відбувся круглий стіл «Запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей: досвід і перспективи», організований Верховним Судом спільно з Міжвідомчою координаційною радою з питань

правосуддя щодо неповнолітніх, Національною школою суддів України за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні в межах проєкту ГО «ВГЦ «Волонтер».

Голова Комітету, медіаторка, залучена експертка Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх та ГО «ВГЦ «Волонтер» **Лариса Гретченко** розповіла про роль психолога в реалізації права дитини бути заслуханою під час розгляду цивільних справ.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/AEjARQAfo.

У липні відбувся захід «Гра у квача: про реінтеграцію, у якій не можна грати самому», який організувала благодійна організація БФ «Голоси дітей». Три панельні дискусії об'єднали підлітків, що пережили окупацію та повернулися в Україну, представників державних інституцій, міжнародних організацій та експертного середовища.

Голова Комітету **Лариса Гретченко** зауважила, що система захисту дітей в Україні досі недостатньо

готова до зустрічі з дітьми, які повертаються з окупації чи пережили інші травматичні досвіди.

«Мене збентежила інформація про те, що поки виготовляється паспорт, у дитини з ТОТ є страх зустрітися з поліціантом. Насправді, цей страх має бути не в дитини. Це поліціант має бути готовий зустріти дитину без паспорта, дитину, яка не може пояснити, хто вона й де її документи», — наголосила вона.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/XOPQJNWch.

Стаття члена Ради Комітету **Лесі Дубчак** «Дохід ФОП як об'єкт спільної сумісної власності: судова практика та проблеми доказування» на сайті НААУ: URL: lnk.ua/OeH1OAWAV.

У липні відбувся круглий стіл «Запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей: досвід і перспективи». Захід організували Верховний Суд спільно з Міжвідомчою координаційною радою та Національною школою суддів України за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні в межах проєкту ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер».

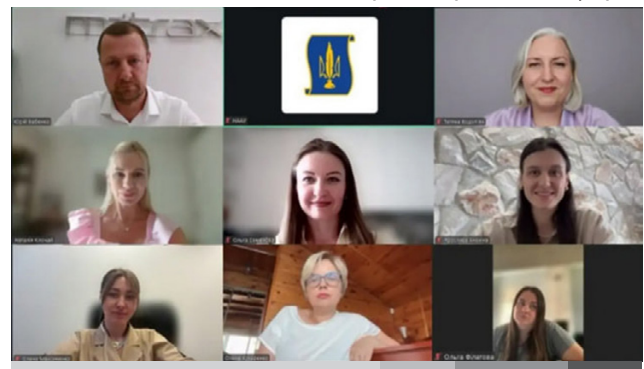
Під час круглого столу були презентовані **Методичні рекомендації щодо реалізації права дитини бути заслуханою при розгляді цивільних справ**. Однією зі співавторок видання виступила голова Комітету **Лариса Гретченко**, яку НААУ делегувала до складу відповідної робочої групи при Міжвідомчій координаційній раді.

Детальніше за посиланням: URL: nk.ua/40V7KvrMY.

3 липня у НААУ відбулась фахова дискусія на тему «Складні активи у шлюбі. Поділ майна, що знаходиться за кордоном: виклики та рішення», організована Комітетом.

Члени профільного Комітету обговорили юрисдикцію у справах з іноземним елементом, судові доручення, розшук інвестиційних активів, поділ нерухомості в окремих державах та проблеми виконання українських рішень за кордоном.

Заступник голови Комітету **Юрій Бабенко** звернув увагу, що в таких справах потрібно розмежовувати два питання: чи належить спір до юрисдикції укра-

їнських судів і чи дотримано правила підсудності конкретної справи. За його словами, спочатку суд має визначити, чи може спір загалом розглядатися в Україні, і лише після цього — чи може його розглядати конкретний суд.

Він зазначив, що у справах з іноземним елементом першочергово потрібно перевіряти міжнародні конвенції та двосторонні договори України з державою,

де розташоване майно. Саме від цього залежить, чи може український суд розглядати вимоги щодо такого активу.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/6Wlp7Dx4D.

Стаття члена Ради Комітету **Олени Максименко** «Народження дитини в Чехії: свідоцтво, переклад, паспорт» на сайті НААУ: lnk.ua/WznJg5Pge.

Стаття голови Комітету **Лариси Гретченко** «Довести самостійне виховання дитини: 5 FAQ із судової практики» на сайті НААУ: lnk.ua/CU5BE8Nm4.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

20 серпня на сайті НААУ опублікована стаття про системні проблеми апеляційного перегляду запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою. Комітет НААУ провів круглий стіл «Право на апеляційний перегляд запобіжного заходу: рівність сторін чи процесуальна ілюзія?» і за його результатами підготував пропозиції змін до Кримінального процесуального кодексу. Комітет НААУ констатував, що апеляційний перегляд часто набуває формального характеру: мотиви ухвали суду першої інстанції відтворюються без належної оцінки доводів скарги, доказів захисту та індивідуальних обставин. Комітет запропонував посилювати стандарти доказування ризиків, забезпечити особисту участь підозрюваного в засіданнях, гарантувати конфіденційний доступ до захисника, удосконалити апеляційний перегляд та усунути процесуальну нерівність сторін. НААУ звернулася до народних депутатів з проханням врахувати пропозиції у законодавчій роботі та підтримати створення робочої групи для розроблення змін до КПК.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/nkvlbv.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Стаття члена Ради Комітету **Юлії Орлової** на тему «1 млн грн молодим військовим: право є, алгоритму бракує» на сайті НААУ: URL: lnk.ua/ViCs33IYA.

28 липня у НААУ відбувся круглий стіл на тему «ВЛК: процесуальні порушення, ефективні механізми оскарження та судова практика». Захід ініціювали Комітет, Правозахисна спілка інвалідів та ГО «Добробат». Модерував обговорення голова Комітету **Олександр Вознюк**.

До роботи над новою процедурою планують залучити представників різних відомств. Для цього у Міністерстві створюють міжвідомчу робочу групу, повідомила представниця Міністерства оборони **Крістіна Сапоненко**.

За її словами, Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затверджене наказом МО від 14.08.2008 № 402, згодом буде замінено. Однак для цього потрібен час, оскільки швидка зміна документа може порушити роботу системи. Міністерство вже підготувало концепцію, а після узгодження і написання розділів проект нового порядку мають винести на громадське обговорення.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/lb83hCuKP.

30 липня у НААУ відбувся круглий стіл на тему «Порядок оскарження дій та бездіяльності командира військової частини. Судова практика». Захід організував Комітет за підтримки Правозахисної спілки інвалідів та ГО «ДОБРОБАТ».

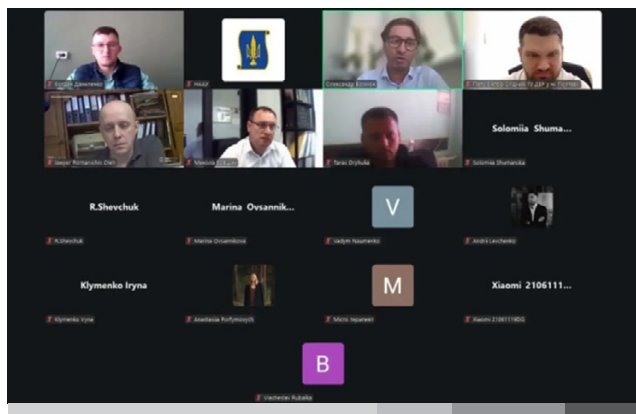
Серед поширених причин звернень військовослужбовців голова Комітету **Олександр Вознюк** назвав нерозгляд рапортів, затримку направлень на лікування або повторну ВЛК, ненадання відпусток, спори щодо переведення, грошового забезпечення та оформлення документів про поранення чи захворювання.

Представниця спілки **Наталія Костянчук** нагадала, що попереднє звернення з рапортом або скаргою до старшого командира не є обов'язковою умовою судового оскарження. Військовослужбовець може звернутися безпосередньо до окружного адміністративного суду, дотримавшись місячного строку з дня, коли він дізнався або мав дізнатися про порушення свого права.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/aDw1NzZGd.

31 липня у НААУ відбувся круглий стіл на тему «Як правильно вийти з СЗЧ особі з інвалідністю», за ініціативи Комітету та Правозахисної спілки інвалідів і ГО «ДОБРОБАТ».

Модерував обговорення голова Комітету **Олександр Вознюк**. Він звернув увагу, що проблеми виникають уже на етапі мобілізації, коли стан здоров'я людини належно не з'ясовують. Згодом навчальний центр замість підготовки військовослужбовця змушений організовувати його повторні обстеження та лікування, а в окремих випадках сам ініціює звільнення за станом здоров'я.

Механізм повернення після СЗЧ не передбачає окремого алгоритму для військовослужбовців, які мають підтверджені медичні підстави для звільнення. На це звернув увагу член ради Комітету **Микола Бовшик**, який запропонував урегулювати подання рапортів поштою рекомендованим або цінним листом з описом вкладення, оскільки чинний порядок визначає електронну та письмову форми, але прямо не регламентує надсилання документів засобами поштового зв'язку.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/WCPs6M2ed.

КОМІТЕТ МЕДИЧНОГО І ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПРАВА ТА БІОЕТИКИ НААУ

Підготовка тематичних статей, книг та публікацій у ЗМІ

І. Сенюта. Телемедицина як ефективний інструмент забезпечення доступу до медичної допомоги: порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Республіки Казахстан. Науково-практичний журнал Астани (Казахстан). № 3, випуск 126, 2026.

А. Саченко. Оскарження рішень експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування особи: межі втручання та критерії вмотивованості. Вісник № 6 (122) НААУ.

Ю. Миколаєць. Виявлення ознак насильства: алгоритм дій. Електронний журнал «Практика управління медичним закладом» № 07 / 2026, липень.

Ю. Миколаєць. «Літні» ліцензійні та атестаційні зміни у сфері охорони здоров'я. Електронний журнал «Практика управління медичним закладом» № 08 / 2026, серпень.

Ю. Миколаєць. Права дітей під час надання медичної допомоги. Електронний журнал «Управління закладом охорони здоров'я» № 07 (234) липень 2026. С. 24 — 33.

Khrystyna Tereshko Recent Developments in Ukrainian Health and Pharmaceutical Law in 2026. Newsletter № 1 / 2026. EUROPEAN ASSOCIATION OF HEALTH LAW. P. 33 — 36.

Діяльність Комітету відповідно до затвердженого плану

25 червня проведено чергове засідання Комітету, на якому затвердили звіт Комітету за період березень — травень 2026 року, план роботи на липень — вересень 2026 та обговорили заходи до Всесвітнього дня безпеки пацієнтів.

25 червня Комітет спільно з Радою адвокатів Львівської області та кафедрою медичного права Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького провели круглий стіл на тему: «Конституційне право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування: особливості здійснення, легітимні очікування та обмеження». Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/xcDQGavLQ.

27 липня відбувся телеміст до Дня медичного працівника України.

Юлія Миколаєць виступила з доповіддю на тему «Консультування онлайн: чи законно». **Юлія Савелова** виступила з темою доповіді «Мирне вирішення медичних спорів». **Яна Бабенко** виступила з доповіддю на тему «Допит лікаря в медичних справах». **Вікторія Валах** виступила з доповіддю на тему «Відповідальність за використання ШІ у медицині». **Ірина Сенюта** виступила з доповіддю на тему «Правничі алгоритми

для роботи лікаря зі стандартами у сфері охорони здоров'я». **Христина Терешко** виступила з доповіддю на тему «Заходи дисциплінарного впливу на медичних працівників: порядок застосування та оскарження».

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/sDJl5qjPt.

Співпраця з ВША НААУ

Член Комітету **Яна Бабенко** провела низку вебінарів у Вищій школі адвокатури:

- **2 липня** на тему «Алгоритм дій у разі неякісного надання медичної допомоги»;
- **8 липня** на тему «Лікарська таємниця та захист персональних даних пацієнтів»;
- **22 липня** на тему «Допит лікаря у медичних спорах: аналіз положень законодавства та судової практики»;
- **11 серпня** на тему «Відповідальність лікаря за завдану пацієнту шкоду (практичні аспекти)».

Активності членів Комітету поза затвердженням планом

19 червня відбувся Науково-практичний круглий стіл на тему «Розвиток медичного права як навчальної дисципліни: новели, виклики та євроінтеграційні перспективи» у м. Львові. На заході виступили **Ірина Сенюта** (організатор та модератор), **Вікторія Валах** (доповідач), **Христина Терешко** (доповідач).

19 червня голова Комітету **Ірина Сенюта** взяла участь у круглому столі «Тридцять років Конституції України: здобутки та виклики сучасності», організований Науково-консультативною радою при Голові Верховної Ради України.

26 червня голова Комітету **Ірина Сенюта** виступила на науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної акушерсько-гінекологічної та перинатальної допомоги», яку організувала Львівська обласна громадська організація «Асоціація акушерів-гінекологів України» з доповіддю на тему: «Актуальні питання правової безпеки для медичної практики лікаря-акушера-гінеколога».

Член Ради Комітету **Яна Бабенко** консультувала на платформі Експертус Медзаклад (Експертно-правова система для керівників у галузі охорони здоров'я):

1. Як ЗОЗ стягнути з винної особи витрати на лікування потерпілого від злочину: URL: lnk.ua/8ZuTCOx4X.

2. Пацієнт сам придбав ендопротез: чи має право лікарня його встановити та як оформити платне ендопротезування: URL: lnk.ua/9BrWaNGJH.

3. Чи може лікар розукомплектовувати ендопротези: як оформити використання компонентів та їх списання: URL: lnk.ua/uW7cO2310.

Член Ради Комітету **Юлія Миколаєць** консультувала на платформі Експертус Медзаклад (Експертно-правова система для керівників у галузі охорони здоров'я):

1. Приватне підприємство після скасування ГК: покрокова трансформація в ТОВ / Ю. М. Миколаєць: URL: lnk.ua/t74iAbSSG.

2. Які плани роботи складати в ЗОЗ / Ю. М. Миколаєць: URL: lnk.ua/29MtETJa5.

3. Як перевірити, чи належить ЗОЗ до об'єктів критичної інфраструктури / Ю. М. Миколаєць: URL: lnk.ua/4TDXM5u26.

У липні член Ради Комітету **Юлія Миколаєць** взяла участь у створенні та запуску в Instagram у співпраці з медичним центром «Бадді» серії роликів на тему отримання та оформлення інформованої добровільної згоди на психіатричний огляд та психіатричне амбулаторне лікування неповнолітніх пацієнтів.

23 липня член Ради Комітету **Юлія Миколаєць** провела вебінар на медичній освітній платформі Progress на тему «БПР-2026: як відповідати новим вимогам без зайвих ризиків».

24 липня член Ради Комітету **Оксана Міськів** надала коментар щодо доповнень ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» статтю 62-1, яка визначатиме критерії харчових продуктів із незбалансованим вмістом поживних речовин на регіональному телебаченні «Галичина».

1 серпня регіональний представник у Миколаївській області **Андрій Саченко** виступив з доповіддю на тему: «Правові механізми захисту інтересів медичних працівників у дисциплінарних та цивільних провадженнях: національна практика, стандарти прав людини та міжнародний досвід» на конференції, організованій Міжнародним товариством прав людини.

6 серпня член Ради Комітету **Юлія Миколаєць** надала коментар в ефірі каналу 1+1 (Єдиний марафон)

щодо права людини на безперешкодний доступ до укриттів під час повітряних тривог.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття заступниці голови Комітету **Валерії Долгоєр** у фаховому виданні на тему «Гендерний аспект публічного управління»: URL: [Ink.ua/PFAiOdoGs](https://ink.ua/PFAiOdoGs).

Стаття регіональної представниці Комітету в Івано-Франківській області **Марії Логвінової** на тему «Адвокат(к)и як суб'єкти системи протидії гендерній дискримінації: теоретико-прикладний аспект»: URL: [Ink.ua/IK3HBxJls](https://ink.ua/IK3HBxJls).

Огляд судової практики заступниці голови Комітету **Валерії Долгоєр** на сайті ВША НААУ: URL: [Ink.ua/U5FiCVB0b](https://ink.ua/U5FiCVB0b).

Експертний матеріал секретаря Комітету **Валентини Слободянюк** на тему «Стандарти Європейського Союзу щодо захисту викривачів у трудових правовідносинах» на сайті ВША НААУ: URL: [Ink.ua/BQhKXqU96](https://ink.ua/BQhKXqU96).

Огляд судової практики заступниці голови Комітету **Валерії Долгоєр** на сайті ВША НААУ: URL: [Ink.ua/7NC9Y3Nr6](https://ink.ua/7NC9Y3Nr6).

Експертний матеріал заступниці голови Комітету **Валерії Долгоєр** на тему «Правові позиції Європейського комітету з соціальних прав щодо права на справедливі умови праці» на сайті ВША НААУ: URL: [Ink.ua/wuWjWPIfS](https://ink.ua/wuWjWPIfS).

Стаття регіональної представниці Комітету у Донецькій області **Анастасії Клімової** «Недоступне укриття для маломобільних осіб: хто відповідає та як діяти» на сайті НААУ: URL: [Ink.ua/Tih5kRKZZ](https://ink.ua/Tih5kRKZZ).

Стаття регіональної представниці Комітету у Чернівецькій області **Лілії Ластовиченко** «Нові підходи до реагування на дискримінацію за ознакою статі в Україні» на сайті НААУ: URL: [Ink.ua/Q8t2aZXpb](https://ink.ua/Q8t2aZXpb).

Протягом липня відбулися 2 офлайн-заходи в межах ЮрФем Open Space на тему: «Бути адвокаткою власного стану: well-being у житті юристок»!

Заходи відбулися в Полтаві та Києві. Вони об'єднали юристок державного сектору, приватної практики, адвокатури, судової системи та громадських організацій. Також учасницями стали не лише членкині ЮрФем, а й ширша професійна спільнота.

Серед спікерок були голова Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем», кандидатка юридичних наук, адвокатка Христина Кіт, співзасновниця та членкиня

правління Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем», правозахисниця Лариса Денисенко, суддя Касаційного кримінального суду Верховного Суду, президентка ГО «Всеукраїнська асоціація жінок-суддів» Надія Стефанів та заступниця голови Комітету та регіональна координаторка «ЮрФем» у Кіровоградській області **Валерія Долгоєр**.

Детальніше за посиланням: URL: [Ink.ua/T8XiIVRoz](https://ink.ua/T8XiIVRoz).

Комітет підготував Дорожню карту у справах про сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом. Видання систематизує основні етапи надання правничої допомоги — від першого контакту з постраждалою особою до завершення кримінального провадження, реалізації права на відшкодування шкоди та використання міжнародних механізмів захисту.

Детальніше за посиланням: URL: [Ink.ua/Beu8tBYK9](https://ink.ua/Beu8tBYK9).

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

29 червня опубліковано статтю члена Комітету **Володимира Мацка** на тему «Запобіжний захід на стадії досудового розслідування — формальність без змагальності?».

Під час розгляду клопотань про обрання або продовження запобіжного заходу суди іноді відмовляються оцінювати докази, посилаючись на те, що це «не та стадія процесу». Обґрунтованість підозри декларується, але фактично не перевіряється, через що судовий контроль перетворюється на формальну процедуру, у якій клопотання сторони обвинувачення відтворює перелік ризиків із КПК та загальні посилання на практику ЄСПЛ без прив'язки до конкретних обставин справи.

У ч. 1 ст. 22 КПК закріплено фундаментальний принцип, відповідно до якого кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності. Цей принцип має реалізовуватися на всіх стадіях кримінального провадження без винятку. Саме тому виникає питання: чи може вважатися змагальним процес, у якому суд відмовляється дослідити докази під час вирішення питання про обрання, зміну або продовження запобіжного заходу?

У такій ситуації суд фактично порушує не лише принцип змагальності сторін, а й положення кримінального процесуального законодавства щодо безпосередності дослідження показань, речей і документів, закріплені у ст. 23 КПК.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/pfkqpg.

3 серпня опубліковано статтю члена Комітету **Володимира Мацка** та **Юлії Іваніної** на тему «**Дії конфідента під час НСРД: документування злочину чи провокація?**».

Постанова прокурора та дозвіл на НСРД свідчать про формальне санкціонування негласного заходу, але не розкривають характеру поведінки залученої особи. Тож якщо конфідент вплинув на виникнення злочинного наміру, постає питання провокації злочину та допустимості здобутих доказів.

Стаття 271 КПК прямо забороняє під час підготовки та проведення контролю за вчиненням злочину провокувати або підбурювати особу до його вчинення з метою подальшого викриття. Правоохоронці також не можуть допомагати особі вчинити злочин, якого вона не вчинила б без такого сприяння, або впливати на її поведінку насильством, погрозами чи шантажем. Речі та документи, здобуті в такий спосіб, не можуть використовуватися у кримінальному провадженні.

При цьому ця норма кримінального процесуального закону зобов'язує прокурора зазначити у постанові про проведення контролю за вчиненням злочину обставини, які свідчать про відсутність провокації. Але

саме по собі відтворення законодавчого формулювання у процесуальному документі не підтверджує, що фактична поведінка залученої особи залишалася в межах допустимого документування.

Особливої ваги це питання набуває під час конфіденційного співробітництва. За статтею 275 КПК слідчий може використовувати отриману внаслідок такого співробітництва інформацію або залучати відповідних осіб до проведення НСРД. На практиці конфідент може ініціювати контакти, пропонувати умови, підтримувати комунікацію, передавати предмет злочину та впливати на зміст домовленостей.

Універсального визначення провокації поза формальними межами контролю за вчиненням злочину КПК не містить. Також не встановлено докладного порядку перевірки відповідних доводів сторони захисту. Тому наявність постанови прокурора, доручення оперативному підрозділу чи дозволу на НСРД ще не дає відповіді на питання, чи документували правоохоронці вже сформований злочинний намір, чи все ж вплинули на його виникнення.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/ueqtrg.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Оприлюднені підсумки заходу на сайті ВША НААУ

Лектор Олексій Мотиліук:

— Супровід адвокатом клієнта в нотаріальному процесі у спадкових кейсах: URL: lnk.ua/7jUxq8YBY.

— Заповіт подружжя як інструмент спадкового планування. Що врахувати адвокату: URL: lnk.ua/JgFnMRy8O.

Стаття члена Ради Комітету **Олексія Мотилюка** на тему «Реалізація спадкових прав дітей, зачатих після смерті спадкодавця» на сайті НААУ: URL: lnk.ua/Z1QpBhkwH.

Дайджест судової практики у справах, пов'язаних з ДТП за участю водіїв електросамокатів, підготувала членкиня Ради Комітету **Анастасія Якімова**.

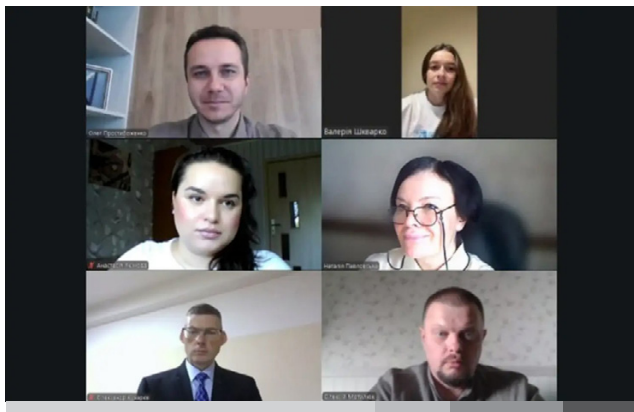
Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/vNBqWugbv.

Стаття члена Ради Комітету **Вікторії Сандулеєвої** «Чи має кредитор чекати, доки спадкоємці оформлять спадщину?»: URL: lnk.ua/V5RMT0BVS.

Стаття члена Ради Комітету **Лесі Топоріної** «Спадкування спільної власності подружжя: актуальна судова практика»: URL: lnk.ua/OitwIQcoR.

26 червня у НААУ відбувся круглий стіл на тему «Актуальні питання спадкового права в сучасних умовах», організованого Комітетом в межах Тижня спадкового права.

Голова Комітету **Олег Простибоженко** окреслив дискусію щодо аліментів у спадковому праві і запропонував розмежовувати право на аліменти та обов'язок їх сплачувати. Під час обговорення учасники погодились, що накопичений борг з аліментів може переходити до спадкоємців як обов'язок у межах спадкової маси, тоді як майбутні платежі після смерті платника залишаються предметом дискусії.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/N3spTJ7dq.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА

22 червня членкиня Комітету **Тетяна Рабко** провела у Вищій школі адвокатури НААУ вебінар «Судова практика щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу». Під час заходу розглянуто актуальну судову практику щодо компенсації витрат на професійну правничу допомогу, підходи судів до підтвердження та обґрунтування таких витрат, а також практичні аспекти підготовки адвокатами відповідних заяв і доказів.

23 червня член Комітету **Ігор Гордусь** провів у Вищій школі адвокатури НААУ вебінар «OSINT для адвокатів, практичний інструментарій. Частина 1». Учасники ознайомилися з можливостями використання відкритих джерел інформації в адвокатській практиці, зокрема під час пошуку, перевірки та аналізу даних, що можуть мати доказове та практичне значення у роботі адвоката.

20 липня членкиня Комітету **Тетяна Рабко** провела захід «Ефективність та складнощі відеоконференцій

в судових процесах». Учасники обговорили практичні аспекти використання відеоконференцій під час судового розгляду, переваги такого формату та проблемні питання, які можуть виникати під час дистанційної участі адвокатів та інших учасників судового процесу.

Окрему увагу приділено технічним і процесуальним викликам проведення судових засідань у форматі відеоконференції та питанням забезпечення належної участі сторін у судовому процесі.

21 липня член Комітету **Ігор Гордусь** провів у Вищій школі адвокатури НААУ вебінар «OSINT для адвокатів, практичний інструментарій. Частина 2», присвячений подальшому опрацюванню інструментів пошуку та аналізу інформації з відкритих джерел. Продовження курсу було спрямоване на поглиблення практичних навичок адвокатів щодо використання цифрових ресурсів у професійній діяльності.

30 липня член Комітету **Ігор Гордусь** провів у Вищій школі адвокатури НААУ вебінар «Основи цифрової безпеки для адвокатів». Під час заходу розглянуто базові принципи захисту цифрових даних, акаунтів та пристроїв, а також основні кіберризики, з якими адвокати можуть стикатися у професійній діяльності.

Практичні рекомендації були спрямовані на підвищення цифрової безпеки адвокатів та належний захист інформації, що містить професійну таємницю.

7 серпня членкиня Комітету **Тетяна Рабко** провела захід «Цифровізація виконавчого провадження: нові виклики та можливості». Учасники обговорили цифрові інструменти у сфері виконання судових рішень, зміни у взаємодії учасників виконавчого провадження та можливості використання сучасних інформаційних технологій для підвищення його ефективності.

Окрему увагу приділено практичним викликам цифровізації та питанням, які виникають у адвокатів під час супроводу виконавчих проваджень.

12 серпня членкиня Комітету **Тетяна Рабко** провела захід «Цифровізація адвокатської діяльності. Захід для адвокатів Рівненської області», присвячений сучасним цифровим інструментам у роботі адвоката. Учасники розглянули можливості технологій для організації професійної діяльності, комунікації, роботи з документами та інформацією, а також питання цифрової безпеки.

13 серпня член Комітету **Ігор Гордусь** провів у Вищій школі адвокатури НААУ вебінар «Захист адвокатської таємниці в цифрову епоху». У центрі уваги були

цифрові ризики для інформації, що становить адвокатську таємницю, способи її захисту та практичні заходи, які адвокати можуть застосовувати для запобігання несанкціонованому доступу до професійних даних.

22 липня на сайті НААУ опубліковано новину про **використання видань Вищої школи адвокатури НААУ у підготовці майбутніх правників**. Навчальні матеріали ВША НААУ з електронного судочинства, цифровізації виконання судових рішень та інформаційної безпеки включено до методичного забезпечення дисципліни «Електронне судочинство» для студентів четвертого курсу Дніпровського державного університету внутрішніх справ. Відповідні методичні рекомендації до семінарських і практичних занять були схвалені Науково-методичною радою університету.

До рекомендованої навчальної та наукової літератури увійшли посібники ВША НААУ «Електронне судочинство: ключові судові рішення та тенденції», «Електронне судочинство. Сучасні виклики та реалії», «Цифровізація виконання судових рішень в Україні: теорія та практика» та «Юридична практика та інформаційна безпека». Студентам також рекомендували вебінар ВША НААУ про електронні послуги та електронне судочинство для громадян.

Особливо важливо, що авторкою зазначених матеріалів є заступниця голови Комітету **Тетяна Рабко**, а посібник «Юридична практика та інформаційна безпека» підготовлено нею спільно з **Микитом Філімоновим**, членом ради Комітету. Таким чином, практичні напрацювання представників Комітету вже використовуються не лише в адвокатській діяльності, а й у базовій професійній підготовці майбутніх юристів.

У матеріалі Тетяна Рабко наголошує, що сучасне електронне судочинство важливо вивчати не лише як сукупність цифрових сервісів, а як повноцінну частину процесуальної роботи юриста — від подання та отримання документів і контролю процесуальних строків до роботи з електронними кабінетами, виконавчими документами та захисту професійної інформації. Такий підхід дозволяє студентам ще під час навчання поєднати теоретичні знання з реальними викликами цифрового середовища, з якими юристи стикаються на практиці.

Детальніше за посиланням: surli.cc/ncmedd.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Оприлюднені підсумки заходу на сайті ВША НААУ — Лектор Сергій Барбашин «Штучний інтелект. Правове регулювання»: lnk.ua/yTwrcZQf1.

14 серпня на сайті НААУ було оприлюднено інформаційний дайджест Комітету за I півріччя 2026 року. У виданні зібрано нормативну базу за основними об'єктами ІВ, 20 законодавчих новел та добірку постанов Верховного Суду.

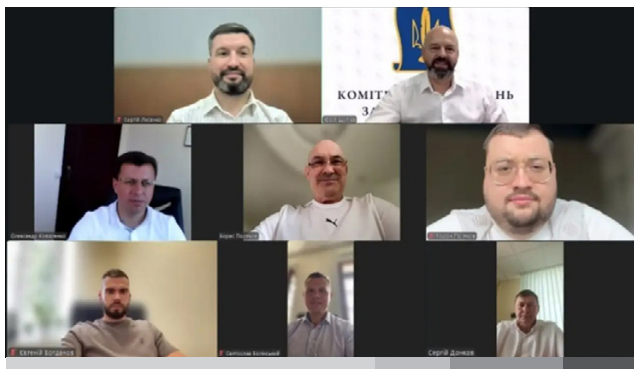
Це перший випуск серії, яку планують видавати двічі на рік.

Нормативні акти систематизовано за такими напрямками: винаходи, промислові зразки, торговельні марки, авторське право, географічні зазначення, компонування напівпровідникових виробів, сорти рослин і породи тварин, комерційна таємниця. Наводяться закони та підзаконні акти, міжнародні договори, а також акти ЄС.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/DILyzv4OY.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ БІЗНЕСУ ТА ІНВЕСТИЦІЙ

24 червня у НААУ відбувся круглий стіл «Захист прав інвесторів та кредиторів: сучасні механізми протидії виведенню активів та ухиленню від виконання грошових зобов'язань».

Заступник голови Комітету **Юрій Шуліка** запропонував обговорити межу між законним структуруванням бізнесу та зловживанням правом, між господарським ризиком і підставами для особистої відповідальності. Практичний вимір цієї теми окреслив заступник голови Комітету **Сергій Лисенко**. Він порушив питання, чи варто окремо передбачати субсидіарну відповідальність керівників у договорах або контрактах, якщо спеціальний механізм уже міститься у законодавстві про банкрутство.

У блоці про процедури банкрутства директор департаменту з питань банкрутства Міністерства юстиції **Сергій Донков** пояснив, що у нинішніх економічних умовах важливою є прокредиторська спрямованість законодавства про банкрутство. Водночас прогалиною він назвав статус інвестора: закон не визначає, які права чи гарантії інвестор отримує за вкладені кошти.

Детальніше за посиланням: URL: Ink.ua/ScpKsn9UT.

На сайті НААУ опублікована стаття секретаря Комітету **Кирила Кузнецова** «Не податок на OLX, а контроль доходів з платформ: що змінює новий закон». URL: Ink.ua/04nOP6OPS.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ БАНКРУТСТВА

25 червня опубліковано статтю члена Ради Комітету **Володимира Гуртового** та медіатора **Нати Лозівської** «Імплементация директив: реальність і виклики нового механізму превентивної реструктуризації».

У матеріалі автори аналізують практичні виклики запровадження в Україні механізму превентивної реструктуризації, передбаченого європейським законодавством. Окрему увагу приділено ролі медіації у процесі реструктуризації, а також питанням імплементації відповідних директив ЄС в українське законодавство.

Автори наголошують на необхідності подальшого вдосконалення правового регулювання, зокрема чіткого розмежування функцій адміністратора превентивної реструктуризації та арбітражного керуючого. Таке розмежування має важливе значення для забезпечення ефективності процедури та належного захисту інтересів її учасників.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/wxpjgv.

1 липня опубліковано статтю секретаря Комітету **Юрія Григоренка** «White-color crime: як захищати клієнта, коли зброя — папір і цифри».

Стаття присвячена особливостям захисту клієнтів у провадженні щодо службових, господарських та корупційних злочинів, де значна частина доказової бази пов'язана з документами, фінансовими операціями та господарською діяльністю.

Автор розглядає можливості використання різних видів експертиз — судово-економічної, технічної, лінгвістичної та комп'ютерно-технічної — для перевірки доказів сторони обвинувачення та формування ефективної стратегії захисту. Окремий акцент зроблено на необхідності комплексного підходу до аналізу документів і цифрових даних у таких категоріях справ.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/kozszyg.

7 липня опубліковано статтю секретаря Комітету **Юрія Григоренка** «Свій» арбітражний керуючий. Про порядок залучення за договором».

У матеріалі розглянуто питання залучення арбітражного керуючого на договірних засадах, визначено основні умови такого залучення та проаналізовано межі його повноважень і незалежності.

Автор звертає увагу на практичні аспекти взаємодії між учасниками процедури та арбітражним керуючим, а також на необхідність дотримання встановлених законом вимог для забезпечення належного виконання ним своїх функцій. Питання є особливо важливим у практиці супроводу процедур банкрутства, де незалежність арбітражного керуючого має безпосередній вплив на захист інтересів кредиторів та боржника.

Детальніше за посиланням: URL: surli.cc/ezsjfd.

15 липня опубліковано статтю члена Ради Комітету **Володимира Гуртового** «Нові правила неплатоспроможності ЄС: що зміниться для України».

У статті розглянуто нові підходи Європейського Союзу до регулювання неплатоспроможності та ключові зміни у відповідній сфері. Автор аналізує європейські тенденції та можливі напрями їх урахування в українському законодавстві.

Окрему увагу приділено тому, як оновлення правил неплатоспроможності в ЄС може вплинути на подальше реформування української системи банкрутства та наближення її до європейських стандартів.

Детальніше за посиланням: URL: surl.it/fraetm.

17 серпня опубліковано статтю секретаря Комітету **Юрія Григоренка** «Добросовісність як предмет доказування: що варто врахувати боржнику у справі про неплатоспроможність».

Матеріал присвячено питанню добросовісності боржника у справах про неплатоспроможність та її значенню під час доказування. Автор розглядає обставини, які можуть свідчити про добросовісну або недобросовісну поведінку боржника, та звертає увагу на те, що саме така поведінка може впливати на оцінку судом дій учасника процедури.

Практичне значення статті полягає у визначенні обставин, на які варто звертати увагу боржнику та його представнику під час підготовки до розгляду справи і формування доказової позиції.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/jlytys.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ МИТНОГО ТА ПОДАТКОВОГО ПРАВА

22 червня член Ради Комітету **Семен Ханін** взяв участь в експертному обговоренні «Криза обґрунтованості в кримінальному судочинстві України», яке відбулося у пресцентрі Укрінформу. Під час заходу він виступив із доповіддю «Стандарт доказування «обґрунтована підозра» та особливості обґрунтування процесуальних рішень у кримінальному провадженні».

У своєму виступі Семен Ханін звернув увагу на проблему спрощеного тлумачення стандарту «обґрунтованої підозри» в українському кримінальному процесі. За його словами, судова практика дедалі частіше фактично ототожнює обґрунтовану підозру з припущенням про можливу причетність особи до кримінального правопорушення, що знижує вимоги до доказової бази вже на етапі повідомлення про підозру.

Окремо спікер зупинився на застосуванні практики Європейського суду з прав людини, наголосивши на необхідності врахування повного контексту відповідних рішень. Він також підкреслив значення судової незалежності та належного судового контролю за обґрунтованістю процесуальних рішень. На думку С. Ханіна, підозра має ґрунтуватися на конкретних, належних і перевірюваних доказах, що є важливою гарантією права на справедливий суд.

20 липня опубліковано матеріал за підсумками професійного заходу «Податкові стратегії в ІТ», що відбувся **17 липня** за ініціативи ГО «Міжнародна асоціація радників». У дискусії взяв участь член Ради Комітету **Олександр Гуржи**.

Учасники заходу обговорили актуальні податкові питання, що виникають у діяльності ІТ-компаній та під час роботи з нерезидентами. Зокрема, йшлося про оподаткування платежів за хмарну інфраструктуру, хостинг, оренду серверних ресурсів та інші ІТ-послуги, а також про особливості застосування податкових правил до транскордонних операцій.

Обговорення було спрямоване на пошук практичних підходів до структурування ІТ-бізнесу та мінімізації податкових ризиків під час взаємодії з іноземними контрагентами.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/tqkbtm.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ

2 липня опубліковано матеріал за підсумками Baltic Arbitration Days 2026, що відбулися 13 — 15 червня у Ризі та Юрмалі. У заходах взяла участь членкиня Комітету **Кристина Хріпкова**, яка **14 червня** виступила під час круглого столу «Institutions Café».

Учасники обговорили актуальні питання розвитку міжнародного арбітражу, зокрема процесуальну ефективність арбітражного розгляду, прозорість даних арбітражних інституцій, забезпечення різноманіття під час призначення арбітрів та використання штучного інтелекту в арбітражній практиці. Участь представниці української адвокатури у міжнародній дискусії сприяла представленню українського професійного середовища у фаховому арбітражному співтоваристві.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/blbicp.

6 липня НААУ за ініціативи Комітету запросила адвокатів, юристів, студентів, суддів, державних службовців та інших зацікавлених осіб до участі в III Арбітражній академії УАА.

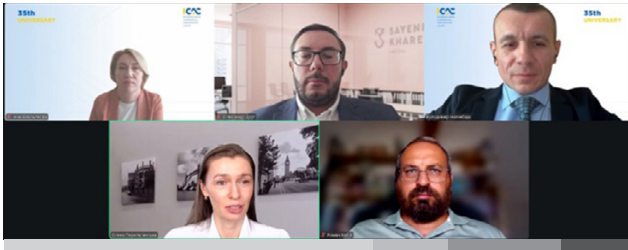
Навчальна програма запланована на 8 вересня — 12 листопада 2026 року в онлайн-форматі та передбачає поглиблене вивчення питань міжнародного арбітражу. Проведення Академії є одним із напрямів освітньої діяльності Комітету, спрямованої на розвиток професійних компетентностей фахівців у сфері

арбітражу та популяризацію міжнародних стандартів арбітражної практики.

Детальніше за посиланням: URL: surl.it/pnwphk.

3 серпня опубліковано матеріал за підсумками круглого столу «Останні зміни до арбітражного законодавства України: нові можливості для українських сторін», який **28 липня** організував Комітет.

Під час заходу учасники обговорили практичне застосування Закону № 4856-IX, який розширив можливості передачі спорів до міжнародного комерційного арбітражу. Особливу увагу приділено новим інструментам для українських сторін, практичним аспектам застосування оновленого законодавства та можливостям ефективнішого використання міжнародного арбітражу для вирішення спорів.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/gukrmm.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ АГРАРНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО ТА ДОВКІЛЕВОГО ПРАВА

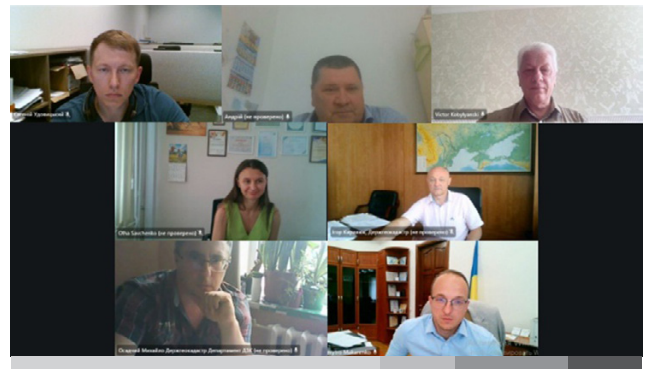
Стаття члена Ради Комітету **Євгена Удовиського** «Недійсний продаж нерухомості: хто платить за землю» на сайті НААУ: URL: lnk.ua/RwBVHWeXH.

Стаття члена Ради Комітету **Євгена Удовиського** «Зупинити поновлення договору оренди землі: лист стороні чи заява до реєстру?» на сайті НААУ: URL: lnk.ua/dJnFp4gz4.

18 серпня 2026 року в онлайн-форматі відбувся круглий стіл «Актуальні питання функціонування Державного земельного кадастру», присвячений актуальним питанням роботи Державного земельного кадастру, нормативної грошової оцінки земель та Державного фонду документації із землеустрою.

Захід об'єднав представників Держгеокадастру та членів Комітету НААУ з питань аграрного, земельного та довкілевого права.

Модератором круглого столу виступив голова Комітету НААУ з питань аграрного, земельного та довкілевого

го права **Віктор Кобилянський**. Серед представників Держгеокадастру участь у заході взяли Голова Держгеокадастру **Дмитро Макаренко**, заступник Голови **Ігор Кирилюк**, заступник Голови **Ярослав Штикер**, представники юридичного та профільних структурних підрозділів, зокрема **Ольга Савченко**, **Михайло Осадчий**, **Людмила Спіцина** та **Сергій Прокопенко**.

Комітет НААУ представляли, зокрема, **Вікторія Варенікова**, **Ірина Дрозд**, **Інна Жогальська**, **Віктор Кобилянський**, **Ганна Мельницька**, **Сергій Пироженко**, **Костянтин Рибалко**, **Андрій Сутковий**, **Євгеній Удовиський**, **Софія Шутяк** та **Олексій Янушевський**.

Перший тематичний блок круглого столу був присвячений нормативній грошовій оцінці земельних ділянок. У межах цієї частини заходу обговорювалися питання застосування нової методики нормативної грошової оцінки та судової практики щодо її оскарження. Від Держгеокадастру відповідну тему представляв **Сергій Прокопенко**, заступник начальника управління — начальник відділу оцінки земель Управління ринку та оцінки земель. Судову практику щодо оскарження НГО представив член Комітету НААУ **Андрій Сутковий**.

Другий блок був присвячений Державному фонду документації із землеустрою та оцінки земель. Предметом обговорення стало, зокрема, питання отримання відомостей із Фонду та ситуації, коли необхідна документація у ньому відсутня. Відповідну тему представляла директор Департаменту землеустрою, використання та охорони земель Держгеокадастру **Ольга Савченко**.

Найбільш дискусійною частиною заходу стало питання доступу адвокатів до відомостей Державного земельного кадастру та публічної кадастрової карти.

Представники Держгеокадастру, зокрема **Ігор Кирилюк**, зазначили, що чинне законодавство наразі

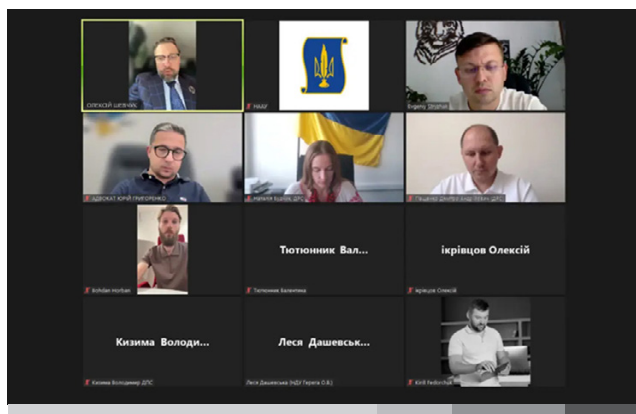

не передбачає окремого доступу адвокатів до Державного земельного кадастру.

Водночас учасники обговорили можливість запровадження такого доступу, зокрема за аналогією з доступом до інформаційних систем, що використовується іншими суб'єктами. Саме можливість забезпечення адвокатам доступу до ДЗК була визначена одним із ключових питань другого блоку програми.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЛОБІЮВАННЯ

Фізичним особам, які здійснюють лобіювання, пропонують надати статус суб'єктів незалежної професійної діяльності. Для цього необхідно змінити Податковий кодекс, профільний закон, а також визначити особливості оподаткування професійних доходів і витрат лобістів.

Відповідні пропозиції обговорили на засіданні Комітету НААУ за участю представників Державної податкової служби та Державної регуляторної служби.

Голова Комітету **Олексій Шевчук** пояснив, що лобістська діяльність хоча й здійснюється офіційно та має комерційний характер, однак для фізичних осіб не передбачено спеціального професійного і податкового статусу. На його думку, однією з можливих моделей є здійснення такої діяльності самозайнятою особою за аналогією з адвокатською практикою.

Розвиваючи цю позицію, адвокат **Євгеній Стрижак** відзначив, що діяльність лобіста передбачає професійні витрати, тому оподаткування чистого доходу краще відображатиме реальний економічний результат, ніж оподаткування валового доходу, зокрема за моделлю третьої групи спрощеної системи. За його словами, фізична особа — лобіст надає інтелектуальні, консультативні та представницькі послуги, працює самостійно

і на власний ризик. Це дає підстави розглядати лобіювання як незалежну професійну діяльність поряд з іншими видами професійної практики, передбаченими податковим законодавством.

Для реалізації такого підходу було запропоновано доповнити визначення незалежної професійної діяльності у статті 14 Податкового кодексу особами, які здійснюють лобіювання. Одночасно Закон «Про лобіювання» необхідно буде доповнити положенням, за яким фізична особа — лобіст є суб'єктом незалежної професійної діяльності.

Представник ДПС — директор Департаменту оподаткування фізичних осіб **Володимир Кизима** — уточнив, що за чинним законодавством лобіст може зареєструватися як ФОП, обравши загальну систему оподаткування або третю групу спрощеної системи. Обмежень для використання КВЕД 70.21 «Діяльність у сфері зв'язків із громадськістю» на третій групі наразі немає. Водночас для визнання лобістів суб'єктами незалежної професійної діяльності дійсно необхідні зміни до Податкового кодексу. Відповідні пропозиції мають бути направлені через Міністерство фінансів, яке формує державну податкову політику, після чого ДПС зможе долучитися до їх опрацювання.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/smgtyx.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ, КОМПЕНСАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ

У питанні обмеження свободи людина не може бути поставлена у гірше процесуальне становище лише через сам факт проходження нею військової служби. Тому Рішення КСУ щодо безальтернативного тримання під вартою важливе й тим, що констатувало порушення рівності та людської гідності.

Про це заявила член Комітету НААУ **Анастасія Бурковська**, коментуючи Рішення Конституційного Суду України від 24.06.2026 № 4-р(II)/2026 за конституційною скаргою Сергія Гнезділова. Адвокатка була представницею заявника у цій справі.

Предметом перевірки була частина восьма статті 176 КПК, яка під час дії воєнного стану передбачала для військовослужбовців, підозрюваних або обвинувачених у вчиненні окремих військових кримінальних правопорушень, виключно тримання під вартою.

КСУ визнав цей припис неконституційним, відтермінувавши втрату ним чинності на три місяці. Суд дійшов висновку, що безальтернативне застосування найсуворішого запобіжного заходу не забезпечує конституційної вимоги щодо вмотивованого судового рішення як наслідку судового розсуду.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/sbxdf.

Відпустки, переміщення через «Армія+», проходження ВЛК, виплати, житло, звільнення зі служби та дії родини у разі загибелі військовослужбовця — ці питання увійшли до **третього випуску правового посібника для військовослужбовців Національної гвардії України**. Посібник підготували Комітет НААУ та Національна гвардія України.

Видання призначене для надання правничої допомоги солдатам і сержантам, які проходять військову службу у військових частинах НГУ, що виконують бойові завдання.

До посібника увійшли розділи про звільнення з військової служби, виплати у разі звільнення, житлове забезпечення, розшук та обмін військовополоненими, а також алгоритм дій для родини щодо встановлення зв'язку загибелі військовослужбовця із захистом Батьківщини.

Окремий розділ присвячено оформленню відпусток. У ньому йдеться про щорічну основну відпустку, додаткові відпустки, відпустку за сімейними обставинами, за знищення ворожої техніки, у зв'язку з навчанням, вагітністю та пологами, доглядом за дитиною, лікуванням після хвороби або поранення, а також після звільнення з полону.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/nxdjzj.

Правова допомога військовим має починатися з простих і швидких консультацій, але не завершуватися ними. Типові звернення з бригад перетворюються на узагальнення, цифрові сервіси та пропозиції до державних органів.

Про це йшлося під час засідання Комітету НААУ, яке відбулося у Дніпрі за участю голови Комітету **Андрія Єрмака**.

Одним із ключових напрямів обговорення стала робота проєкту «Адвокат+». На засіданні зазначалося, що до нього вже долучаються нові бригади, а кількість запитів від військовослужбовців і членів їхніх родин зростає.

Ідеться про первинну правничу допомогу. Її завдання — пояснити людині алгоритм дій, зняти правову невизначеність і, коли можливо, вирішити питання ще на початковій стадії.

На практиці значна частина звернень не стосується безпосередньо проходження служби. Серед типових питань називали арешти рахунків, кредити, спадкування, сімейні справи, відновлення документів, статуси членів сімей загиблих і зниклих безвісти, виплати та взаємодію з органами влади.

Зверталася увага на те, що адвокат у межах такого проєкту не піднімає юридичну службу військової частини. Його роль полягає в тому, щоб допомогти військовому або родині сформулювати проблему, зрозуміти процедуру і знайти правовий спосіб її вирішення.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/gnyvou.

За період із березня по липень Комітет НААУ опрацював 140 звернень військовослужбовців і членів їхніх родин у межах проєкту «Адвокат+», підготував понад 30 практичних пам'яток, а також напрацював 23 пропозиції змін до нормативно-правових актів.

Зведені результати викладено в окремому звіті, що охоплює період від початку практичної роботи Комітету у березні 2026 року до сьогоднішнього дня.

Одним із основних напрямів став проєкт «Адвокат+» — система первинної правничої підтримки військовослужбовців безпосередньо на рівні бригад. Проєкт поєднує цифрове подання та опрацювання звернень із консультаціями адвокатів у військових підрозділах. Перші виїзди до бригад у зоні бойових дій відбулися на початку квітня.

За звітний період голова та члени Комітету здійснили понад 20 виїздів до бригад на лінії зіткнення. Правничу допомогу надавали вісім адвокатів, закріплених

за окремими бригадами. Загалом вони опрацювали 140 звернень військовослужбовців та членів їхніх родин.

Найчастіше правнича допомога була потрібна у питаннях зняття арешту з рахунків, відновлення документів, звільнення з військової служби, оформлення статусу учасника бойових дій та отримання належних виплат. Частина звернень стосувалася сімейних, спадкових, кредитних та інших цивільних правовідносин.

Після першого місяця тестування Комітет продовжив пілот і почав поширювати його на нові військові підрозділи. Для подання заявок, збереження історії комунікації та роботи з практичними матеріалами створено електронну платформу «Адвокат+». Понад 40 адвокатів висловили готовність долучитися до проєкту для роботи з новими бригадами.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/fybvlw.

Міністерство оборони включило до проєкту змін до порядку військово-лікарської експертизи окремі пропозиції НААУ, спрямовані на спрощення підтвердження обставин ушкодження здоров'я під час полону та встановлення причинного зв'язку із захистом Батьківщини.

Про це НААУ повідомив Департамент охорони здоров'я МО.

Йдеться про зміни до Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затвердженого наказом МО від 14.08.2008 № 402. Пропозиції щодо вдосконалення цього нормативно-правового акта готував Комітет НААУ.

Аналіз справ осіб, звільнених із полону, яких представляли адвокати — члени Комітету, засвідчив, що чинне Положення формально дозволяє пов'язати захворювання з перебуванням у місцях несвободи, проте не встановлює спеціального порядку доказування для цієї категорії осіб. На практиці ВЛК відмовляють у встановленні причинного зв'язку, посилаючись на відсутність медичних документів, виданих безпосередньо під час утримання, хоча отримати їх від держави-агресора об'єктивно неможливо.

Крім того, нормативно не визначено перелік альтернативних доказів, граничний строк прийняття постанови ВЛК. Не передбачено обов'язкової участі лікаря-психіатра. Відсутні також гарантії від повторних відмов з однакових підстав після подання особою додаткових матеріалів.

Загалом НААУ запропонувала широкий комплекс змін до Положення. Зокрема, встановити для таких справ 30-денний строк прийняття постанови ВЛК, передбачити участь лікаря-психіатра та представника Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, а також закріпити перелік допустимих доказів. До нього варто включити довідки Координаційного штабу та Міжнародного Комітету Червоного Хреста, свідчення осіб, які перебували у тому самому місці несвободи, матеріали кримінального провадження за статтею 438 Кримінального кодексу та медичну документацію, складену після звільнення.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/ngsesx.

Наслідки катувань і захворювання українських військових у полоні не завжди належно фіксуються та враховуються під час надання соціальних гарантій. Тому на етапі реінтеграції важливе медичне обстеження, яке також необхідне для документування воєнних злочинів.

Питання медичного, соціального та правового супроводу військовослужбовців, звільнених із полону, ветеранів та їхніх родин розглянули **5 серпня** під час засідання Комітету НААУ. До обговорення долучилися військовослужбовці та члени їхніх родин, представники громадського сектору, парламенту, Офісу військового омбудсмена.

Засідання провів голова Комітету **Андрій Єрмак**, який повідомив, що Департамент охорони здоров'я Міністерства оборони підтримав висловлену раніше пропозицію прирівняти захворювання, отримані в полоні, до поранень на полі бою. Роботу над остаточним урегулюванням питання буде продовжено.

А. Єрмак звернув увагу, що після повернення з полону люди стикаються з різними правовими питаннями,

однак єдиного порядку їх супроводу не сформовано. Зокрема, звільненому військовослужбовцю може бути потрібен адвокат, але доступ до правничої допомоги та її якість не завжди забезпечені.

Голова Благодійного фонду «Сталеві» **Тетяна Харько** розповіла, що фонд працює за трьома напрямками: допомагає військовим, привертає увагу до проблем військовополонених і надає медичну підтримку пораненим та звільненим із полону. До фонду також звертаються люди, які чекають повернення своїх близьких. За її спостереженнями, не всі українські фахівці, в тому числі лікарі, які дотичні до проблем військових, враховують психологічний стан людей після полону. Вона навила приклад, коли під час медичної процедури військовослужбовця не попередили про використання електричного розряду, що спричинило у нього травматичну реакцію.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/kmxpyn.

Для адвокатів, їхніх помічників, адвокатських бюро й об'єднань та працівників, які організовують прийом, підготували **Методичні рекомендації щодо етичної та безбар'єрної комунікації адвоката з клієнтами — ветеранами війни та членами їхніх сімей.**

Видання підготовлене Комітетом НААУ із Міністерством у справах ветеранів України.

Один із ключових підходів — не робити висновків про потреби людини лише на підставі її статусу. Статус ветерана війни сам собою не свідчить про інвалідність, посттравматичний стресовий розлад, труднощі в комунікації чи знижену здатність приймати рішення. Тому розмову радять починати з правової проблеми та очікуваного результату, а не з розпитування про бойовий досвід.

Під час збирання інформації адвокату пропонують відмежовувати юридично значущі факти від подробиць, які не впливають на вирішення справи. Якщо необхідні відомості вже містяться в документах, клієнта не слід без потреби просити знову переказувати болісні події. Питання про службу, поранення, полон, стан здоров'я чи втрату близьких мають ставитися лише в обсязі, потрібному для надання правничої допомоги, з поясненням їх правового значення.

Окрему увагу приділено самостійності клієнта. Адвокату варто пояснювати допустимі варіанти дій, їхні ризики, витрати, строки та наслідки бездіяльності, не створюючи нереалістичних очікувань: ветеран-

ський статус не гарантує позитивного рішення суду чи органу влади. Родинний зв'язок або оплата послуг іншою особою також не дають автоматичного права визначати правову позицію чи отримувати конфіденційну інформацію.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/zbqhis.

Проєкт НААУ «Адвокат+», у межах якого за військовими підрозділами закріплюють адвокатів, поширив роботу на 18 підрозділів. Для нових учасників уже визначили фахівців, які мають розпочати консультації наступного тижня.

До проєкту долучилися 77-ма, 78-ма, 81-ша та 121-ша бригади, а також 108-й окремий штурмовий батальйон «Вовки Да Вінчі». За кожним із цих підрозділів закріплено адвокатів.

Під час чергового виїзду команда проєкту разом із головою Комітету НААУ з питань захисту постраждалих від збройної агресії проти України, компенсаційних механізмів та євроінтеграційного правового забезпечення відновлення Андрієм Єрмаком також зустрілася з військовослужбовцями підрозділів, де «Адвокат+» працює вже кілька місяців, зокрема з представниками 93-ї окремої механізованої бригади «Холодний Яр».

Учасники обговорили результати роботи проєкту та нові правові питання, з якими стикаються військовослужбовці. Отриманий досвід і відгуки військових планують враховувати під час подальшого розширення мережі.

«Адвокат+» розпочав роботу у квітні 2026 року як пілотний проєкт правничої підтримки військовослужбовців на рівні бригад. Модель поєднує цифрові інструменти з безпосередньою роботою адвокатів у підрозділах.

Закріплені за військовими частинами фахівці надають безоплатну первинну правничу допомогу військовослужбовцям і членам їхніх сімей: консультують, допомагають складати рапорти, заяви та скарги, а також визначати порядок дій у конкретній ситуації. Якщо справа потребує повноцінного представництва, воно здійснюється за окремим договором.

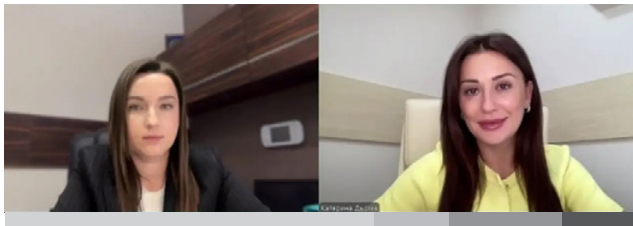
До роботи в межах проєкту готові долучитися понад 65 адвокатів, які пройшли відбір і очікують розподілу між військовими підрозділами.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/ucgkqs.

МОЛОДІЖНИЙ КОМІТЕТ НААУ — UNBA NEXTGEN

17 червня у НААУ відбувся вебінар на тему «Legal Practice Talk: форми адвокатської діяльності та оподаткування», організований Молодіжним комітетом у Харківській області.

Спікеркою виступила адвокатка **Ірина Шрамко**.

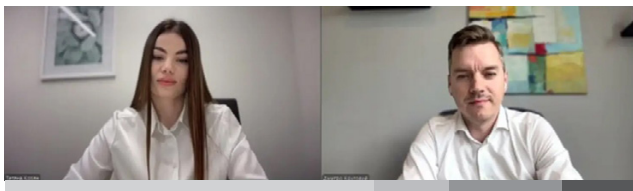

Індивідуальна форма означає статус самозайнятої особи або особи, яка провадить незалежну професійну діяльність. Таку модель часто обирають на старті практики, щоб напрацювати клієнтську базу і зрозуміти, чи потрібні надалі партнерство, бюро або об'єднання. Водночас вона підпадає під загальну систему оподаткування: адвокат сплачує ПДФО, військовий збір та ЄСВ із чистого доходу.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/oL0rCGzMM.

17 червня у НААУ відбулась відкрита розмова у форматі інтерв'ю з представницею Молодіжного Комітету у Київській області **Тетяною Козян**.

За словами **Д. Кругового**, репутація є основним активом адвоката або адвокатського об'єднання і її

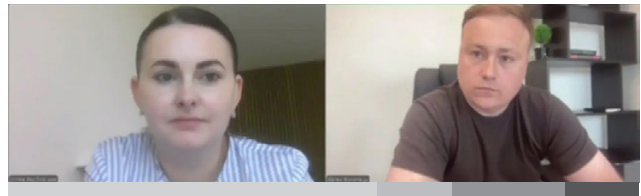

фундаментом є прогнозованість. У складних справах сьогодні працюють команди, тому адвокат має дбати не лише про сприйняття клієнтами, а й про репутацію серед колег.

Передбачуваність означає, що клієнту і колегам зрозуміло, як адвокат поводитиметься в роботі, чи виконає домовленості і чи можна на нього покластися. Саме це допомагає отримувати цікаві справи та будувати професійну довіру.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/Kczl6nXwy.

18 червня у НААУ відбувся вебінар на тему «Адвокатура варта твоєї уваги», який провів Молодіжний комітет НААУ — UNBA NextGen у Львівській області. Розмову модерувала регіональна представниця Комітету **Уляна Вербовська**. Спікером виступив адвокат **Євген Филипець**.

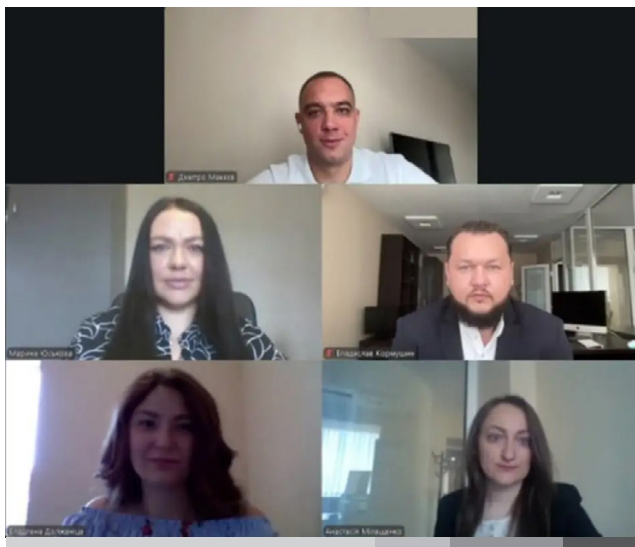

Студенти часто не розуміють, що саме відбувається «за кулісами» адвокатської роботи: консультації, судові засідання, аналітика, комунікація з клієнтами, управління командою та строками. Саме тому, за словами адвоката, зовнішній образ професії може не збігатися з її реальним змістом. При цьому адвокатська діяльність не зводиться до знання права. У багатьох випадках клієнт приходить у стані стресу, тому адвокат має пояснити йому дорожню карту справи, послідовність дій і підтримувати регулярну комунікацію.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/sqRQktfaA.

19 червня у НААУ відбувся вебінар на тему «Як стати ідеальним помічником адвоката?», який провів Молодіжний комітет у Полтавській області. Захід модерували регіональні представники Комітету **Дмитро Макеев** та **Марина Юськова**. Спікерами виступили помічниця адвоката **Анастасія Мілащенко** і **Владлена Должаніца** та заступник голови Комітету **Владислав Кормушин**.

За словами В. Кормушина, адвокат має стратегічно мислити, вибудовувати позицію захисту й аналізувати судову практику, однак на практиці може витрачати час на технічну рутину. І критичною точкою, на думку

адвоката, є ситуація, коли 30 — 40 % робочого дня припадає не на юридичний аналіз, а на адміністрування. Ще один сигнал — обмеженість ресурсу. Коли адвокат не може брати нових клієнтів (або вони довго чекають на відповіді), не встигає опрацьовувати поточні справи, з'являється ризик пропуску строків. За таких умов, за його словами, адвокату потрібна підтримка, щоб зберегти репутацію та професійний рівень роботи.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/z8d5qScha.

20 червня молоді адвокати Рівненщини розпочали свій ранок із максимальної користі для тіла та душі. Регіональні представники у Рівненській області, **Віталій Мороз, Юрій Бондар та Алла Філатова** зібрали колег на круту офлайн-зустріч у неймовірній локації — Парку історичної реконструкції «Оствиця».

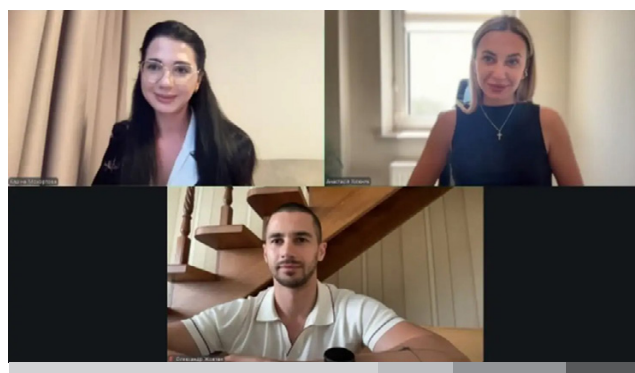
Як усе пройшло:

— Ранкова руханка: учасники зарядилися потужною енергією, розім'ялися та налаштувалися на позитив.

— Нетворкінг: після тренування на свіжому повітрі колеги в абсолютно неформальній атмосфері обговорили юридичні будні та силу взаємопідтримки в адвокатській спільноті.

22 червня у НААУ відбувся вебінар на тему «Побудова команди: коли настав час масштабуватись?», який провів Молодіжний комітет НААУ в Одеській області. Розмову модерувала регіональна представниця Комітету **Каріна Мохортова**. Спікерами виступили адвокати **Анастасія Хижняк та Олександр Жовтан**.

О. Жовтан розповів, що адвокатське об'єднання починалося з двох адвокатів, а згодом команда зростала до дев'яти співробітників. За його словами, кожне розширення було наслідком необхідності: з'являлося більше справ, ширшали клієнтські запити, виникала потреба в новій експертизі або підтримці.

Першим етапом він назвав залучення помічника. Така потреба виникає, коли адвокат витрачає забагато часу на технічну роботу: відправлення документів, підготовку простих клопотань, заяви про відкладення, клопотання про відеоконференцію, ознайомлення з матеріалами справи. Помічник дає адвокату можливість зосередитися на стратегії та складніших процесуальних питаннях.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/Mj7C4PHgi.

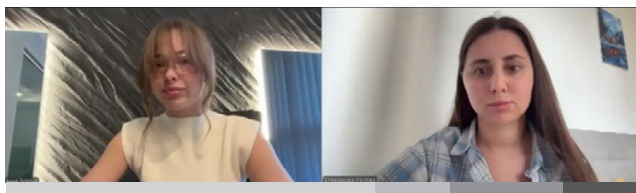
23 червня регіональна представниця Молодіжного комітету в Івано-Франківській області **Каріна Романшин** провела відкриту зустріч із відомим експертом Віктором Скрипніковим.

Головні інсайти та теми зустрічі:

- як залучати клієнтів через сильний особистий бренд;
- як писати чіткі інструкції, ставити дедлайни та контролювати якість роботи команди;
- як інтегрувати інструменти ШІ в юридичні процеси.

24 червня у НААУ відбувся вебінар на тему «CustDev для адвоката: як зрозуміти клієнта раніше, ніж він обере іншого адвоката», яку провів Молодіжний комітет у Миколаївській області. Доповідачами були регіональна представниця цього Комітету **Анна Златіна** та маркетолог **Олександра Орлова (Гайденко)**.

А. Златіна звернула увагу, що в питаннях із високим емоційним навантаженням — щодо мобілізації, кримінального права, обшуків або звернень контролюючих органів — людина часто ухвалює рішення швидко. Тому адвокату важливо заздалегідь формувати впізнаваність і довіру, щоб у разі виникнення правової проблеми людина вже розуміла, до кого може звернутися.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/oxfsZhLei.

30 червня команда UNBA NextGen змінила судові зали на ігровий стіл! Ініціаторами та організаторами цієї зустрічі виступили регіональні представники Молодіжного комітету у Рівненській області — **Алла Філатова, Віталій Мороз та Юрій Бондар**.

Молоді адвокати зібралися разом, щоб прокачати професійні скіли:

- вчилися розпізнавати маніпуляції та блеф швидше, ніж на допиті;
- переконували у своїй невинуватості без жодного письмового доказу;
- тримали емоції під повним контролем.

Окрема вдячність ведучому, психотерапевту **Володимиру Новацькому!**

30 червня в Навчально-науковому юридичному інституті КНУ ім. В. Стефаника відбулася відкрита дискусія від UNBA NextGen на тему: «Актуальні кейси у сфері військового та мобілізаційного права: професійні виклики для молодих адвокатів».

Модераторка заходу — регіональна представниця Молодіжного комітету в Івано-Франківській області **Карина Романишин**, спікер — практикуючий адвокат **Давид Денег**.

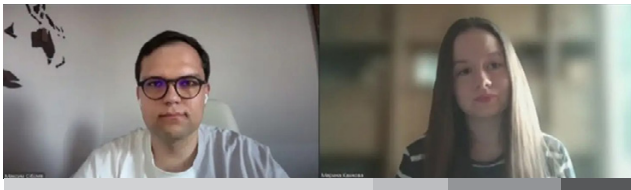
Під час зустрічі обговорили:

- підводні камені і типові факапи, яких припускаються юристи-початківці;
- алгоритми дій при оголошенні в розшук та нюанси автоматичного продовження відстрочок;

— свіжі тенденції, позиції судів та аналіз помилок у супроводі справ військовозобов'язаних.

1 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Стратегія «блакитного океану» в адвокатурі: як молодому правнику побудувати авторитет у ніші медичного права та захистити клієнта в кризових ситуаціях», який провів Молодіжний комітет у Луганській області.

Адвокатка **Марина Кахнова** пояснила, що обирала спеціалізацію з огляду на високу конкуренцію серед юристів і потребу шукати власну нішу. За її словами, «блакитними океанами» у праві можуть бути вузькі сфери, де юристи пропонують унікальні й ціннісні продукти. Саме такою сферою вона вважає медичне право.

Говорячи про запити клієнтів, **Марина Кахнова** зазначила, що судові процеси для них є довгими й дорогими. Тому більший інтерес мають послуги, спрямовані на превенцію та запобігання конфліктам із пацієнтами.

Вона навела приклад медичного центру, який звернувся по розробку публічного договору про надання медичних послуг. Під час розмови з'ясувалося, що заклад не має частини внутрішніх документів, а конфлікти з пацієнтами раніше вирішував поверненням коштів.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/MOPBsLYox.

3 липня регіональні представники UNBA NextGen у Сумській області — **Юлія Попович** та **Віталій Мірошниченко** змінили офіційний костюм на сапборди й каву на свіжому повітрі!

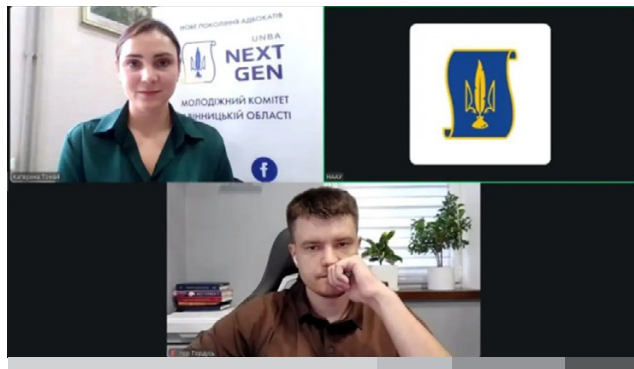
Захід SUMY SUP & COFFEE NETWORKING об'єднав молодих адвокатів Сумщини для перезавантаження, активного відпочинку та щирого спілкування.

Як це було:

— ловили баланс та заряджалися енергією на природі;

— у неформальній атмосфері поділилися практичними кейсами та обмінялися контактами.

7 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Цифрова безпека для адвоката», який провів Молодіжний комітет НААУ у Вінницькій області. Захід модерувала регіональна представниця **Катерина Томай**. Спікером виступив адвокат **Igor Гордусь**.

Адвокати зберігають досьє, документи справ, персональні дані та інші матеріали, передані клієнтами. Тому доступ до цієї інформації може бути метою не лише під час обшуку, а й через фішинг, соціальну інженерію, підроблені повідомлення або заражені файли.

Серед базових елементів захисту спікер виокремив паролі та двофакторну автентифікацію. Типова помилка — використання однакових паролів для різних сервісів: пошти, банку, маркетплейсів, особистих кабінетів. Якщо один із таких сервісів буде зламано, пароль може потрапити до баз витоків і використовуватися для доступу до інших акаунтів. Щоб зменшити цей ризик, варто використовувати різні паролі, менеджер паролів, перевіряти свою електронну адресу на наявність у витках даних і розмежовувати робочі, особисті та фінансові профілі.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/gtj2NrTlz.

10 липня у приміщенні Ради адвокатів Волинської області учасники обговорили книгу Центру досліджень адвокатури і права НААУ «Українська

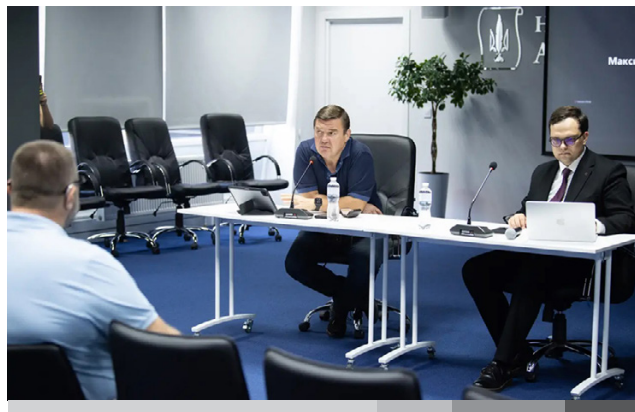
адвокатура Волині литовсько-польської доби XVI–XVIII ст.», автором якої є доктор історичних наук, учасник Всеукраїнського проекту «Історія адвокатури України» **Михайло Довбищенко**.

Модерували захід голова Ради адвокатів Волинської області **Галина Руденко** та регіональний представник Комітету у Волинській області **Тарас Манькут**.

Під час дискусії йшлося про освіту та професійну підготовку тогочасних судових захисників, оплату їхньої праці, практику застосування різних джерел права, а також окремі судові справи та біографії волинських адвокатів.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/snQqIV81U.

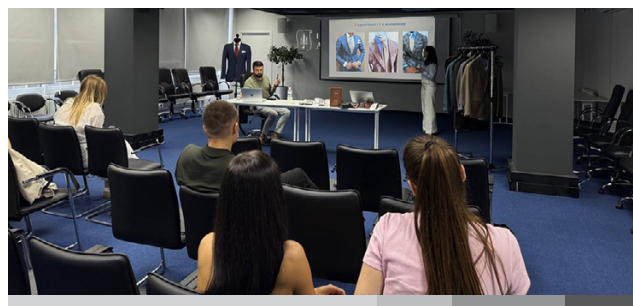
16 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Процесуальна стійкість та захист прав адвоката: як протидіяти тиску правоохоронців, не стати «співучасником» та грамотно захищати адвокатську таємницю», який організував Молодіжний комітет НААУ у Луганській області. Спікером виступив голова Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ **Євген Солодко**.

Він звернув увагу, що після отримання сторонніми особами доступу до листування, досьє або електронних документів подальше оскарження вилучення вже не усуває факту розкриття адвокатської таємниці. Тому захист має починатися з організації зберігання інформації ще до можливого обшуку.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/i3dCGHVl3.

16 липня у НААУ Молодіжний комітет провів ексклюзивний офлайн-інтенсив, присвячений діловому стилю та візуальному бренду адвоката.

Ініціатором та модератором зустрічі виступив голова Комітету **Ігор Андрєєв**, а запрошеною експерткою — **Ольга Заріцька**, топова чоловіча стилістка, професійна tailor (кравець) та керуюча преміальним салоном одягу індивідуального пошиття Createore.

Захід пройшов у форматі живого майстер-класу з практичною демонстрацією. Спікерка наживо продемонструвала наочні приклади посадки піджака, вибору фасонів, довжини рукавів та поєднання текстур.

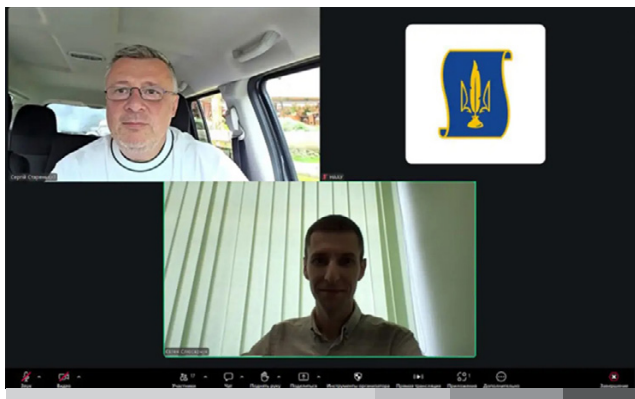
Учасники отримали не лише цінний фідбек щодо своїх образів, а й конкретний чекліст для формування стильного гардероба.

17 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Адвокатура без міфів: від перших помилок до професійного становлення», який провів Молодіжний комітет у Житомирській області. Захід модерував регіональний представник Комітету **Євген Слюсарчук**. Спікером виступив заступник голови Комітету НААУ з питань захисту прав людини **Сергій Старенький**.

Із виступу спікера можна виокремити п'ять типових помилок у роботі адвоката з клієнтом.

Гарантувати результат

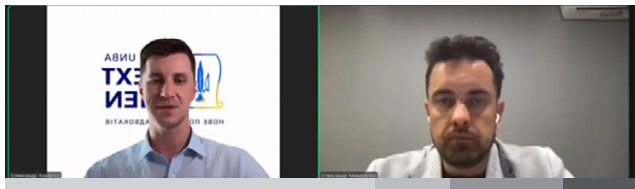
Адвокат не ухвалює рішення у справі, а тому не може гарантувати клієнтові її результат. Він може оцінити сильні та слабкі сторони позиції, пояснити,

яким може бути максимальний і мінімальний результат, обґрунтувати позицію з юридичного погляду та посилити її доказами.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/7oVz1iwfM.

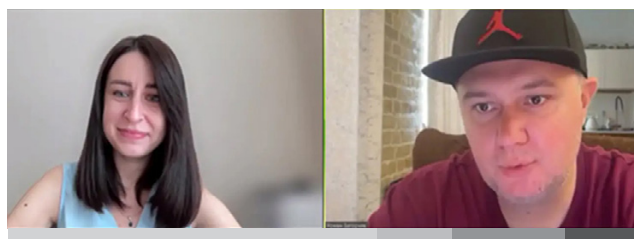
21 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Шлях у професію: як стати адвокатом, побудувати фундамент практики та завоювати довіру клієнтів», який провів Молодіжний комітет у Київській області. Захід модерував регіональний представник Комітету **Олександр Хоменко**. Спікером виступив адвокат, доктор юридичних наук, професор **Олександр Макаренко**.

Спікер радив планувати активну підготовку до кваліфікаційного іспиту приблизно за шість місяців або рік. На його думку, одного місяця для цього недостатньо, а підготовка протягом кількох років може призвести до необхідності повторно опрацьовувати матеріал. Водночас підтримувати професійні знання потрібно постійно, оскільки змінюється законодавство і судова практика.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/wfkHNI1sN.

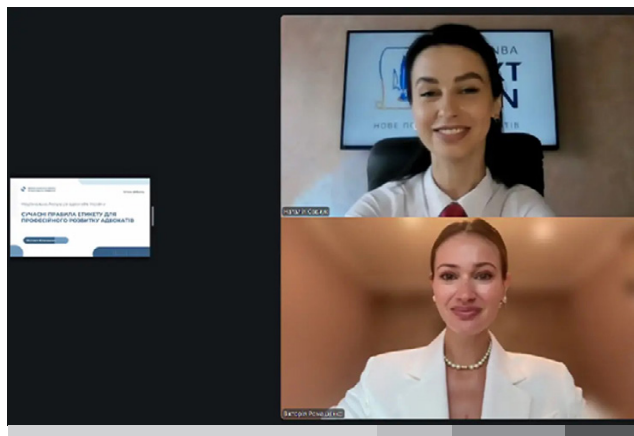
21 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Проблемний клієнт і публічний конфлікт: PR-інструменти захисту адвоката», організованого Молодіжним комітетом НААУ — UNBA NextGen у м. Києві. Захід модерувала регіональна представниця Комітету **Світлана Михайлик**. Спікером виступив фахівець із комунікацій **Роман Загорняк**.

За його словами, репутаційна криза починається тоді, коли негатив уже бачить і поширює суспільство. Тому перед реакцією потрібно визначити, чи йдеться про окремий допис із кількома реакціями, чи інформацію вже підхопили медіа, Telegram-канали або регіональні інформаційні ресурси. Допис із трьома вподобаннями, за словами спікера, може взагалі не потребувати відповіді. Коли інформація вже поширюється через медіа та популярні канали, він радив переходити до підготовленого захисту.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/zwfLPk3Cv.

23 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Сучасні правила етикету для професійного розвитку адвокатів та іміджу професії», організованого Молодіжним комітетом у Волинській області. Захід модерувала регіональна представниця Комітету **Наталія Савчук**. Спікеркою виступила експертка з етикету, протоколу та сервісу, кандидатка юридичних наук **Вікторія Ромащенко**.

За її словами, у професійній взаємодії можна виокремити три градуси формальності. Офіційний стосується представництва в судовій залі, спілкування із суддями та працівниками правоохоронних органів. Напівофіційний охоплює роботу в офісі та зустрічі з клієнтами, неофіційний — спілкування з колегами поза робочим часом.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/DtbTqv42Y.

23 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Інформаційна безпека для адвоката: як не допустити витоку адвокатської таємниці», організованого Молодіжним комітетом у м. Києві. Спікером виступив експерт із кібербезпеки **Дмитро Ашкіназі**.

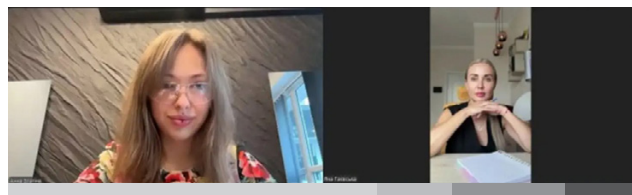
Інфостілер — це шкідлива програма, яка збирає дані із зараженого пристрою та передає їх до Darknet. Від зараження до появи викраденої інформації там може минути лише кілька годин.

До архіву з викраденими даними можуть потрапити збережені паролі, відомості про банківські картки й криптогаманці, конфігурації месенджерів, перелік установлених програм, файли з робочого столу та навіть вміст буфера обміну. Окрему небезпеку становлять cookies — дані активної сесії, завдяки яким користувач залишається авторизованим на сайті. Їх викрадення може дати змогу імітувати браузер користувача та обійти двофакторну автентифікацію.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/K6eyBW0D1.

27 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Не кожен клієнт — ваш клієнт: як зрозуміти, що клієнт готовий до співпраці, та розпізнати конфлікт ще на старті», який провів Молодіжний комітет НААУ у Миколаївській області. Модераторкою-доповідачкою виступила регіональна представниця Комітету **Анна Златіна**, спікеркою — психолог **Яна Гаєвська**.

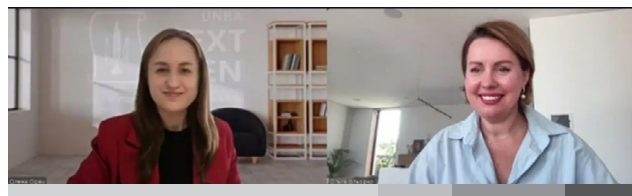
Серед перших сигналів ризикованої співпраці **Я. Гаєвська** назвала неповагу, фамільярність і перекладання на фахівця всієї відповідальності. За її словами, клієнт має брати участь у роботі, зокрема виконувати дії, необхідні для досягнення результату. Коли людина очікує, що адвокат самостійно забезпечить

бажаний результат, це може стати підставою для відмови від співпраці.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/L4dgVYJyl.

31 липня у НААУ відбувся вебінар на тему «Імідж адвоката як інструмент професійної довіри: як зовнішній вигляд впливає на особистий бренд», організований Молодіжним комітетом у Львівській області. Спікеркою виступила стиліст-іміджмейкер **Ольга Фльорко**.

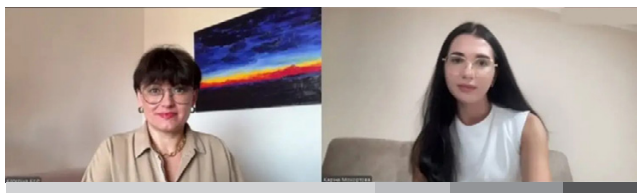
«Найдорожчий аксесуар — це ваше тіло. Навіть ідеальний костюм перестає працювати, якщо тіло говорить інше, адже воно говорить голосніше за слова», — відзначила вона. Якщо людина говорить про впевненість, але опускає плечі, дивиться вниз або постійно щось перебирає руками, клієнт швидше орієнтуватиметься на ці сигнали, ніж на сказане.

На переконання фахівчині, погляд униз може сприйматися як невпевненість або небажання контактувати, тому він має бути відкритим і спокійним. Водночас під час роздумів над відповіддю погляд можна ненадовго відводити.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/LfVvfROTD.

4 серпня у НААУ відбувся вебінар на тему «Коли допомагаєш іншим, важливо не втратити себе: профілактика професійного вигорання молодих адвокатів», організованого Молодіжним комітетом в Одеській області. Модерувала захід регіональна представниця Комітету **Каріна Мохортова**. Спікеркою виступила бізнес-психологиня **Катеріна Кріт**.

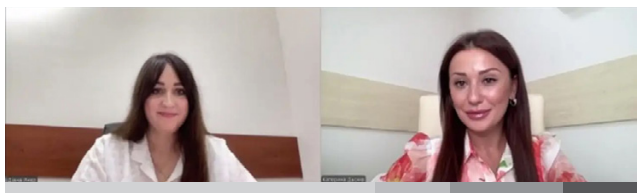
За її словами, адвокатська робота потребує одночасно емоційної стійкості та чутливості. До адвоката приходять із проблемами, тому він має включатися у стан клієнта, але водночас зберігати дистанцію.

До цього додаються конфліктні ситуації, очікування клієнтів, відповідальність, необхідність швидко ухвалювати рішення та постійно стежити за змінами у законодавстві. А стан адвоката впливає на якість рішень, особливо коли їх потрібно ухвалювати швидко у критичних умовах.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/5SAtaqZBx.

5 серпня у НААУ відбувся вебінар на тему «Ефективна робота з клієнтом: практичний досвід побудови прозорих відносин, екологічної комунікації та грамотного документування», спікеркою якого виступила адвокатка **Діана Янко**. Захід організував Молодіжний комітет у Харківській області, а модерувала його регіональна представниця **Катерина Дьома**.

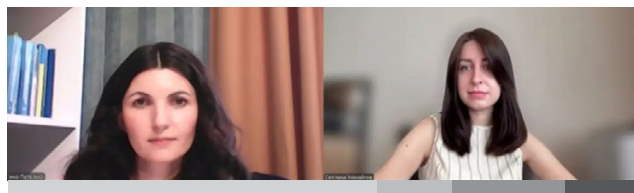

Для складних справ спікерка порадила передбачати в договорі, що обсяг, порядок та умови надання правничої допомоги визначаються в окремих додаткових угодах. Кожною такою угодою можна оформлювати окрему судову справу, кримінальне провадження, етап або напрям діяльності клієнта, який потребує залучення адвоката. У ній мають бути конкретизовані обсяг доручення, межі повноважень адвоката, розмір і порядок оплати гонорару. Це дає клієнту розуміння, за яку саме роботу, коли і скільки він сплатує.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/vUNbsM3fh.

6 серпня у НААУ відбувся вебінар «Як адвокату побудувати кар'єру, засновану на довірі, а не лише на законах», організований Молодіжним комітетом у м. Києві. Спікеркою виступила адвокат **Інна Петелько**. Модераторкою-доповідачкою була регіональна представниця Комітету **Світлана Михайлик**.

Однією з помилок на початку практики **І. Петелько** назвала бажання знати все. Водночас вона звернула

увагу на існування відмінних позицій Верховного Суду в подібних правових ситуаціях і постійне оновлення судової практики. Тому адвокатам спікерка порадила обрати спеціалізацію та зосередитися на двох або трьох напрямках.

С. Михайлик згадала, що під час роботи в адвокатському об'єднанні один фахівець міг супроводжувати бізнес клієнта, брати участь в обшуку та вести його сімейну справу. Працювати в такому форматі було складно, оскільки однаково добре орієнтуватися в усіх галузях неможливо. Спробувавши різні напрями, адвокатка визначила, у яких хоче практикувати, а з інших питань вирішила рекомендувати клієнтам колег.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/VNhWzUleF.

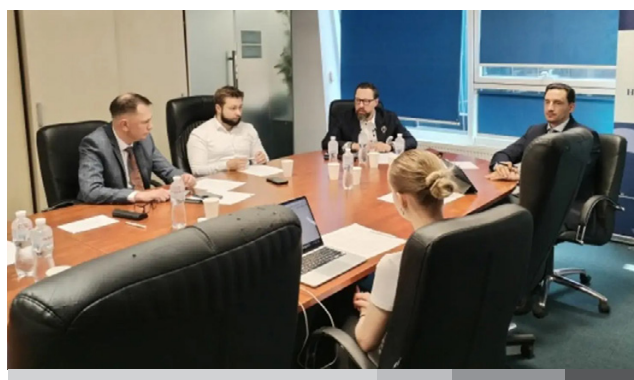
11 серпня на сайті НААУ була опублікована стаття регіональної представниці Комітету у Волинській області **Наталії Савчук** на тему «Натхнення чи плагіат: коли запозичення професійного контенту стає порушенням»: URL: lnk.ua/OVwCsMBnT.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА

Комітет на першому засіданні підтримав формування робочої групи, яка розроблятиме професійні стандарти «Адвокат» та «Помічник адвоката».

Установче засідання відбулося **7 серпня** у Києві.

Голова Комітету **Андрій Йосипов** пояснив, що Комітет консультуватиме робочу групу, а після

затвердження документів працюватиме над доведенням їх положень до адвокатів.

До робочої групи планується залучити представників роботодавців, наукової спільноти, закладів освіти та профспілки. А. Йосипов уточнив, що група буде ширшою за склад Комітету, але провідну роль у її роботі має відігравати адвокатура.

Адвокат **Олексій Шевчук**, якого під час засідання обрали секретарем Комітету, зазначив, що стандарти мають визначити професійні вимоги, знання, навички та компетентності, необхідні для роботи адвоката і його помічника. «Йдеться не про примусові рамки, а про фахову професійну відповідність і якісні послуги, як цього вимагає закон», — зауважив він.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/J5WkZSpn8.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

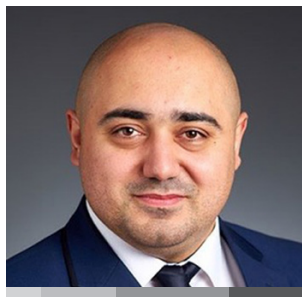
Публікації членів Ради Комітету:

Едгар Сімонян:

— Стандарти якості правничої допомоги: досвід Європи, США і потреби української адвокатури

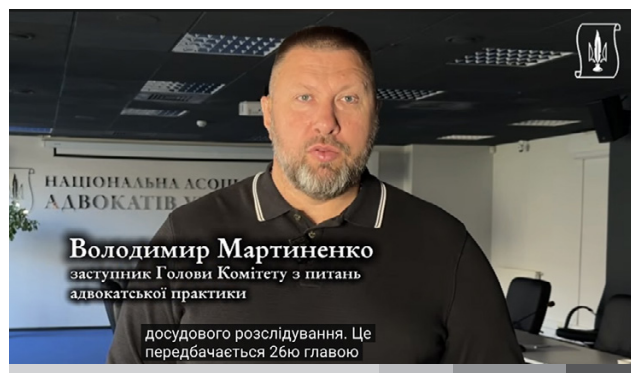
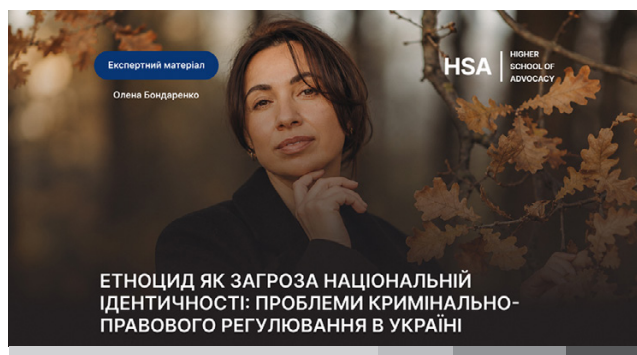
— Навіщо правничій професії систематизація якості

— Модельні стандарти якості професійної правничої допомоги: 7 умов

Олена Бондар

— Етноцид як загроза національній ідентичності: проблеми кримінально-правового регулювання в Україні

Відеопублікація заступника голови Комітету **Володимира Мартиненка** «Оскарження під час досудового розслідування»

КОМІТЕТ НААУ З ПИТАНЬ НАФТИ, ГАЗУ ТА НАДРОКОРИСТУВАННЯ

19 червня голова Комітету Сергій Антоненко взяв участь у круглому столі, організованому інформаційним агентством NADRA.INFO, присвяченому наслідкам запровадження вивізного мита на природний камінь. Антоненко наголосив на необхідності правової оцінки Закону від 9 червня 2026 року № 4903-IX з точки зору дотримання Регламенту Верховної Ради, конституційних гарантій підприємництва та зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС. Адвокат звернув увагу, що норма про мито на камінь (ставка 0,3 євро за кілограм) за змістом не пов'язана з регулюванням цифрових платформ, до закону про які вона була включена. Він зазначив, що фіксована ставка без достатнього перехідного періоду може створити нерівні умови для видобувних підприємств, які не мають технічної чи економічної можливості швидко перейти до переробки, та призвести до втрати виробничих команд,

технологічних процесів і податкових надходжень до місцевих бюджетів. Антоненко запропонував поетапну дорожню карту захисту: звернення до Президента України для врахування процедурних застережень, ініціювання робочої групи за участю Кабміну та галузі для підготовки законодавчих змін, а також використання судових і міжнародних механізмів захисту. Комітет НААУ готовий надати експертну та правову підтримку для захисту національного надрокористувача.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/ccqjad.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПРАВА

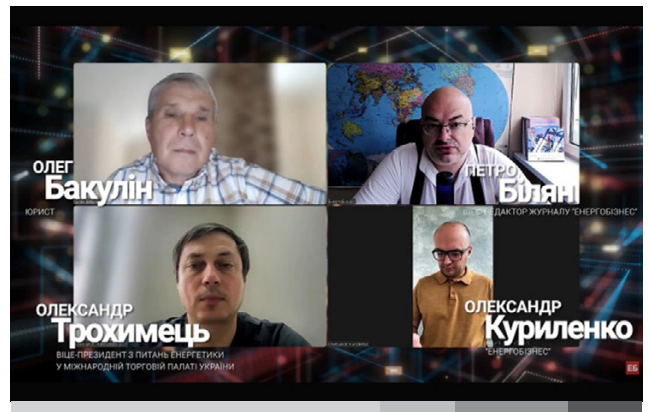
28 липня опубліковано новину про участь голови Комітету **Олександра Трохимця** у форумі «Корпоративне управління в енергетиці: від формальних правил до реальної відповідальності». У своїй доповіді «Держава та державні підприємства: де межа?» він акцентував на необхідності операційної самостійності державних енергетичних компаній та чіткого розмежування ролі держави як власника і підприємства як самостійної юридичної особи.

Окрему увагу Олександр Трохимець приділив питанням розподілу повноважень, відповідальності менеджменту та забезпечення належного корпоративного управління в державному енергетичному секторі. На його думку, ефективність таких підприємств залежить, зокрема, від можливості ухвалювати операційні рішення без надмірного втручання власника.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/wmteru.

11 серпня опубліковано матеріал за участю голови Комітету **Олександра Трохимця**, присвячений проблемі мораторіїв та їхньому впливу на конкуренцію і умови роботи на енергетичному ринку.

У матеріалі розглянуто, як встановлення спеціальних обмежень і мораторіїв може впливати на учасників енергетичного ринку, створювати нерівні умови для суб'єктів господарювання та позначатися на розвитку конкуренції. Окремий акцент зроблено на необхідності пошуку балансу між державним регулюванням, захистом споживачів та дотриманням принципів конкурентного ринку.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/bgqfqe.

12 серпня опубліковано матеріал за участю голови Комітету **Олександра Трохимця**, який під час прямого ефіру «Вечір.LIVE» розповів про проблему нарахування плати за централізоване опалення за відсутності фактичного споживання. Він пояснив, чому такі нарахування можуть здійснюватися навіть у разі, якщо власник не проживає у приміщенні, та звернув увагу на складність процедури відмови від послуги.

Окремо Олександр Трохимець акцентував на практичних проблемах, з якими стикаються споживачі у спорах щодо заборгованості за теплопостачання, зокрема на необхідності з'ясування, чи була фактично надана тепла енергія, за яку здійснено нарахування.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/usdvms.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ СПОРТИВНОГО ПРАВА ТА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Дитячо-юнацькі спортивні школи залишаються базовою ланкою системи підготовки спортсменів, однак їх діяльність потребує оновлення нормативного регулювання з урахуванням сучасних організаційних, кадрових і фінансових викликів.

Про це йшлося під час засідання робочої групи проєкту «Спортивне право України», яке відбулося в Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Участь у заході взяв заступник голови Комітету НААУ з питань фізичної культури та спорту Ельхан Велієв.

Учасники засідання обговорили актуальні питання нормативно-правового забезпечення функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також перспективи вдосконалення спортивного законодавства. Крім того, було заслухано інформацію щодо виконання Плану заходів на 2026 рік у межах проєкту «Спортивне право України».

Йшлося про необхідність модернізації нормативної бази, яка визначає організацію роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл: актуалізацію штатних нормативів, удосконалення процедур зарахування та переведення вихованців, оновлення вимог щодо забезпечення спортивним інвентарем і цифровізацію управлінських процесів.

Також увагу було приділено розвитку спортивної інфраструктури, критеріям оцінювання діяльності тренерів і питанням стабільного фінансування дитячо-юнацького спорту. Ці питання мають практичне значення для збереження ДЮСШ як елементу системи дитячо-юнацького та резервного спорту.

Ельхан Велієв звернув увагу на значення якісного правового регулювання спортивної сфери. За його словами, підготовка законодавчих змін у цій сфері має відбуватися із залученням фахової правничої спільноти та врахуванням балансу інтересів держави, спортивних організацій, тренерів, спортсменів та інших учасників спортивних правовідносин.

За результатами обговорення було окреслено подальші напрями роботи щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері фізичної культури і спорту та підготовки відповідних пропозицій до законодавства України.

Детальніше за посиланням: [URL: surl.li/pqhoar](https://surl.li/pqhoar).

Проект Закону № 15169 «Про спорт» покликаний змінити правила для спортивних клубів, федерацій, інвесторів, організаторів змагань і цифрових сервісів у цій сфері. До його доопрацювання запросили долучитися адвокатів профільних комітетів НААУ.

Проект обговорили під час робочої зустрічі представників НААУ із заступником міністра молоді та спорту **Сергієм Тимофєєвим**. Адвокатську спільноту представляли заступник голови Комітету **Ельхан Велієв**, член Комітету **Олександр Перепелиця**, заступники голови Комітету з питань захисту бізнесу та інвесторів **Юрій Шуліка та Сергій Лисенко**, голова Комітету з питань адвокатської практики **Богдан Кушнір** та голова Комітету з питань інтелектуальної власності **Юрій Романюк**.

Проект № 15169 пропонує визначити права й обов'язки спортивних організацій та спортсменів, засади фінансування спорту, принципи управління спортивними організаціями, а також порядок взаємодії держави, спортивних федерацій, клубів, професійних

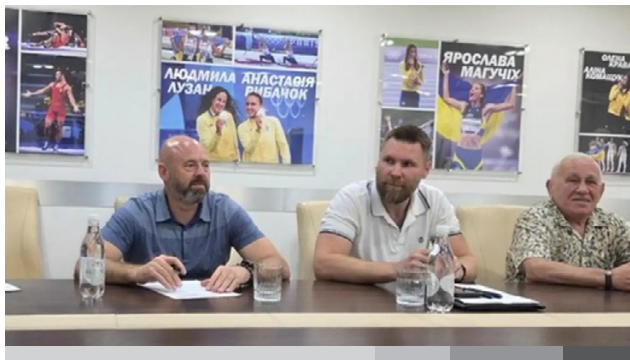

ліг, організаторів змагань та інших учасників спортивних відносин. Також пропонується запровадити вимоги до статутів і внутрішніх правил спортивних організацій, прозорість ухвалення рішень, фінансову звітність, внутрішній аудит, запобігання конфлікту інтересів, порядок розгляду дисциплінарних скарг і спортивних спорів.

Під час зустрічі представники НААУ звернули увагу на практичні наслідки запропонованих змін. Зокрема, обговорювалися питання корпоративного управління у спортивних організаціях, захисту прав учасників спортивних відносин, інвестиційної привабливості спортивної сфери та охорони прав інтелектуальної власності.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/ljhph.

Національний олімпійський комітет України та НААУ планують розвивати співпрацю у сфері спортивного права, арбітражу та правового забезпечення олімпійського руху. Серед можливих форматів — цикл професійних заходів щодо захисту прав спортсменів і представництва у спортивних спорах.

Напрями співпраці адвокати обговорили під час робочої зустрічі з президентом НОК **Вадимом Гутцайтом** та заступницею виконавчого директора Комітету **Наталією Коваленко**.

НААУ представляли заступник голови Комітету з питань фізичної культури та спорту **Ельхан Велієв**, заступники голови Комітету з питань захисту бізнесу та інвесторів **Юрій Шуліка** і **Сергій Лисенко**, член цього Комітету **Олександр Басс**, голова Комітету з питань адвокатської практики **Богдан Кушнір** та голова Комітету з питань інтелектуальної власності **Юрій Романюк**.

Представники НОК розповіли про механізми захисту прав учасників спортивного руху. Зокрема, йшлося про діяльність Спортивного арбітражного суду при

НОК — постійно діючого третейського суду, який розглядає дисциплінарні, договірні, корпоративні та інші спори у сфері спорту, а також апеляції на рішення спортивних федерацій. У таких провадженнях адвокати можуть представляти спортсменів, тренерів, клуби, федерації та інших учасників спортивних правовідносин.

«Спортивне право вже формує окремий напрям адвокатської практики: від супроводу федерацій і клубів до захисту спортсменів у дисциплінарних, трудових, договірних та антидопінгових спорах. Окремої фахової підготовки потребує представництво у спортивному арбітражі та застосування міжнародних правил», — зазначив Богдан Кушнір.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/cobguj.

СПІВПРАЦЯ КОМІТЕТІВ

23 липня за ініціативи Комітету з питань експертного забезпечення адвокатської діяльності у співпраці з Комітетом НААУ з питань кримінального права та процесу у НААУ відбувся круглий стіл «Цифрова криміналістика та судова експертиза: виклики епохи цифрових доказів». Модерували захід голови комітетів **Віолета Федчишина** та **Анжеліка Моїсєєва**. Учасники обговорили практичні питання перевірки автентичності аудіо-, відеозаписів і цифрових зображень, правильного формулювання завдань експерту та надання матеріалів, необхідних для проведення дослідження.

Експерти наголосили, що для встановлення автентичності цифрового файлу важливими є відомості про його походження, спосіб створення, формат, переміщення між носіями, а за можливості — первинний файл і пристрій, на якому його було створено. Водночас перекодування файлу чи відсутність метаданих самі по собі не свідчать про його фальсифікацію. Окрему увагу приділили поширенню deepfake та матеріалів, створених за допомогою штучного інтелекту, зазначивши, що відповідні методики потребують подальшої наукової валідації та формалізації.

Під час круглого столу також йшлося про вимоги до експертних висновків та необхідність їх зрозумілого викладення для учасників судового процесу. Фахівці звернули увагу адвокатів на важливість індивідуального формулювання питань експерту з урахуванням обставин конкретного провадження та повідомили

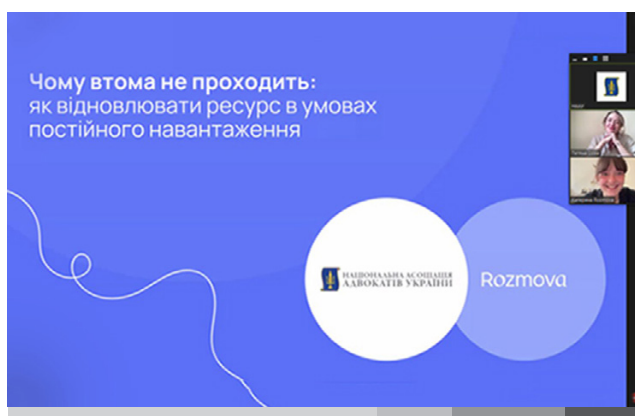

про роботу Міністерства юстиції над удосконаленням науково-методичних рекомендацій у сфері судової експертизи цифрових доказів.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/gvopqw.

ЗАХОДИ НААУ ЗА ПІДТРИМКИ МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ ЮРИСТІВ (IBA)

6 липня опубліковано матеріал за підсумками вебінару, який 18 червня провела Національна асоціація адвокатів України за підтримки IBA, на тему «Чому втома не проходить: як відновлювати ресурс в умовах постійного навантаження». Спікеркою заходу виступила **Тетяна Сова** — практична психологиня, психотерапевтка в гештальт-підході та фахівчиня платформи Rozmova.

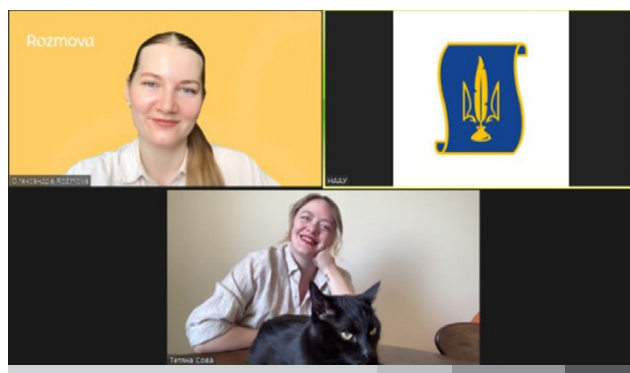

Під час вебінару учасники говорили про причини хронічної втоми, особливості відновлення організму в умовах тривалого стресу та різні види втоми. Окрему увагу приділено практичним способам відновлення ресурсу залежно від індивідуальних потреб, що особливо актуально для адвокатів, які працюють в умовах постійного професійного навантаження.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/cc/blcpsc.

16 липня опубліковано матеріал за підсумками вебінару, що відбувся 2 липня, «Чому стрес не минає: як система BASIC Ph допомагає знайти свій спосіб відновлення». Спікеркою заходу була **Тетяна Сова**.

Під час вебінару учасники розглянули механізми впливу тривалого стресу на фізичний, емоційний та когнітивний ресурс, а також ознайомилися із системою BASIC Ph, яка допомагає визначити індивідуальні канали відновлення. Практичні рекомендації були спрямовані на те, щоб допомогти правникам краще

розпізнавати сигнали виснаження та знаходити власні ефективні способи підтримки ресурсу.

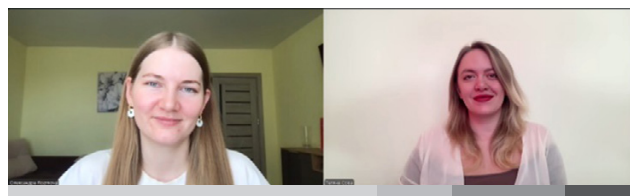
Детальніше за посиланням: URL: surl.li/hppads.

21 липня опубліковано матеріал за підсумками вебінару, який 16 липня відбувся на тему «Внутрішній критик: як перестати бути собі найсуворішим суддею». Спікеркою заходу виступила **Вікторія Кравець** — психологиня, гештальт-терапевтка, супервізорка, коуч та фахівчиня платформи Rozmova.

Під час вебінару учасники розглянули, як формується внутрішній критик та як відрізнити конструктивну саморефлексію від надмірної самокритики й самосаботажу. Окрему увагу приділено практичним інструментам розвитку більш підтримувального ставлення до себе, що допомагає зменшувати внутрішню напругу та підтримувати професійну стійкість.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/vitnsl.

6 серпня опубліковано матеріал за підсумками вебінару, який 30 липня був присвячений темі «Куди йде ресурс адвоката і що він отримує на-

томість». Під час заходу розглянуто, на що адвокати витрачають власний психологічний ресурс у професійній діяльності, які чинники призводять до його виснаження та чому постійна зайнятість не завжди означає продуктивність. Окрему увагу приділено усвідомленню власних ресурсів і потреб та пошуку

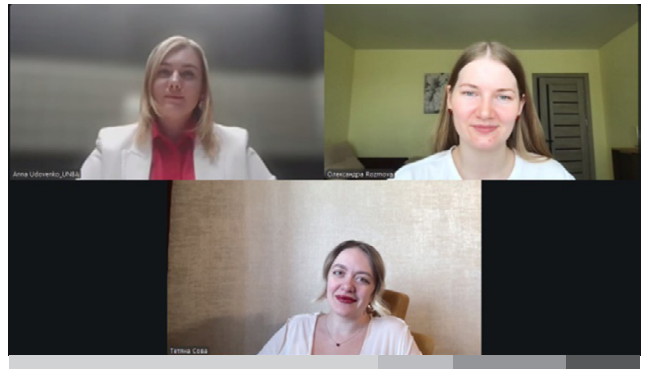

балансу між професійними вимогами і можливістю відновлення.

Детальніше за посиланням: [URL: surl.li/tnmprn](https://surl.li/tnmprn).

21 серпня на сайті НААУ опубліковано матеріал за підсумками вебінару, який **13 серпня** провела Національна асоціація адвокатів України за підтримки Міжнародної асоціації юристів (IBA), «**Енергія, увага і пріоритет: як адвокату планувати день**». Спікеркою заходу виступила **Тетяна Сова**.

Під час вебінару учасники розглянули, чому традиційний тайм-менеджмент не завжди працює в умовах війни та як планувати робочий день з урахуванням реального рівня енергії й уваги. Окрему увагу приділе-

но практичним інструментам визначення пріоритетів, поділу складних завдань на менші кроки та організації роботи без постійного перевантаження.

ДИСЦИПЛІНАРНА ІНІЦІАТИВА СУДУ ЩОДО ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: МЕЖІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО РЕАГУВАННЯ, НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АДВОКАТА ТА ПРАВО ОБВИНУВАЧЕНОГО НА ЗАХИСТ

Максим Сібілев, адвокат, регіональний представник Молодіжного комітету НААУ у Луганській області

Судове засідання триває, захисник наполягає на дотриманні процедури, заявляє клопотання, яке суду незручне, і отримує у відповідь ухвалу про порушення питання щодо його відповідальності перед КДКА. Формально нічого не змінилося, адвокат так само в процесі, повноважень ніхто не позбавляв. Але в справі з'явилась річ, якої раніше не було. Клієнт уже знає, що його захисника, можливо, притягнуть до дисциплінарної відповідальності. А сам захисник продовжує виступати перед тим самим складом суду, який щойно це питання порушив.

Далі, як правило, може бути заявлене клопотання обвинуваченого про відмову від захисника. І на цьому етапі виникає розвилка. Суд може розцінити таке клопотання як спробу зірвати чи затягнути розгляд, а може як цілком логічну реакцію

людини, яка щойно почула, що її захисника фактично звинувачують у неналежній роботі. Від того, яку з цих оцінок обере суд, залежить якість захисту, який реально отримує обвинувачений.

Дисциплінарне провадження призначене для перевірки відомостей про можливий дисциплінарний проступок адвоката та вирішення питання про його дисциплінарну відповідальність. Але непомітно він може перетворитися на інструмент тиску на незручного захисника. І навпаки, як цілком законна реакція суду на справді неналежну поведінку адвоката, ризикує виглядати як тиск на адвокатуру там, де його немає. Межу між цими двома сценаріями нещодавно окреслив Верховний Суд, і саме ця межа є предметом цієї статті.

Кримінальний процесуальний кодекс України¹ передбачає кілька самостійних механізмів реагування на неналежну поведінку захисника. Стаття 329 КПК покладає на учасників судового провадження обов'язок дотримуватися порядку в судовому засіданні та виконувати розпорядження головуєчого. За ст. 330 КПК у разі невиконання захисником розпорядження головуєчого йому оголошується попередження про відповідальність за неповагу до суду, а за повторного порушення він може бути притягнутий до відповідальності, встановленої за-

коном. Окремо ст. 324 КПК передбачає, що в разі неприбуття захисника без поважних причин суд порушує питання про його відповідальність перед органами, уповноваженими притягувати адвоката до дисциплінарної відповідальності².

Це розмежування має принципове значення. Суд, встановлюючи в мотивувальній частині ухвали конкретні факти поведінки адвоката — неявку без поважних причин, ігнорування розпоряджень головуєчого, — діє в межах своєї компетенції фіксувати перебіг процесу. Але суд не уповноважений наперед

¹ Далі за текстом — КПК.

² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 28.07.2026).

кваліфікувати ці факти як дисциплінарний проступок. Це компетенція виключно кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, яка відповідно до ст. 37 — 41 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» здійснює перевірку відомостей, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи, розглядає її та ухвалює рішення про наявність або відсутність дисциплінарного проступку³.

Звернення суду до КДКА є приводом для здійснення передбаченої законом дисциплінарної процедури, але не її результатом. Воно не встановлює вини адвоката, не має для КДКА преюдиційного значення та не зумовлює автоматичного порушення дисциплінарної справи. КДКА самостійно перевіряє викладені відомості та ухвалює рішення про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи⁴.

Проблема в тому, що на практиці констатація судом фактів та їхня дисциплінарна кваліфікація часто зливаються в одному документі. Якщо ухвала суду сформульована як «адвокат допустив дисциплінарний проступок», а не як «суд звертає увагу КДКА на такі факти поведінки адвоката», суд фактично підміняє собою дисциплінарний орган ще до початку перевірки. Саме формулювання, використані судом, це показник того, чи залишився суд у межах фіксації обставин, чи вже вийшов за них.

АКТИВНИЙ ЗАХИСТ І МЕЖІ «НЕНАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ»

Складність проблематики полягає в тому, що значна частина дій, які роблять захист ефективним, одночасно роблять адвоката незручним для суду. Заявлення відводів, клопотань про недопустимість доказів, заперечень проти порядку їх дослідження, вимога часу для конфіденційного спілкування з клієнтом, повторне звернення з клопотанням за наявності нових доводів або зміни процесуальної ситуації, а також юридично аргументо-

вана критика процесуальних рішень можуть становити звичайні та законні інструменти активного захисту.

Правила адвокатської етики прямо орієнтують адвоката на пріоритет інтересів клієнта та принциповість під час здійснення захисту, водночас вимагаючи поваги до суду і недопустимості зловживання процесуальними правами⁵. Це не суперечливі, а взаємодоповнювальні вимоги: повага до суду не означає відмову від наполегливості, а принциповість не виправдовує образи чи свідоме затягування розгляду. Різниця між активністю захисту та зловживанням визначається характером конкретних дій, їхньою метою, повторюваністю та наслідками.

Тому оцінка поведінки захисника повинна відповідати на кілька питань. Чи має дія процесуальну мету, передбачену законом, чи спрямована виключно на затягування розгляду? Чи є вона одиничним епізодом емоційної реакції, чи системною лінією поведінки? Чи заважає вона суду встановити обставини справи, чи, навпаки, забезпечує повноту дослідження доказів? Систематична неявка без поважних причин, демонстративне ігнорування законних розпоряджень головуючого, образи учасників процесу — це вже інша категорія, яка, справді, може вимагати реагування. Але наявність такої категорії не повинна розмивати межу, у якій наполегливий, незручний, навіть різкий захист залишається законним здійсненням професійних обов'язків.

СПРАВА № 390/26/23: КОЛИ ДИСЦИПЛІНАРНА ІНІЦІАТИВА СТАЛА ПРОЦЕСУАЛЬНО ЗНАЧУЩОЮ

Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 20.01.2026 у справі № 390/26/23 (провадження № 51-3674км25) дає рідкісний приклад того, як звернення суду до КДКА набуло безпосереднього процесуального значення у тій самій справі, у якій воно виникло⁶.

³ Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 28.07.2026).

⁴ Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: затверджене рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 № 120, зі змінами. URL : unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2024-12-13-polozhennya-88_67a5e97d36488.pdf (дата звернення: 28.07.2026).

⁵ Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017, зі змінами від 15.02.2019. URL : unba.org.ua/legislation-ukraine (дата звернення: 28.07.2026).

⁶ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 20.01.2026 у справі № 390/26/23, провадження № 51-3674км25. URL : reyestr.court.gov.ua/Review/133708879 (дата звернення: 28.07.2026).

Фабула справи стосується кримінального провадження щодо крадіжки (ч. 4 ст. 185 КК), об'єднаного з іншим провадженням в одну справу № 390/26/23. Захист обвинуваченого спочатку здійснював один адвокат за призначенням, потім — інший, призначений регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Районний суд ухвалою від 08.04.2024 замінив попереднього захисника, і центр БВПД доручив здійснення захисту адвокату, який згодом представляв інтереси засудженого як у суді першої, так і апеляційної інстанції.

23.07.2024 районний суд ухвалою порушив питання про відповідальність цього адвоката перед кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури Кіровоградської області через неналежну процесуальну поведінку під час виконання ним професійних обов'язків у цьому ж кримінальному провадженні, зокрема — у період, коли обвинувачений перебував під вартою. Адвокат продовжив здійснювати захист, і саме за його участю суд першої інстанції ухвалив вирок.

Під час апеляційного розгляду 24.06.2025 обвинувачений заявив клопотання про відмову від цього захисника, мотивуючи це сумнівами щодо його компетентності. Апеляційний суд, попри заявлені сумніви і недовіру, продовжив розгляд за участю того самого адвоката, не давши належної оцінки доводам обвинуваченого і не перевіривши їхньої обґрунтованості. Апеляційна скарга обвинуваченого була залишена без задоволення, вирок — без змін.

У касаційній скарзі прокурор наполягав, що апеляційний суд порушив установлений ч. 2 ст. 54 КПК порядок реалізації відмови від захисника та право обвинуваченого на захист, зокрема не розглянув належним чином клопотання про заміну захисника, не прийняв щодо нього процесуального рішення й продовжив розгляд за участю адвоката, компетентність якого обвинувачений поставив під сумнів.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу. У мотивувальній частині Суд підкреслив, що сумніви обвинуваченого щодо належного здійснення захисту не були безпідставними, оскільки районний суд уже порушив питання про відповідальність цього ж адвоката перед КДКА за неналежну процесуальну поведінку в цьому ж кримінальному провадженні. Саме ця обставина, на думку Суду, вимагала від апеляційного

суду особливої ретельності під час вирішення питання про відмову від захисника — чого зроблено не було.

Важливо точно зрозуміти правову конструкцію, яку застосував Верховний Суд. Останній не визнав саме звернення суду до КДКА достатньою підставою для автоматичної заміни захисника і не встановив, що така заява доводить наявність дисциплінарного проступку. Правовий висновок побудований на сукупності обставин: наявність звернення районного суду до КДКА щодо поведінки адвоката в цьому ж провадженні; чітко висловлене обвинуваченим клопотання про відмову від захисника з посиланням на сумніви щодо компетентності і, головне, повна відсутність реакції апеляційного суду на ці доводи, відсутність будь-якої оцінки та перевірки їх обґрунтованості. Верховний Суд визнав істотними порушеннями ч. 2 ст. 54, ст. 22 та 412 КПК — порушення засади змагальності сторін і права на захист, які обумовили скасування ухвали апеляційного суду з призначенням нового апеляційного розгляду.

Тобто Верховний Суд не встановив презумпції вини адвоката і не наказує суду усувати захисника після кожного звернення до КДКА. Він вимагає реальної перевірки клопотання обвинуваченого, коли воно виникає на фоні вже наявної дисциплінарної ініціативи суду щодо того самого захисника в тій самій справі. За таких обставин продовження апеляційного розгляду за участю цього захисника без належного вирішення клопотання обвинуваченого становило істотне порушення права на захист.

КОЛИ НЕДОВІРА Є ДЕКЛАРАТИВНОЮ, А КОЛИ — ОБҐРУНТОВАНОЮ

Справа № 390/26/23 набуває повного значення лише в парі з іншою лінією практики ККС ВС, яка стосується протилежної ситуації. У постанові від 21.11.2024 у справі № 748/1972/19 Верховний Суд розглядав ситуацію, коли засуджений вимагав заміни захисника за призначенням, посиляючись на неналежне надання правової допомоги, однак матеріали провадження свідчили про протилежне: адвокат брав активну участь у слідчих діях, ознайомлювався з матеріалами справи, заявляв клопотання, оскаржував допустимість доказів, виступав у дебатах⁷. Верховний Суд вказав, що право на заміну захисника, передбачене ст. 54 КПК,

⁷ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.11.2024 у справі № 748/1972/19. URL : reyestr.court.gov.ua/Review/123338371 (дата звернення: 28.07.2026).

є похідним від права вільного вибору захисника, яке при отриманні безоплатної вторинної правової допомоги реалізується інакше, ніж при договірному захисті: особа не обирає захисника самостійно, а отримує його за призначенням. Тому відмова, що ґрунтується виключно на особистих мотивах, не пов'язаних із неналежним забезпеченням захисту, сама по собі не свідчить про порушення права на захист.

Аналогічний підхід Верховний Суд відтворив у постанові від 19.03.2026 у справі № 128/951/21⁸: апеляційний суд надав обвинуваченому час і можливість укласти угоду з іншим захисником, проте в подальшому обвинувачений не підтвердив наявності такої угоди й не навів жодних аргументів щодо неналежного забезпечення захисту. У такому разі суд не зобов'язаний автоматично задовольняти заявлену відмову.

Зіставлення цих трьох постанов дає критерій, якого КПК прямо не формулює, але який впливає з його тлумачення і дозволяє запропонувати розмежування між декларативною та об'єктивно обґрунтованою недовірою до захисника. Декларативна недовіра — це недовіра, яка не спирається на жодні перевірювані обставини: обвинувачений не називає конкретних причин або називає причини суб'єктивного характеру, не підтверджені матеріалами справи, і при наданні можливості укласти угоду з іншим адвокатом не реалізує цю можливість. Обґрунтована недовіра, навпаки, спирається на об'єктивні, зовнішні щодо самого клопотання факти, якими можуть бути і звернення суду до КДКА.

Це розмежування усуває суперечність між двома лініями практики. Верховний Суд в обох випадках вимагає, щоб суд реально перевірів обґрунтованість клопотання про відмову від захисника, а не ухвалював формальну відмову чи формальне задоволення.

ДОВІРА КЛІЄНТА ТА МЕЖІ ПРАВА НА ЗАМІНУ ЗАХИСНИКА

Право обвинуваченого відмовитися від захисника або замінити його, закріплене ст. 54 КПК, не є абсолютно необмеженим, особливо коли йдеться про обов'язкову участь захисника. Водночас суд не може

перетворити цю перевірку на формальність і продовжувати розгляд за участю адвоката, якому обвинувачений прямо не довіряє, лише тому, що заміна захисника ускладнює хід процесу.

Практика, проаналізована вище, дозволяє сформулювати орієнтир для такої перевірки, яка може складатися з перевірки судом, чи було волевиявлення обвинуваченого особистим, чітким і не суперечило його попередній поведінці. Чи відбулася конфіденційна розмова з захисником відповідно до вимог ст. 54 КПК до вирішення питання про відмову. Чи назвав обвинувачений конкретні причини втрати довіри, а не обмежився загальним твердженням про незадоволення. Чи підтверджуються ці причини матеріалами провадження, зокрема, чи є в справі об'єктивні факти, які підривають довіру, як то звернення суду до КДКА, задокументовані порушення строків, відсутність реальної процесуальної активності захисника. Чи пов'язані заявлені причини з якістю захисту, конфліктом інтересів або процесуальною поведінкою адвоката, а не виключно з незгодою щодо тактики. Чи не використовується заява про заміну як інструмент штучного затягування розгляду. Чи є участь захисника обов'язковою за законом. Чи матиме новий захисник реальний, а не формальний час для ознайомлення з матеріалами й підготовки позиції.

Саме брак такої перевірки став підставою для скасування ухвали апеляційного суду у справі № 390/26/23.

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ЗВЕРНЕННЯ СУДУ ДО КДКА

Рішенням РАУ № 67 від 21.10.2024 статтю 10 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката було доповнено положенням, відповідно до якого вимоги ст. 14 Положення щодо форми та змісту заяви чи скарги не застосовуються до судових рішень, ухвал, окремих ухвал або постанов, поданих щодо дій адвокатів⁹.

Такий підхід усуває зайве дублювання формальних вимог, оскільки судові рішення вже є офіційним процесуальним документом, у якому мають бути викладені встановлені судом обставини та мотиви його ухвалення.

⁸ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 19.03.2026 у справі № 128/951/21, провадження № 51-1570км25. URL : reyestr.court.gov.ua/Review/135234973 (дата звернення: 28.07.2026).

⁹ Про внесення змін до Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність : рішення Ради адвокатів України від 21.10.2024 № 67. URL : unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-10-21-r-shennya-rau-67_67176047c58f4.pdf (дата звернення: 28.07.2026).

Водночас зазначена зміна не розширює підстав дисциплінарної відповідальності адвоката, не змінює компетенції КДКА та не надає оцінкам суду обов'язкового значення для дисциплінарного органу. Питання про наявність у поведінці адвоката ознак дисциплінарного проступку, як і раніше, вирішується КДКА самостійно за результатами передбаченої законом процедури.

Спростення формальних вимог до передання судового рішення до КДКА саме по собі не впливає на кількість випадків, у яких суди порушують питання про дисциплінарну відповідальність адвокатів. Визначальними залишаються конкретні обставини судового провадження, характер поведінки захисника та оцінка судом необхідності відповідного реагування.

Для кримінального провадження значення має не порядок оформлення такого звернення, а його зміст, момент ухвалення та подальший вплив на відносини між обвинуваченим, захисником і судом. Якщо звернення стосується поведінки адвоката в незавершеному провадженні, суд повинен зберігати чітке розмежування між фіксацією конкретних процесуальних фактів і дисциплінарною оцінкою цих фактів, яка належить виключно до компетенції КДКА.

Сам факт звернення суду до КДКА не свідчить про тиск на адвоката та не є доказом неналежного здійснення захисту. Водночас він може набути процесуального значення, якщо обвинувачений посиляється на нього як на одну з конкретних причин втрати довіри до захисника. У такій ситуації завдання суду полягає не в оцінюванні обґрунтованості дисциплінарної ініціативи, а в належній перевірці того, чи вплинули відповідні обставини на можливість подальшого ефективного здійснення захисту.

Практика ЄСПЛ послідовно проводить різницю між правомірною критикою суду адвокатом під час виконання професійних обов'язків і зловживанням цим правом. У справі «*Nikula v. Finland*» адвокатку було притягнуто до відповідальності за висловлювання, оголошене під час судового засідання, у якому вона критикувала

процесуальну стратегію прокурора. ЄСПЛ визнав порушення ст. 10 Конвенції, врахувавши, зокрема, що критика стосувалася професійної поведінки прокурора як сторони процесу, не була загальною особистою атакою та залишалася в межах судового розгляду. Суд також звернув увагу на стримувальний вплив, який санкції щодо адвоката можуть мати на здійснення захисту¹⁰.

У справі «*Morice v. France*» ЄСПЛ визнав, що ст. 10 охоплює право адвоката публічно висловлюватися щодо функціонування правосуддя, зокрема критикувати дії суддів у справі свого клієнта. Водночас така свобода не є необмеженою: значення мають контекст висловлювання, його фактична основа, форма, зв'язок із захистом інтересів клієнта та відсутність безпідставної особистої атаки. У конкретній справі Суд установив, що висловлювання заявника являли собою оціночні судження з достатньою фактичною основою та стосувалися питання суспільного інтересу¹¹.

Справа «*Kyprianou v. Cyprus*» має для цієї теми аналогічне, а не пряме значення. Вона стосувалася ситуації, коли ті самі судді, перед якими відбувся інцидент, визнали адвоката винним у неповазі до суду та призначили йому негайне позбавлення волі. Її значення полягає у вимозі безстороннього механізму реагування на поведінку адвоката та в необхідності враховувати стримувальний вплив санкцій на здійснення захисту¹².

У справі «*Bagirov v. Azerbaijan*» ЄСПЛ розглядав однорічне зупинення права заявника на здійснення адвокатської діяльності та його подальше виключення з адвокатури у зв'язку з професійними висловлюваннями. Суд установив порушення ст. 10 Конвенції, визнавши, що застосовані заходи не були належно обґрунтовані та були непропорційними. Крім того, у зв'язку з виключенням заявника з адвокатури та його наслідками для професійного життя Суд установив порушення ст. 8 Конвенції. ЄСПЛ окремо наголосив на особливій суворості позбавлення статусу адвоката та на його потенційному стримувальному впливі на адвокатську діяльність¹³.

¹⁰ European Court of Human Rights. *Nikula v. Finland*, no. 31611/96, judgment of 21 March 2002, §§ 44-56. URL : hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60333 (дата звернення: 28.07.2026).

¹¹ European Court of Human Rights. *Morice v. France* [GC], no. 29369/10, judgment of 23 April 2015, §§ 132-139, 155-178. URL : hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154265 (дата звернення: 28.07.2026).

¹² European Court of Human Rights. *Kyprianou v. Cyprus* [GC], no. 73797/01, judgment of 15 December 2005, §§ 118-135, 171-181. URL : hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71671 (дата звернення: 28.07.2026).

¹³ European Court of Human Rights. *Bagirov v. Azerbaijan*, nos. 81024/12 and 28198/15, judgment of 25 June 2020, §§ 52-63, 70-85, 86-104. URL : hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203166 (дата звернення: 28.07.2026).

У справі «*Croissant v. Germany*» ЄСПЛ зазначив, що право обвинуваченого на правову допомогу не гарантує абсолютного права самостійно визначати весь склад захисту, зокрема коли йдеться про захисника, призначеного судом. Побажання обвинуваченого мають враховуватися, однак національний суд може відступити від них, якщо існують релевантні та достатні підстави вважати, що цього потребують інтереси належного здійснення правосуддя¹⁴.

Разом ці справи показують, що професійні висловлювання адвоката, безпосередньо пов'язані із захистом інтересів клієнта та функціонуванням правосуддя, користуються посиленням захистом за ст. 10 Конвенції. Водночас цей захист не поширюється на безпідставні особисті напади, образи або поведінку, яка не має належного зв'язку з виконанням професійних обов'язків.

Постанова Верховного Суду у справі № 390/26/23 не встановлює нової норми і не змінює баланс між повноваженнями суду й гарантіями адвокатської незалежності. Вона лише нагадує про обов'язок, який і без того впливає із статей 22, 54 та 412 КПК, суд не має права ігнорувати клопотання обвинуваченого, коли воно виникає на тлі обставин, які об'єктивно можуть піддавати довіру до захисника, і зобов'язаний пе-

ревірити ці обставини з особливою ретельністю, а не продовжувати розгляд за інерцією.

Право на захист може бути порушене й тоді, коли участь захисника зберігається формально, обвинувачений наводить конкретні та об'єктивно перевірювані причини втрати довіри, а суд залишає їх без належної оцінки. Водночас право на заміну захисника не повинно перетворюватися на інструмент безпідставного затягування провадження, саме тому Верховний Суд в інших справах відмовляв у задоволенні клопотань, що ґрунтувалися виключно на особистих мотивах, не підкріплених жодними об'єктивними обставинами.

Збалансований стандарт, який впливає із практики, вимагає від суду одночасно трьох речей: не підмінити собою дисциплінарний орган, оцінюючи поведінку адвоката як проступок, до рішення КДКА; не ігнорувати мотивоване волевиявлення обвинуваченого, коли воно спирається на перевірювані факти; і не допускати, щоб заявлена, але декларативна недовіра ставала засобом маніпуляції процесом. Жодна з цих вимог не застосовується автоматично — кожна потребує реальної, вмотивованої оцінки конкретних обставин справи. Саме така оцінка, а не формальне посилання на будь-яку з норм КПК, і є тим, чого бракувало апеляційному суду у справі № 390/26/23.

¹⁴ European Court of Human Rights. *Croissant v. Germany*, no. 13611/88, judgment of 25 September 1992, §§ 27-31. URL : hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57736 (дата звернення: 28.07.2026).

НОВІ ПРАВИЛА ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕБУВАННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ПОЛЬЩІ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗМІН 2026 РОКУ

Олена Мурзановська, адвокат (м. Київ), юрист-консультант (м. Варшава)

Ми продовжуємо проєкт «Перебування українських громадян у Республіці Польща: правові аспекти» — серію публікацій про основні проблеми, з якими стикаються українські громадяни, перебуваючи у сусідній з нами державі, особливо після початку повномасштабної війни і виїзду українських громадян до Республіки Польща. Проєкт відбувається під керівництвом представника НААУ в Кракові Ірини Василик. У цій статті розглянуто нові правила тимчасового перебування громадян України в Польщі. Окрема увага приділена новому підходу до соціальних виплат та посиленню контролю за легальністю перебування громадян України в Польщі.

Польща — одна із країн Європейського Союзу, де після 24 лютого 2022 року проживає значна кількість громадян України на підставі наданого їм тимчасового захисту згідно із спеціальним законом «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави»¹. Проте протягом 2026 року польське законодавство поступово почало змінюватись з метою впровадження поступового переходу від надзвичайних варіантів підтримки громадян України до більш системної моделі інтеграції іноземців на території Польщі. Такі зміни стосуються: правового статусу громадян України, умов отримання соціальних виплат, доступу до місць проживання, працевлаштування та ведення бізнесу, а також процедур легалізації.

Загалом тимчасовий захист збережено, але більшість адміністративних процедур поступово інтегрується у загальну систему польського законодавства про іноземців². Це означає повернення до стандартних вимог щодо отримання дозволів на тимчасове проживан-

ня у Польщі, оцінки підстав перебування та застосування загальних правил адміністративного провадження. Тобто законодавча політика Польщі демонструє перехід до довгострокової інтеграційної моделі.

НОВИЙ ПІДХІД ДО СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ

Найбільш відчутними стали зміни щодо допомоги сім'ям з дітьми за програмою «Rodzina 800+»³.

Якщо раніше достатньою підставою для отримання виплат було перебування під тимчасовим захистом та наявність номера в реєстрі PESEL зі статусом UKR, то у 2026 році в законодавстві містяться нові додаткові критерії. Серед основних нововведень такі:

- обов'язкове повторне подання заяви до Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) щодо таких виплат;
- перевірка фактичного проживання сім'ї на території Польщі протягом року;
- підтвердження професійної активності одного з батьків у випадках, визначених законодавством;

¹ *Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa* (Dz.U. 2022 poz. 583 зі змінами) — спеціальний закон, який визначив правовий статус громадян України, порядок легалізації їх перебування, доступ до праці, освіти, медичної допомоги та соціального забезпечення. Офіційний текст: URL: isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583.

² *Ustawa z dnia 23 stycznia 2026 r. o wygaszeniu rozwiązań wynikających z ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2026 poz. 203). Цей закон набрав чинності 5 березня 2026 року та започаткував поступове припинення дії спеціальних («антикризових») механізмів підтримки, інтегрувавши значну частину правового регулювання до загального законодавства про іноземців. Офіційний текст (ISAP): URL: isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20260000203.

³ *Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 зі змінами). Закон визначає загальні принципи функціонування системи соціальної допомоги в Польщі, компетенцію органів соціального захисту та порядок надання окремих видів допомоги особам, які законно перебувають на території держави. Офіційний текст (ISAP): URL: isap.sejm.gov.pl.

— контроль виконання дитиною обов'язку навчання у навчальних закладах, що належать до системи польської загальної освіти (RSPO);

— регулярна верифікація інформації через державні реєстри.

Фактично соціальна допомога дедалі більше набуває ознак інструменту підтримки інтегрованих сімей, а не універсальної гуманітарної виплати.

ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЛЕГАЛЬНІСТЮ ПЕРЕБУВАННЯ

Суттєві зміни стосуються й міграційного законодавства. Такі зміни відображено в Законі від 23 січня 2026 року про припинення дії окремих положень спеціального закону щодо допомоги громадянам України (*Ustawa z dnia 23 stycznia 2026 r. o wygaszeniu rozwiązań wynikających z ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, Dz.U. 2026 poz. 203)⁴, де окрім посилення адміністративного контролю за актуальністю даних осіб, які користуються тимчасовим захистом, запроваджується також обов'язок підтвердження особи для тих громадян України, щодо яких під час присвоєння номера в реєстрі PESEL зі статусом UKR не було здійснено повної перевірки особи на підставі чинного документа для виїзду за кордон.

Отже, обов'язок підтвердження особи поширюється на такі категорії осіб:

1. Громадян України, яким номер у реєстрі PESEL зі статусом UKR було присвоєно виключно на підставі їхньої заяви (*oświadczenie o tożsamości*) без пред'явлення чинного паспорта чи іншого документа для виїзду за кордон. Такі особи зобов'язані до 31 серпня 2026 року звернутися до будь-якого органу гміни та підтвердити свою особу на підставі чинного документа для виїзду за кордон.

2. Осіб, яким номер в реєстрі PESEL зі статусом UKR було присвоєно на підставі Карти поляка (*Karta Polaka*), іншого документа із фотографією або документа, що підтверджує народження дитини. Після отримання чинного документа для виїзду за кордон вони зобов'язані протягом 60 днів звернутися до органу гміни для оновлення відомостей у Реєстрі PESEL.

3. Осіб, яким номер у реєстрі PESEL було присвоєно на підставі документа для виїзду за кордон, що втратив чинність, або які після реєстрації користуються вже недейсним документом. Після отримання нового чинного документа вони також повинні оновити свої персональні дані в органах місцевого самоврядування.

Натомість особи, які під час отримання номера в реєстрі PESEL зі статусом UKR уже пред'явили чинний паспорт або інший дійсний документ для виїзду за кордон, не зобов'язані проходити повторну процедуру підтвердження особи. Для них продовження статусу UKR до 4 березня 2027 року відбувається автоматично за умови відсутності інших підстав для його втрати.

Особливу увагу законодавець звертає на неповнолітніх дітей, особу яких у 2022–2023 роках часто реєстрували на підставі відомостей, внесених до паспортів батьків, або на підставі документів про народження. Після оформлення власного закордонного паспорта законний представник повинен забезпечити внесення відповідних змін до Реєстру PESEL, оскільки невиконання цього обов'язку може призвести до зміни статусу UKR на статус NUE та втрати прав, що належать до режиму тимчасового захисту⁵.

Внесено зміни також до *Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy*, відповідно до яких автоматичне продовження статусу UKR до 4 березня 2027 року застосовується не до всіх осіб однаково. Зокрема, громадяни України, яким номер у реєстрі PESEL зі статусом UKR було надано на підставі власної заяви (*oświadczenie o tożsamości*) без пред'явлення чинного документа для виїзду за кордон, зобов'язані до 31 серпня 2026 року особисто звернутися до будь-якого органу місцевого самоврядування та підтвердити свою особу шляхом пред'явлення чинного паспорта або іншого документа, що посвідчує особу відповідно до вимог законодавства. Особливо це стосується дітей, особу яких у 2022 році було підтверджено лише шляхом внесення їхніх даних до документів батьків або на підставі заяв законних представників.

Для реалізації зазначених положень Міністерство цифровізації Польщі затвердило нові форми заяв про присвоєння номера в реєстрі PESEL, заяв про доповнення даних у Реєстрі громадян України (*Rejestr obywateli*

⁴ *Ustawa z dnia 23 stycznia 2026 r. o wygaszeniu rozwiązań wynikających z ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2026 poz. 203). URL: isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20260000203.

⁵ *Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych* (Dz.U. 1998 Nr 137 poz. 887 зі змінами). Закон регулює систему соціального страхування, повноваження Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), а також порядок призначення і виплати окремих соціальних виплат.

Ukrainy) та повідомлення про виїзд особи за межі Польщі більш ніж на 30 днів. Це забезпечує можливість актуалізації персональних даних та підтвердження законності подальшого перебування особи під тимчасовим захистом.

Невиконання цього обов'язку має істотні юридичні наслідки. Відповідно до нової редакції спеціального закону⁶ особа, яка до 31 серпня 2026 року не надала підтвердження належним документом, втрачає статус UKR з 1 вересня 2026 року. Як наслідок, вона втрачає право користуватися правами, які надає режим тимчасового захисту, а також похідними правами, що впливають із цього статусу, зокрема правом на легальне перебування на підставі спеціального закону, правом на вільний доступ до польського ринку праці без отримання дозволу на роботу, доступом до окремих соціальних виплат і державних програм підтримки.

Таким чином, нова модель правового регулювання демонструє відхід від принципу декларативного підтвердження особи, який застосовувався у перші місяці масового прибуття громадян України до Польщі, до моделі, заснованої на повній ідентифікації особи, актуальності державних реєстрів та постійному адміністративному контролю за виконанням умов користування тимчасовим захистом. Це відповідає загальним принципам польського адміністративного права щодо достовірності даних державних реєстрів та забезпечення правової визначеності у сфері міграції.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ

Аналіз останніх змін законодавства свідчить про трансформацію самої концепції соціального захисту.

Якщо у 2022 році головною метою було забезпечення швидкої гуманітарної допомоги особам, які рятувалися від війни, то нинішня модель орієнтована на інтеграцію українців у польське суспільство.

Соціальні виплати дедалі більше пов'язуються із:

- офіційним працевлаштуванням;

- сплатою податків і соціальних внесків;
- постійним проживанням у Польщі;
- участю дітей у польській системі освіти.

Такий підхід відповідає загальноєвропейській тенденції переходу від короткострокової гуманітарної підтримки до політики соціальної інтеграції мігрантів.

ПРАКТИЧНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ

Для громадян України нові норми польського законодавства означають необхідність більш уважного ставлення до виконання адміністративних процедур. Особливої уваги потребують:

- своєчасне подання документів до органів соціального страхування;
- легальне працевлаштування;
- актуалізація даних у реєстрі PESEL;
- дотримання вимог щодо перебування дітей у закладах польської системи освіти;
- планування переходу від тимчасового захисту до інших форм легального перебування на території Польщі.

Ігнорування нових вимог може не лише призвести до втрати окремих соціальних виплат, але й ускладнити подальшу легалізацію перебування.

Зміни у законодавстві Польщі, які впроваджено потягом 2026 року, свідчать про завершення першого етапу надзвичайного реагування Польщі на міграційну кризу, спричинену повномасштабним вторгненням РФ на територію України. Польська модель соціального захисту поступово переходить від принципу максимально широкої доступності допомоги до принципу соціальної інтеграції та економічної активності отримувачів. Для громадян України це означає необхідність не лише знати свої права, а й своєчасно виконувати нові обов'язки, передбачені польським законодавством. У найближчі роки саме рівень інтеграції в польське суспільство дедалі більше визначатиме обсяг соціальних гарантій і перспективи довгострокового перебування в Польщі⁷.

⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. 2022 poz. 583 зі змінами). URL: isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583.

⁷ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (так званий закон про програму «800+»). Саме до цього закону у 2025 — 2026 роках були внесені зміни, які встановили додаткові умови для отримання громадянами України допомоги «800+», зокрема вимоги щодо професійної активності, легального перебування та навчання дітей у польських закладах освіти. URL: gov.pl/web/rodzina/nowe-zasady-przyznawania-swiadczenia-wychowawczego-cudzoziemcom?utm_source=chatgpt.com. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. 2013 poz. 1650 зі змінами). Після набрання чинності законом від 23 січня 2026 року саме положення цього акта дедалі частіше застосовуються до громадян України при отриманні дозволів на тимчасове або постійне проживання, а також під час легалізації перебування після завершення дії спеціального режиму. URL: isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20260000203&utm_source=chatgpt.com.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ГРОМАДЯН УГОРЩИНИ ТА ОСІБ З МНОЖИННИМ ГРОМАДЯНСТВОМ (УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ) ЗА СЛУЖБУ У СКЛАДІ ЗСУ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: КОЛІЗІЇ МІЖ НОРМАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАКОНОДАВСТВ УКРАЇНИ, УГОРЩИНИ ТА МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Віктор Ясевін, адвокат, представник НААУ в Угорщині (м. Будапешт)

Збройна агресія російської федерації проти України кардинально змінила сформовану після завершення другої світової війни архітектуру європейської та світової безпеки та актуалізувала складні правові колізії у царині міжнародного й національного кримінального права. Одним із актуальних і дискусійних питань є визначення правового становища іноземних громадян — добровольців, які захищають суверенітет України у складі Інтернаціонального легіону Збройних сил України, а також осіб із множинним громадянством (України та Угорщини), які проходять військову службу у складі Збройних Сил України.

На жаль, незважаючи на нещодавню зміну уряду Угорщини, рівень політичних двосторонніх відносин між нашими країнами залишається непростим і напруженим та містить певне коло неврегульованих питань. Ці дискусійні питання становлять для України ризики, адже вони можуть спонукати уряд Угорщини відновити політику блокування прийняття рішень на рівні країн-членів ЄС, від яких залежить просування України на її шляху до членства в ЄС. У зв'язку з цим визначення правового становища громадян Угорщини, які захищають суверенітет та територіальну цілісність України у складі Інтернаціонального легіону Збройних Сил України, а також осіб із множинним громадянством (України та Угорщини), які проходять військову службу у підрозділах Збройних Сил України, заслуговує окремого дослідження та правового аналізу крізь призму положень національного законодавства Угорщини — держави-члена ЄС та НАТО.

ЗАКОНОДАВСТВО УГОРЩИНИ

Кримінальний кодекс Угорщини (Закон С від 2012 року)¹ містить норму, що прямо визначає злочином участь громадян Угорщини в іноземних збройних організаціях за кордоном.

Зокрема, ч. 2 ст. 146 КК Угорщини («Заборонене вербування» / Tiltott toborzás) визначає злочином не лише вербування, а й добровільний вступ громадянина Угорщини до іноземної збройної організації, крім союзницьких збройних сил (НАТО, ЄС), яка бере

¹ Далі за текстом — КК Угорщини.

участь у міжнародному або не міжнародному збройному конфлікті. За вчинення цих дій санкція ч. 2 ст. 146 КК Угорщини передбачає покарання у вигляді позбавлення волі строком від 1 до 5 років.

На окрему увагу заслуговує дослідження правового статусу громадян України з числа представників чисельної угорської національної меншини (спільноти) в Україні, які мають множинне громадянство (України та Угорщини) та були мобілізовані до Збройних Сил України.

Актуальність дослідження зумовлена наявністю суттєвої правової колізії між міжнародно-правовим статусом комбатанта, який мають іноземні військово-службовці Збройних Сил України згідно з Додатковим Протоколом I від 8 червня 1977 року до чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року (далі — Протокол I), та нормами національного законодавства Угорщини, якими де-факто легітимна служба громадян Угорщини чи осіб, які мають множинне громадянство (України та Угорщини), у складі Збройних Сил України для захисту її суверенітету та територіальної цілісності шляхом ведення бойових дій проти збройних сил країни-агресора, визначається як найманство та участь у незаконній іноземній збройній організації.

Принагідно зазначимо, що термін «найманець» чи не вперше було визначено у вже згаданому нами Протоколі I.

Сукупність шести критеріїв, за якими особу, яка бере участь у міжнародному збройному конфлікті, можна визначити як найманця, перелічено у ст. 47 Протоколу I, а саме:

- особа спеціально завербована в країні або за кордоном з метою участі у збройному конфлікті;
- особа фактично бере безпосередню участь у воєнних діях;
- особа бере участь у воєнних діях з метою отримання особистої вигоди і якій було обіцяно стороною або за дорученням сторони, що є стороною у міжнародному збройному конфлікті, матеріальну винагороду, що суттєво перевищує матеріальну винагороду, що обіцяна або виплачується комбатантам такого ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил даної сторони;
- особа не є ні громадянином сторони, що перебуває у конфлікті, ні особою, яка постійно проживає

на території, яка контролюється стороною, що перебуває у конфлікті;

- особа не входить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває у конфлікті;
- особа не направлена країною, яка не є стороною конфлікту і не перебуває в конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил.

Метою цього матеріалу є також здійснення комплексного кримінально-правового аналізу норм КК Угорщини, що встановлюють відповідальність за участь громадян Угорщини в іноземних військових організаціях, дослідження правових ризиків для осіб із множинним громадянством (України та Угорщини), вивчення судової практики Угорщини у цій категорії справ і аргументів сторони захисту.

Проведемо компаративний аналіз положень ст. 447 Кримінального кодексу України² «Найманство» та положень ст. 146 КК Угорщини «Заборонене вербування» («Tiltott toborzás») і розглянемо, чи містять ці норми національних законодавств України та Угорщини чітке розмежування між правовим статусом комбатанта (легітимного іноземного добровольця) та правовим статусом кримінального злочинця (найманця).

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Диспозиція ч. 1 ст. 447 КК України визначає злочин — вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання **найманців** з метою використання у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання **найманців** у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях.

У свою чергу, ч. 4 ст. 447 КК України визначає кримінально караним діянням участь найманця у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях.

В окремій примітці до ст. 447 КК України визначено, що під **найманцем** слід розуміти особу, яка:

- 1) спеціально завербована в Україні чи за її межами для того, щоб брати на території України чи території інших держав участь у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях, **спрямованих**

² Далі за текстом — КК України.

на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності;

2) бере участь у воєнних або насильницьких діях **з метою** одержання будь-якої особистої вигоди;

3) **не є ні** громадянином (підданим) сторони, що перебуває у конфлікті, **ні** особою, яка постійно на законних підставах проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває у конфлікті;

4) **не входить** до особового складу збройних сил держави, на території якої здійснюються такі дії;

5) **не послана** державою, яка не є стороною, що перебуває у конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил.

Враховуючи викладене вище, констатуємо, що відповідно до національного законодавства України військовослужбовці Інтернаціонального легіону Міністерства оборони України з числа іноземних громадян **відповідають правовому статусу комбатантів (законних учасників бойових дій)**, а не найманців, адже вони:

- підписують офіційний контракт із Міністерством оборони України і набувають статусу військовослужбовців Збройних Сил України, їх повсякденне життя, бойова діяльність, виховання та взаємовідносини між собою регламентовані положеннями військових статутів Збройних Сил України;

- захищають суверенітет та територіальну цілісність України від збройної агресії російської федерації;

- отримують грошове забезпечення (зарплату, премії за участь у бойових діях, виплати за поранення), аналогічне грошовому забезпеченню військовослужбовців з числа громадян України.

Окремо відмітимо, що військовослужбовці Інтернаціонального легіону Міністерства оборони України мають також і всі ознаки, які характеризують військових збройних сил, визначені у ч. 2 ст. 4 Женевської Конвенції III «Про поводження з військовополоненими» від 12.08.1949, а саме:

- вони діють під офіційним військовим командуванням Збройних Сил України;

- їх військова форма (однострій) містить розпізнавальні знаки Збройних Сил України, які добре видно з відстані;

- вони носять зброю відкрито;

- вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни;

- їх повсякденне життя, бойова діяльність, виховання та взаємовідносини між собою регламентовані положеннями військових статутів Збройних Сил України.

Водночас звертаємо увагу, що деякі пункти Примітки до ст. 447 КК України не в повній мірі ідентичні змісту положень ст. 47 Протоколу I, які визначають шість критеріїв, за якими особу, що бере участь у міжнародному збройному конфлікті, можна визначити як найманця.

Так, наприклад, відповідно до Протоколу I метою найманства **є участь у збройному конфлікті**, а п. 1 Примітки до ст. 447 КК України передбачає й альтернативну мету — участь у збройному конфлікті, **воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності**.

Положення п. 2 Примітки до ст. 147 КК України, яке визначає матеріальну вигоду особи, сформульоване у більш загальній і простій формі, ніж це визначено у ст. 47 Протоколу I: особа бере участь у воєнних або насильницьких діях з метою одержання **будь-якої особистої вигоди**. Натомість ст. 47 Протоколу I встановлює, що матеріальна винагорода повинна **суттєво перевищувати** матеріальну винагороду, яка обіцяна або виплачується комбатантам такого рангу і з такими самими функціями, які входять до особового складу збройних сил сторони конфлікту, на боці якої воює найманець.

ВІДМІННІСТЬ У ФОРМУЛЮВАННЯХ МІЖ НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Відмінність у формулюваннях між нормами міжнародного та національного законодавства призводить до відсутності єдиного правового тлумачення та практики правозастосування при кваліфікації дій окремих категорій осіб, які беруть участь у збройному конфлікті на території України.

Диспозиція ч. 1 ст. 146 «Заборонене вербування» («Tiltott toborzás») КК Угорщини визнає тяжким

злочином дії, які спрямовані **на вербування** на території Угорщини на військову службу або іншу службу військового інтересу в **іноземній збройній організації**, яка не є союзними збройними силами, або вчинення дії з пособництва особам, які здійснюють вербування третіх осіб до іноземної збройної організації.

Відповідно до ч. 2 ст. 146 КК Угорщини злочином також є **добровільний вступ** громадянина Угорщини **до іноземної збройної організації**, яка бере участь у міжнародному або неміжнародному збройному конфлікті і не є союзними збройними силами, а також проходження навчання у такій іноземній збройній організації.

Кримінальний кодекс Угорщини у ч. 3 ст. 146 відносить до злочину також дії з вербування чи пособництва у вербуванні на території Угорщини на військову службу або іншу службу військового інтересу в іноземній збройній організації громадян Угорщини, які не досягли вісімнадцяти років.

Правовий аналіз положень ст. 146 КК Угорщини свідчить, що національному законодавству Угорщини, незважаючи на гармонізацію його положень до права ЄС та міжнародного гуманітарного права, не відомий такий правовий статус осіб, як комбатанти, а *всі громадяни Угорщини, які вступили до складу іноземних збройних сил (крім союзних), автоматично набувають статусу найманців*, що породжує суттєву правову колізію з нормами міжнародного гуманітарного права, оскільки криміналізує правомірні, з точки зору міжнародного гуманітарного права, дії іноземного громадянина щодо вступу на військову службу до збройних сил країни, яка є стороною міжнародного збройного конфлікту.

Зауважимо, що національне законодавство Угорщини у ст. 146 КК Угорщини повністю ігнорує і не згадує про мотив вступу особи до іноземних збройних сил, а як ми вже згадували, мотив відповідно до положень ст. 47 Протоколу I є одним із шести критеріїв, який дозволяє розмежувати і визначити, в якому правовому статусі перебуває особа — комбатанта чи найманця. Ця прогалина у положеннях ст. 146 КК Угорщини є ще однією правовою колізією між нормами національного законодавства Угорщини і нормами міжнародного гуманітарного права.

Узагальнюючи результат правового аналізу положень ст. 146 КК Угорщини, робимо висновок, що гро-

мадяни Угорщини без порушення норм національного кримінального законодавства мають право легітимно брати участь за кордоном у зонах збройних міжнародних конфліктів виключно як військовослужбовці Збройних сил Угорщини у складі миротворчих і гуманітарних місій країни.

У свою чергу, підстави та порядок направлення військового контингенту Збройних сил Угорщини за кордон чітко регламентовані положеннями національного законодавства країни.

Таким чином, будь-яка самостійна / індивідуальна ініціатива громадянина Угорщини щодо вступу до іноземної збройної організації згідно з положеннями ст. 146 КК Угорщини є кримінально караним діянням.

ЩОДО СПЕЦИФІКИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРЕДСТАВНИКІВ ЧИСЕЛЬНОЇ УГОРСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ (СПІЛЬНОТИ) В УКРАЇНІ, ЯКІ МАЮТЬ МНОЖИННЕ ГРОМАДЯНСТВО (УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ) І Є ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Згідно з положеннями п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України від 18.01.2001 № 2235-III «Про громадянство України» під час перебування на території України така категорія осіб розглядається у правовідносинах з Україною виключно як громадяни України, а відповідно до змісту ст. 17 та ст. 65 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є справою всього Українського народу, а військова служба є конституційним обов'язком громадянина України, який полягає у забезпеченні оборони України, захисті її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

Водночас такі особи з множинним громадянством (України та Угорщини) у правовідносинах з Угорщиною, відповідно до норм, закріплених у положеннях ч. 2 ст. 2 Закону Угорщини «Про громадянство» LV від 1993 року, також вважаються виключно громадянами Угорщини і, відповідно, їх вступ до лав Збройних Сил України та участь у міжнародному збройному конфлікті формально містить склад злочину, передбачений ст. 146 КК Угорщини.

Станом на липень 2026 року у державному реєстрі судових рішень Угорщини відсутні справи щодо притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 146

КК Угорщини осіб з множинним громадянством (України та Угорщини) за вступ до лав Збройних Сил України внаслідок мобілізації. Обумовлено це тим, що вступ на військову службу до Збройних Сил України, який відбувся внаслідок мобілізації особи, не може розглядатись **як добровільний** вступ на військову службу, що є обов'язковим елементом суб'єктивної сторони складу злочину за ст. 146 КК Угорщини.

Проте варто зазначити, що відповідно до положень Закону Угорщини «Про внесення змін до законодавства про правосуддя» XLIX від 2025 року до громадян Угорщини, які є особами з множинним громадянством, в адміністративному порядку без рішення суду може бути застосовано такий правовий захід, як призупинення громадянства Угорщини строком до 10 років, оскільки їхні дії стосовно вступу на військову службу до збройних сил третіх країн кваліфікуються як такі, що становлять загрозу суверенітету і національній безпеці Угорщини. На час призупинення громадянства Угорщини особа втрачає правовий зв'язок з країною, а угорська влада отримує юридичне право депортувати таку особу з території країни за прискореною процедурою (протягом 72 годин).

СУДОВА ПРАКТИКА В УГОРЩИНІ

Судова практика в Угорщині у контексті правовідносин, які ми досліджуємо, почала активно формуватися після 2014 року.

Підхід правоохоронних органів Угорщини під час досудового розслідування і угорська судова практика демонструють політичний підтекст та подвійні стандарти, якщо досліджувати їх у розрізі притягнення до кримінальної відповідальності громадян Угорщини залежно від того, на боці якої країни у міжнародному збройному конфлікті вони брали участь.

Показовою є судова справа, яка розглядалась у 2018 році відносно притягнення до кримінальної відповідальності громадянина Угорщини, який воював проти Збройних Сил України на боці терористичної організації ДНР. Суд визнав його винним за ч. 2 ст. 146 КК Угорщини, проте через нездатність обвинувачення довести його безпосередню участь у стратах, вирок обмежився 2 роками позбавлення волі із звільненням від відбування покарання з випробуванням.

В іншій справі Головна прокуратура м. Будапешт у лютому 2025 року висунула офіційне обвинувачення 30-річному громадянину Угорщини, який страждає

на психічний розлад особистості, але визнаний в подальшому осудним, про те, що весною 2023 року він, не маючи постійної роботи і перебуваючи у скрутному фінансовому становищі, дізнався в новинах інформацію про те, що іноземні громадяни можуть вступити до Збройних Сил України для участі на території України у бойових діях проти окупаційних сил російської федерації. У квітні 2023 року цей громадянин Угорщини приїхав до України, щоб добровільно вступити до лав Збройних Сил України та проходити там військову службу. На підставі поданої ним у травні 2023 року заяви було підписано контракт зі Збройними Силами України. Після проходження 2-місячних підготовчих військових курсів разом з іншими іноземними громадянами він проходив військову службу поблизу м. Бахмут та м. Покровська і не брав участь у безпосередніх бойових діях на фронті, а переважно виконував службу з несення варті та забезпечення територіальної оборони. У березні 2024 року безпосередній командир видав наказав про необхідність проходження ним медичного обстеження психічного стану. Внаслідок відмови військовослужбовця виконати наказ командира контракт, укладений ним зі Збройними Силами України, було розірвано. Після повернення з України до Угорщини цей громадянин вчинив важкий кримінальний злочин — замах на вбивство рідного брата, після чого його було затримано угорською поліцією. Після завершення досудового розслідування прокуратура Угорщини висунула цьому громадянину обвинувачення у вчиненні двох злочинів:

— замах на вбивство;

— добровільний вступ до іноземної збройної організації, яка бере участь у міжнародному або неміжнародному збройному конфлікті, і не є союзними збройними силами (ч. 2 ст. 146 КК Угорщини).

Сторона обвинувачення просила суд призначити максимальне покарання за сукупністю злочинів, а саме позбавлення волі строком на 7 років з відбуванням покарання у пенітенціарній установі суворого режиму (*fegyházbüntetés*), яка відповідає виправній колонії максимального рівня безпеки в Україні. В основу обвинувачення за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 146 КК Угорщини, було покладено кваліфікацію добровільного вступу громадянина Угорщини на військову службу до Інтернаціонального легіону Міністерства оборони України як вступ до «іноземної збройної організації», що, як ми згадували вище,

суперечить нормам міжнародного гуманітарного права, а саме положенням Додаткового протоколу I від 1977 року до чотирьох Женевських конвенцій, прийнятих 12 серпня 1949 року, і повинно виключати можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення таких дій, адже громадянин Угорщини, який вступає до числа військовослужбовців Збройних Сил України, набуває правового статусу комбатанта (законного учасника бойових дій), а не іноземного найманця.

Судовий розгляд Столичним судом (Fővárosi Törvényszék) цієї справи завершився ухваленням обвинувального вироку. Суд повністю задовольнив позицію сторони обвинувачення та призначив підсудному покарання за сукупністю вчинених злочинів у вигляді позбавлення волі строком на 7 років з відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму (fegyházbüntetés) без права звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Ще одна справа цієї категорії станом на липень 2026 року перебуває на розгляді суду м. Сегед. Прокуратура округу Чонград-Чанад висунула офіційне заочне обвинувачення громадянину Угорщини за участь у бойових діях проти російських військ у складі Збройних Сил України, а також звернулася до суду з клопотанням розглянути справу та винести вирок без присутності обвинуваченого. Враховуючи клопотання прокуратури, судом призначено розгляд справи у формі заочного судочинства, а оскільки підсудний перебуває за межами Угорщини, він був оголошений у розшук і судом прийнято рішення про видачу ордера на його арешт.

У обвинувальному акті прокуратура стверджує, що навесні 2024 року цей громадянин Угорщини добровільно виїхав до України, пройшов на території України кількаденний вишкіл та добровільно вступив до одного з батальйонів Збройних Сил України (Інтернаціонального легіону МО України), після чого брав активну участь у бойових діях, виконував бойові та розвідувальні завдання проти збройних сил російської федерації, чим вчинив злочин, передбачений ч. 2 ст. 146 КК Угорщини.

Для затвердження обвинувального акта сторони обвинувачення було достатньо непрямих доказів: цифрового сліду в соціальних мережах (фото громадянина Угорщини у військовій формі з розпізнавальними знаками військових підрозділів Збройних Сил Украї-

ни), факту перетину громадянином Угорщини у відповідний проміжок часу кордону між нашими країнами та показань свідків з числа сусідів обвинуваченого.

Провівши аналіз аргументів сторони захисту у такій категорії справ, виділимо найбільш характерні з них:

1. Посилання на положення ч. 2, 3 ст. Q Конституції Угорщини від 18 квітня 2011 р., які визначають, що для виконання міжнародно-правових зобов'язань Угорщина забезпечує узгодженість міжнародного права з угорським законодавством та закріплює принцип визнання загальноновизнаних норм міжнародного права (принцип пріоритету міжнародного права над нормами національного права). Таким чином, сторона захисту звертає увагу суду на необхідність застосування при розгляді справ цієї категорії положень не національного законодавства, а норм міжнародного гуманітарного права, у тому числі й безпосередньо ст. 45 Протоколу I від 8 червня 1977 року до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року. Метою сторони захисту є проведення зміни правового статусу підзахисного, який визначений у національному законодавстві Угорщини як найманець, на правовий статус комбатанта відповідно до положень міжнародного гуманітарного права.

2. Посилання на ст. 51 Статуту ООН, яка гарантує право країні члена ООН на індивідуальну самооборону у разі збройного нападу на неї. Сторона захисту звертає увагу суду, що громадяни Угорщини зараховані до особового складу Збройних Сил України, таким чином перебувають у правовому статусі комбатантів. Згідно з ч. 2 ст. 17 Конституції України оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. А право на індивідуальний самозахист країни-члена ООН гарантовано положеннями ст. 51 Статуту ООН. Такою послідовністю викладення аргументів сторона захисту намагається переконати суд, що участь громадян Угорщини у статусі комбатантів (у складі Збройних Сил України) для захисту суверенітету та територіальної цілісності України від збройної агресії російської федерації є легітимною і відповідає гарантованому у ст. 51 Статуту ООН праву країни-члена ООН на індивідуальну самооборону, у зв'язку з чим не може розглядатись як злочин.

3. Посилання на некоректність правової термінології у диспозиції ч. 2 ст. 146 КК Угорщини, а саме використання словосполучення «іноземна збройна організація». Сторона захисту зазначає, що термін

«іноземна збройна організація» у доктрині права застосовується для визначення незаконних збройних формувань, таких як терористичні організації, приватні військові компанії, сепаратистські збройні сили, злочинні синдикати та картелі, а не для визначення законних державних збройних сил країни.

4. Посилання на відсутність суспільної небезпеки для народу Угорщини фундаментальної конституцій-

ної, економічної чи соціальної структури Угорщини внаслідок участі громадянина Угорщини у бойових діях із захисту суверенітету та територіальної цілісності України у статусі військовослужбовця Збройних Сил України (у правовому статусі комбатанта). А відповідно до ч. 2 ст. 4 КК Угорщини відсутність такого елементу складу злочину, як об'єкт, виключає наявність і самого кримінального правопорушення.³

³ ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

Magyarország Büntető Törvénykönyve (2012. évi C. törvény), [Кримінальний кодекс Угорщини, Закон С від 2012 року.

Magyarország Alaptörvénye / Конституція Угорщини.

Igazságügyi tárgyú törvények módosításáról 2025. évi XLIX. törvény [Закон Угорщини «Про внесення змін до законодавства про правосуддя» № XLIX від 2025 року.

Кримінальний кодекс України, Стаття 447 (Найманство).

Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року та Додатковий Протокол I від 8 червня 1977 року до них.

Статут Організації Об'єднаних Націй.

Szigeti P. Statelessness, Human Rights and the Doubling of Criminal Law: Hungary's New Law on the «Suspension of Citizenship» // EJIL:Talk! — 2025.

Gondolatok a tiltott toborzás hazai szabályozásáról // Hadtudományi Szemle (Ludovika) — 2023. — Vol. 16.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) від 4 листопада 1950 року (Статті 3, 5, 6, 7).

ПОРУШУЮТЬ ТВОЇ ПРАВА?

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ
ПРАВ АДВОКАТІВ НААУ

телефонуй

(067) 692-44-43*

*гаряча лінія працює цілодобово

БОРГОВА РОЗПСКА ТА УДАВАНИЙ ПРАВОЧИН: МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 235 ЦК УКРАЇНИ

Ольга Розгон, доц., к. ю. н.

Статтю присвячено аналізу правових аспектів застосування конструкції удаваного правочину та встановлення дійсної правової природи боргової розписки. Ця проблема є актуальною, оскільки потребує з'ясування питання щодо критеріїв відмежування удаваного правочину від інших цивільно-правових конструкцій, а також визначення підстав застосування ст. 235 Цивільного кодексу України¹ у разі існування кількох взаємопов'язаних розписок.

Для приватного права апріорі властивою є така засада, як розумність.

Розумність характерна як для оцінки / врахування поведінки учасників цивільного обороту, тлумачення матеріальних приватно-правових норм, що здійснюється при вирішенні спорів, так і для тлумачення процесуальних норм.

Відповідно до частин 1 та 2 ст. 509 ЦК зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання виникають із підстав, установлених ст. 11 цього Кодексу. Зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості.

Згідно зі ст. 525 ЦК одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається, якщо інше не встановлено договором або законом.

Відповідно до ст. 526 ЦК зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов і вимог — відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно висуваються.

Тлумачення зазначеної статті ЦК свідчить про те, що цивільне законодавство містить загальні умови виконання зобов'язання, що полягають у його виконанні належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов і вимог — відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що зазвичай висуваються. Це правило є універсальним і підлягає застосуванню до виконання як договірних, так і недоговірних зобов'язань. Недотримання умов виконання призводить до порушення зобов'язання.

За положеннями ст. 610 ЦК порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

¹ Далі за текстом — ЦК.

Згідно з ч. 1 ст. 626 ЦК договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

У ч. 1 ст. 627 ЦК визначено, що сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента і визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Частина 1 ст. 628 ЦК передбачає, що зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.

Відповідно до ст. 629 ЦК договір є обов'язковим для виконання сторонами.

За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду і такої ж якості. Договір позики є укладеним із моменту передавання грошей або інших речей, визначених родовими ознаками (ст. 1046 ЦК).

Згідно з ч. 1 ст. 1047 ЦК договір позики укладається у письмовій формі, якщо його сума не менше як у десять разів перевищує встановлений законом розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а у випадках, коли позикодавцем є юридична особа, — незалежно від суми.

Частиною 1 ст. 1049 ЦК передбачено, що позичальник зобов'язується повернути позикодавцю позику (грошові кошти у такій самій сумі або речі, визначені родовими ознаками у такій самій кількості, такого самого роду і такої самої якості, що були передані йому позикодавцем) у строк і в порядку, які встановлені договором. Якщо договором не встановлений строк повернення позики або цей строк визначений моментом пред'явлення вимоги, позика має бути повернена позичальником протягом тридцяти днів від дня пред'явлення позикодавцем вимоги про це, якщо інше не встановлено договором.

Письмова форма договору позики внаслідок його реального характеру є доказом не лише факту укладення договору, але й факту передання грошової суми позичальнику.

За своїми правовими характеристиками договір позики є реальним, оплатним чи безоплатним дого-

вором, на підтвердження якого могла бути надана розписка.

Розглянемо приклад судової практики щодо стягнення суми боргу за договором позики.

23.07.2021 від імені та в інтересах ОСОБА_1 до Суворовського районного суду м. Одеси з позовними вимогами до ОСОБА_2 про стягнення суми боргу за договором позики звернувся представник позивача — адвокат.

В обґрунтування позовних вимог представник позивача зазначив, що 24.04.2020 ОСОБА_2 взяв у борг у ОСОБА_1 грошові кошти в розмірі 170 000 грн, про що складено розписку. Позивач належним чином виконав зобов'язання за договором, надав позичальнику грошові кошти, а відповідач порушив взяті на себе зобов'язання щодо повернення грошових коштів, кошти в розмірі 170 000 грн у визначений в розписці час не повернув, у зв'язку з цим позивач змушений звернутися до суду. На підставі викладеного представник позивача просить стягнути з відповідача на користь позивача грошові кошти в розмірі 170 000 грн.

18.01.2022 (вх. № 1083) на адресу суду надійшла зустрічна позовна заява за підписом представника позивача ОСОБА_2 — адвоката.

Обмін розписками, які мають однакову дату складення, однакову суму та одну дату виконання, однак обставини, що існували на момент домовленостей сторін та замовчувалися зі сторони ОСОБА_1, які надалі не вирішилися, призвели до того, що ОСОБА_1 не продав, а ОСОБА_2 не купив визначений автомобіль.

Ураховуючи викладене, представник позивача просить визнати договір позики, укладений між ОСОБА_1 та ОСОБА_2, на підтвердження якого складено розписку від 24.04.2020 на суму 170 000 гривень, недійсним і стягнути з відповідача на користь позивача понесені судові витрати і витрати на правничу допомогу.

22.02.2022 на адресу суду (вх. № 5017) надійшов відзив на зустрічну позовну заяву. *Розписка є документом, який боржник видає кредиту за договором позики, підтверджуючи як його укладення, так і умови договору, а також засвідчуючи отримання від кредитора певної грошової суми або речей.* Ураховуючи викладене, відповідач зазначає, що правовідносини, які виникли між сторонами, неможливо оцінювати як укладення договору поруки та, відповідно, доводи, викладені у зустрічному позові, не можуть бути взяті

до уваги. Зобов'язання за розпискою про передання майна могли виникнути в майбутньому та лише після сплати позичальником грошових коштів. Відповідач зазначив, що вищевказаними позовними вимогами позивач намагається підмінити поняття і ввести суд в оману.

Суд, дослідивши матеріали справи, письмові докази, надані сторонами на підтвердження і спростування позовних вимог в їх сукупності, дійшов висновку, що позовні вимоги за первісним позовом підлягають задоволенню, а в задоволенні зустрічного позову слід відмовити з таких підстав. Вирішуючи позовні вимоги за первісним і зустрічним позовом, суд виходить із такого.

Судом установлено, що 24.04.2020 ОСОБА_2 було написано розписку, згідно з якою останній зазначив, що бере в борг у ОСОБА_1 суму в розмірі 170 000 гривень, яку зобов'язався віддати рівними частками по 2 500 гривень кожної суботи місяця до 25.06.2021.

У ході розгляду справи судом установлено, що *написання розписки, а саме факт її складення та підписання ОСОБА_2, не оспорується.*

Також судом установлено, що 24.04.2020 ОСОБА_1 складено розписку, згідно з якою останній зобов'язався передати у власність авто Geely МК, державний номер НОМЕР_1, після повної виплати 170 000 гривень ОСОБА_2.

Таким чином, судом установлено, що сторонами у справі 24.04.2020 було укладено *дві розписки*, за якими кожна зі сторін мала обов'язок вчинити певні дії на користь іншої сторони, розписка, складена від імені ОСОБА_2, містить строки виконання зобов'язань. Розпискою, складеною ОСОБА_1, передбачено виконання зобов'язання після оплати коштів, без зазначення будь-якої дати настання певної події.

При цьому *факт отримання коштів у борг підтверджує не будь-яка розписка, а саме розписка про отримання коштів, зі змісту якої можливо установити, що відбулося передання певної суми коштів.*

Згідно з розпискою від 24.04.2020, складеною ОСОБА_2, зазначено «...беру взайм у ОСОБА_1 суму в розмірі 170 000 грн, зобов'язуюсь повернути частинами...». Таким чином, суд дійшов висновку, що *ця розписка є такою, що підтверджує факт отримання грошових коштів у борг, умови і строки повернення коштів.*

Досліджуючи боргові розписки чи інші письмові документи, суд для визначення факту укладення до-

говору повинен виявляти справжню правову природу правовідносин сторін незалежно від найменування документа і залежно від установлених результатів зробити відповідні правові висновки.

Отже, письмова форма договору позики з огляду на його реальний характер є доказом не лише факту укладення договору, але й факту передання грошової суми позичальнику.

Згідно з розпискою, написаною ОСОБА_2 про позику грошових коштів, судом установлено, що остання містить дату її складання, умови повернення і строки повернення коштів, а також розстрочку платежу.

Разом з цим судом також установлено, що 24.04.2020 ОСОБА_1 було складено розписку щодо вчинення дій, а саме передання автомобіля, яка містить у собі умови передання авто Geely МК, державний номер у власність, а саме після повної оплати у розмірі 170 000 грн.

Судом установлено, що ОСОБА_1 є фізичною особою-підприємцем, види діяльності: 77.11, зокрема надання в оренду автомобілів і легкових транспортних засобів.

Позивач за зустрічним позовом ОСОБА_2 у своєму позові стверджує, що ОСОБА_1, побоюючись недобросовісних дій ОСОБА_2 щодо виплати останнім усієї суми за автомобіль, забавав від ОСОБА_2 написання розписки *щодо отримання ним начебто грошових коштів*, які будуть гарантією того, що обумовлена сума за авто буде сплачена.

У матеріалах справи не міститься і стороною позивача за зустрічним позовом *не доведено*, що автомобіль, який у майбутньому, а саме 25.06.2021 після сплати коштів у розмірі 170 000 гривень, мав перейти у власність ОСОБА_2, був предметом договору лізингу, оренди чи купівлі-продажу між сторонами, не міститься й доказів того, що вартість цього автомобіля була визначена сторонами у розмірі 170 000 грн.

Ураховуючи викладене, суд критично оцінює твердження позивача за зустрічним позовом стосовно того, що *сторони мали умисел на фіктивність дій* щодо написання розписок та кінцевою метою було укладення договору купівлі-продажу авто.

Суд зауважує, що позивачем за зустрічним позовом ОСОБА_2 *не було надано* письмових доказів та не було доведено факту того, що зазначений автомобіль, який згідно з розпискою від 24.04.2020 мав бути переданий у власність позичальнику в майбутньому, був безпосередньо предметом договору купівлі-продажу тощо.

Стороною позивача за зустрічним позовом *не надано належних і допустимих доказів* того, що зазначене рухоме майно було сторонами оцінено в розмірі 170 000 грн, і сума, яка підлягала щотижневій виплаті, мала пряме відношення до погашення або сплати в розстрочку за майбутній автомобіль.

Крім іншого, судом критично оцінюється твердження позивача з приводу його необізнаності щодо власника автомобіля та перешкод надалі здійснити оформлення прав на авто.

Судом достеменно встановлено, що ОСОБА_2 користувався автомобілем і надалі повернув його ОСОБА_1, оскільки, як стверджує позивач, виникли труднощі з приводу переоформлення прав власності на авто.

Відповідно зазначені обставини *доводять факт користування автомобілем ОСОБА_2*, а відтак передбачають наявність в останнього у користуванні документів щодо автомобіля, а саме технічного паспорта на транспортний засіб.

Технічний паспорт транспортного засобу — документ, який містить відомості про основні технічні характеристики транспортного засобу, ідентифікаційні дані основних агрегатів, відомості про власника, постановлення на облік і зняття з обліку.

Згідно з позовними вимогами за зустрічним позовом ОСОБА_2 зазначає, що через деякий час користування авто в нього виникли труднощі щодо можливості переоформлення власності на автомобіль за Позивачем, тому він відмовився від купівлі авто та повернув його ОСОБА_1.

З цього приводу суд зазначає, що в матеріалах справи не міститься будь-яких письмових доказів факту отримання та передання авто, а також посилення на дати щодо неможливості такого оформлення.

Крім іншого, судом установлено, що в період з 24.04.2020 по 19.10.2021 автомобіль Geely МК, державний номер НОМЕР_1, 2011 р. випуску, на підставі договору купівлі-продажу зареєстровано за ОСОБА_1, відтак твердження щодо неможливості оформлення авто з підстав його належності іншій особі прямо спростовані матеріалами справи.

Також судом критично оцінюються доводи сторони позивача за зустрічним позовом з приводу того, що між сторонами фактично в майбутньому мав бути укладений договір купівлі-продажу і написання розписки як запоруки виконання зобов'язання за майбутнім договором підтверджує цей факт.

Судом із наданих пояснень сторін та особистих тверджень ОСОБА_2 установлено, що останній деякий час користувався авто та надалі повернув авто власнику. Отже, *ці правовідносини не є такими, що належать до правовідносин, які витікають із договорів купівлі-продажу*.

По-перше, слід зауважити, що передання авто у власність мала відбутися *лише після* сплати коштів, а судом установлено, що ОСОБА_2 користувався авто до настання події, визначеної в розписці, складеній від імені ОСОБА_1.

Суд зауважує, що відповідно до ст. 1053 ЦК за домовленістю сторін борг, що виник із договорів купівлі-продажу, найму майна або з іншої підстави, може бути замінений позиковим зобов'язанням.

З огляду на визначені норми закону, суд зазначає, що позивачем за зустрічним позовом не надано достовірних, належних і допустимих доказів щодо укладення між сторонами будь-якого договору, в результаті чого борг за договором міг би бути заміненим позиковим зобов'язанням.

При цьому достеменно встановлено, що *розписка про отримання коштів у борг містить чітко визначену суму грошових коштів і строки повернення*.

Матеріали справи не містять у собі договору або будь-якого іншого письмового документа щодо *наміру сторін у майбутньому укласти договір купівлі-продажу автомобіля*. Розписка від імені ОСОБА_1 про зобов'язання останнім вчинити дії з приводу передання у власність авто, *не є документом, який відповідає письмовій формі двостороннього правочину* щодо домовленості двох сторін вчинити на користь один одного певні дії.

Надана позивачем за зустрічним позовом розписка як документ, який, на думку позивача, підтверджує факт домовленості укладення договору купівлі-продажу, є лише одностороннім зобов'язанням. За наданою розпискою встановлено, що ОСОБА_1 зобов'язався вчинити дії з приводу передання авто після вчинення ОСОБА_2 дій щодо оплати коштів. При цьому розписка про передання автомобіля у власність не містить посилення на розписку про позику, в розписці не зазначено, що саме за кошти, отримані в борг і виплачені за ним, останньому має бути передано авто.

Не зазначені й інші притаманні договору купівлі-продажу обставини, які б свідчили про те, що розписка є двостороннім договором. Крім іншого, розписка, складена ОСОБА_2 про отримання коштів у борг

і зобов'язання їх повернути, також не містить будь-яких відомостей із приводу того, що кошти, отримані в борг, є запорукою виконання зобов'язання з метою подальшого вчинення правочину.

У ході розгляду справи не знайшли свого підтвердження обставини щодо наявності домовленості укладення сторонами в майбутньому саме договору купівлі-продажу, обмін розписками про взаємні розрахунки не є доказом укладення сторонами договору купівлі-продажу рухомого майна.

Слід також зазначити, що твердження позивача про те, що договір позики мав не грошовий характер та ОСОБА_2 не отримував коштів від ОСОБА_1, є такими, що не доведені письмовими доказами.

У постанові Верховного Суду від 07.10.2022 у справі № 686/16244/21² зроблено висновок, що: «письмова форма договору позики внаслідок його реального характеру є доказом не лише факту укладення договору, але й факту передання грошової суми позичальнику...».

Судом установлено, що *складена розписка про отримання коштів у борг містить* визначену грошову суму, дату повернення та умови виконання грошового зобов'язання.

З огляду на зазначене, судом *відхиляються та не беруться до уваги* твердження позивача щодо недійсності договору позики за безгрошовістю, оскільки належних і допустимих доказів на спростування факту передання та отримання коштів не надано.

Надана стороною позивача за зустрічним позовом розписка про зобов'язання передати авто у власність після сплати коштів за борговою розпискою, *не доводить і не вказує* на пряме посилання щодо приховування дійсних намірів із приводу правочину, а саме розписки про отримання коштів у борг, невиконання боргового зобов'язання тощо.

Крім іншого, судом установлено, що ОСОБА_1 станом на час складання розписки був власником авто, отже, ОСОБА_2 у визначеному Законом порядку мав змогу укласти двосторонній договір із приводу купівлі-продажу, оренди або лізингу зазначеного авто.

Розпискою від 24.04.2020 зафіксовано *юридичний факт отримання коштів у борг*.

Системний аналіз *змісту розписки про отримання коштів у борг і розписки про зобов'язання передати*

авто у власність, не містить у собі прямого визначення або відсилання про намір сторін приховати правочин і вчинити його у майбутньому.

Слід зазначити, що позивачем не надано на підтвердження фіктивності розписки іншого договору, будь-якого письмового документа, особистого листування, аудіодоказу тощо, який би прямо свідчив про те, що сторони мали насправді на меті укласти інший договір / правочин і не бажають настання реальних наслідків за борговою розпискою, аніж той, що уклали.

Судом не встановлено і матеріалами справи не доведено, що між сторонами існували будь-які інші домовленості, розписка про отримання коштів у борг є належним і достовірним документом, що між сторонами виникли відносини з приводу невиконання зобов'язання за договором позики.

Отже, досліджуючи боргові розписки чи договори позики, суди повинні виявляти справжню правову природу укладеного договору незалежно від найменування документа і залежно від установлених результатів роботи відповідні правові висновки.

Рішенням Суворовського районного суду м. Одеси³ позовні вимоги ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення суми боргу за договором задоволено.

Ухвалою Одеського апеляційного суду від 09.09.2024 відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою адвоката, який діє від імені ОСОБА_2, на рішення Суворовського районного суду м. Одеси від 04.07.2024.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши доводи апеляційної скарги, дослідивши докази, що стосуються фактів, на які апелянт посилається в апеляційній скарзі, перевіrivши правильність застосування судом першої інстанції норм матеріального та процесуального права при ухваленні судового рішення, колегія суддів вважає, що апеляційна скарга адвоката, який діє від імені ОСОБА_2, *підлягає задоволенню*.

Колегія суддів звертає увагу, що зазначені *розписки складені в один день*, містять одну і ту ж суму та порядок сплати платежів і кінцевий строк виконання зобов'язань за цими розписками.

Колегія суддів звертає увагу, що складені сторонами розписки містять зобов'язання кожного. Колегія суддів звертає увагу, що право власності на автомобіль

² Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 07.10.2022 у справі № 686/16244/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/106660093.

³ Рішення Суворовського районного суду м. Одеси від 04.07.2024. Справа № 523/13382/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/120861932.

Geely МК, державний номер НОМЕР_1, за ОСОБА_1 було зареєстроване лише 25.06.2020, а це два місяці після написання ним розписки, за якою він взяв на себе зобов'язання передати у власність автомобіль, власником якого на той момент не був.

Таким чином, висновок суду першої інстанції, що на дату написання зазначених розписок ОСОБА_1 був власником вищевказаного автомобіля, *спростовується матеріалами справи*.

Крім того, сторонами *не заперечувався факт користування та повернення* ОСОБА_2 автомобіля Geely МК, державний номер НОМЕР_1.

Дослідивши зазначені розписки, встановивши обставини цієї справи, колегія суддів вважає, що між сторонами виникла домовленість про оформлення в майбутньому договору купівлі-продажу автомобіля з розстрочкою платежів, зі строком повної оплати до 28.12.2020.

Колегія суддів звертає увагу, що відповідно до відзиву на зустрічний позов ОСОБА_1 підтвердив, що написана ним розписка — це обіцянка здійснити продаж у майбутньому автомобіля лише за умови виконання зобов'язання щодо повернення грошових коштів.

Отже, враховуючи зазначене, колегія суддів дійшла висновку, що фактично сторони домовилися про укладення в майбутньому договору купівлі-продажу, за яким ОСОБА_1 зобов'язувався продати (передати у власність), а ОСОБА_2 зобов'язувався купити автомобіль Geely МК, державний номер НОМЕР_1.

Намірів укладення договору позики між сторонами не було. Сторони вибрали між собою такий спосіб взаємних розрахунків, як обмін розписками, які мають однакову дату складення, однакову суму та одну дату виконання. Однак обставини, які надалі не вирішилися, призвели до того, що ОСОБА_1 не продав, а ОСОБА_2 не купив автомобіль Geely МК, державний номер НОМЕР_1, а оригінали розписок залишилися у сторін.

За таких обставин, колегія суддів дійшла висновку, що первісні позовні вимоги ОСОБА_1 *не підлягають задоволенню*, оскільки останнім не було доведено факт передання коштів за розпискою. Між сторонами по факту були наявні домовленості про укладення

договору купівлі-продажу автомобіля у майбутньому. З огляду на це, зустрічні позовні вимоги ОСОБА_2 є доведеними та підлягають задоволенню.

Ураховуючи, що невідповідність висновків суду першої інстанції обставинам справи, порушення останнім вищезазначених норм матеріального і процесуального права призвело до неправильного вирішення справи, колегія суддів вважає, що рішення суду першої інстанції підлягає скасуванню. Необхідно ухвалити нове судове рішення про відмову в задоволенні первісного позову та задоволенні зустрічного позову.

Постановою Одеського апеляційного суду від 28.11.2024⁴ апеляційну скаргу адвоката, який діє від імені ОСОБА_2, та зустрічний позов ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про визнання договору позики недійсним, задоволено.

Ухвалою колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 16.04.2026 зазначену справу передано на розгляд Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду.

Передаючи справу на розгляд Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду, колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду зазначає, що наявні підстави для відступу від висновків, викладених у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.04.2025 у справі № 523/2697/21 (провадження № 61-1226св25)⁵.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ⁶

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду вважає за необхідне зробити висновок про те, що *удаваний правочин характеризується свідомою невідповідністю зовнішнього волевиявлення сторін їхній дійсній внутрішній волі*. За таким правочином права та обов'язки сторін виникають не з того правочину, який зовні оформлено, а з іншого правочину, який сторони насправді мали на меті вчинити.

Специфіка *удаваного правочину* полягає саме в тому, що він вчиняється для приховування іншого

⁴ Постанова Одеського апеляційного суду від 28.11.2024 у справі № 523/13382/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/123981003.

⁵ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.04.2025 у справі № 523/2697/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/126693696.

⁶ Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 22.06.2026 у справі № 523/13382/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/137850761?fbclid=IwY2xjawTEalNleHRuA2FlbQlxMABicmlkETF5dXIDQ0IMT040SEY2MnITc3JOYwZhcHBfaWQQMjlyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHuDRX23JFBPY3JRmyOGHu_JlEXJ3fmyML33DFM_DygEzTBvCUSUFTkvEeQaD_aem_UIRx3aRPGzu5AFSqqvUcg.

правочину. Така правова конструкція, як правило, використовується тоді, коли сторони прагнуть обійти встановлені законом обмеження, заборони, мораторій, спеціальну процедуру вчинення певного правочину або уникнути інших несприятливих для них правових чи майнових наслідків.

Водночас саме по собі використання учасниками цивільного обороту правомірного цивільно-правового інструментарію, зокрема договору купівлі-продажу, домовленостей про розстрочення платежу, новації чи іншого допустимого способу оформлення взаємних зобов'язань, *не свідчить про удаваність правочину*. Якщо сторони не приховують іншого правочину, не мають на меті обійти законодавчу заборону, обмеження чи мораторій та їхнє зовнішнє волевиявлення відповідає фактичному змісту досягнутих домовленостей, підстави для застосування ст. 235 ЦК відсутні.

Ухвалою Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 19.05.2026 справу № 523/13382/21⁷ прийнято до свого провадження касаційну скаргу та призначено до розгляду в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи.

У разі пред'явлення позову про стягнення боргу позивач повинен підтвердити своє право вимагати від відповідача виконання боргового зобов'язання.

За загальним правилом тягар доказування удаваності правочину покладається на позивача.

Удаваність є правочин, вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, а не сторони правочину. Тобто сторони з учиненням удаваного правочину навмисно виражають не ту волю, що насправді мала місце. Отже, сторони вчиняють два правочини: один удаваний, що покликаний «маскувати» волю осіб, другий — прихований, від якого вони очікують правових наслідків, а не «приховують» сторону правочину.

Єдиним правовим наслідком кваліфікації правочину як удаваного є застосування до правовідносин, які виникли на його підставі, норм, що регулюють цей правочин.

Установивши під час розгляду справи, що *правочин вчинено з метою приховати інший правочин*, суд на підставі ст. 235 ЦК має визнати, який правочин насправді вчинили сторони, та вирішити спір із застосуванням норм, що регулюють цей правочин. Якщо правочин, який насправді вчинено, суперечить закону, суд ухвалює рішення, в якому встановлює нікчемність цього правочину або визнає його недійсним.

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 26.09.2018 у справі № 483/1953/16-ц⁸ зроблено висновок, що *написання відповідачем боргової розписки було пов'язано з відсутністю при укладенні договору купівлі-продажу риболовного судна у нього грошових коштів для розрахунку з ОСОБА_7 за витрати, що пов'язані з утриманням і ремонтом судна*. При цьому спірна розписка була складена за домовленістю сторін на забезпечення зобов'язання щодо оплати ремонту та утримання риболовного судна. Між сторонами виникли правовідносини з приводу боргу, який за домовленістю сторін був замінений позиковим зобов'язанням, тому ці правовідносини повинні регулюватися положеннями ст. 1053 ЦК.

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 19.12.2018 у справі № 544/174/17⁹ зроблено висновок щодо застосування ст. 545 ЦК і зазначено, що у ч. 3 ст. 545 ЦК передбачено презумпцію належності виконання обов'язку боржником, оскільки наявність боргового документа в боржника підтверджує виконання ним свого обов'язку. І навпаки, якщо борговий документ перебуває у кредитора, то це свідчить про неналежне виконання або невиконання боржником його обов'язку.

Установивши, що ОСОБА_2 не сплатив кошти відповідно до розписки від 24.04.2020, *місцевий суд зробив правильний висновок про задоволення первісного позову*.

У справі, що переглядається, ОСОБА_1 та ОСОБА_2 не приховували справжній зміст своїх договірних правовідносин, не вчиняли правочин із метою приховання іншого правочину, який вони насправді

⁷ Постанова Верховного Суду складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 22.06.2026 у справі № 523/13382/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/137850761.

⁸ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 26.09.2018 у справі № 483/1953/16-ц. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/77525220.

⁹ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 19.12.2018 у справі № 544/174/17. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/78977672.

вчинили, і навмисно не виражали не ту внутрішню волю, яка насправді мала місце.

За таких обставин *підстав для застосування до спірних правовідносин у цій справі* норм ст. 235 ЦК немає.

Суд першої інстанції встановив, що ОСОБА_2 не довів удаваність позики, а ОСОБА_1 довів обставини позовних вимог щодо стягнення коштів за борговою розпискою та надав достатні докази на їх підтвердження, зробив *обґрунтований висновок* про задоволення первісних вимог про стягнення боргу за договором позики та відмову в позові про визнання такого правочину недійсним із підстав його удаваності.

Висновки апеляційного суду про доведеність позивачем обставин, якими обґрунтовував позов, *не узгоджуються з матеріалами справи*.

Оскільки під час дослідження доказів і встановлення фактів у справі судом першої інстанції не були порушені норми процесуального права, правильно застосовані норми матеріального закону, тому рішення суду є законним і обґрунтованим.

Установивши, що апеляційним судом скасовано судові рішення, яке відповідає закону, суд касаційної інстанції *скасовує судові рішення суду апеляційної інстанції та залишає в силі судові рішення суду першої інстанції відповідно до ст. 413 ЦПК*.

Разом з цим у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.04.2025 у справі № 523/2697/21¹⁰ (провадження № 61-1226 св 25) зазначено, що апеляційний суд установив факт складення сторонами двох розписок, які були датовані одним днем, передбачали взаємні обов'язки сторін, стосувалися однієї грошової суми та одного строку виконання. За однією розпискою ОСОБА_2 зазначив про отримання від ОСОБА_1 у борг 109 000,00 грн із зобов'язанням повернути їх частинами, а за іншою ОСОБА_1 зобов'язався передати ОСОБА_2 у власність автомобіль ГАЗ 330210 після сплати цієї ж суми. Тобто сторони у справі фактично домовилися про укладення договору купівлі-продажу, за яким ОСОБА_1 зобов'язувався продати (передати

у власність), а ОСОБА_2 зобов'язувався купити автомобіль ГАЗ 330210, номерний знак НОМЕР_2, НОМЕР_2. На цьому наголошено і в касаційній скарзі представника ОСОБА_1. Установивши фактичні обставини справи, надавши правову оцінку наявним у справі доказам, суд апеляційної інстанції зробив висновки про те, що сторони у справі не мали намірів на укладення договору позики, оскільки вони мали намір укласти договір-купівлі продажу транспортного засобу й обрали між собою відповідний спосіб взаємних розрахунків (обмін розписками). Разом із цим *суд апеляційної інстанції не врахував* норми матеріального права, правові висновки Великої Палати Верховного Суду, Верховного Суду і не вирішив спір із застосуванням норм, що регулюють укладений між сторонами у справі правочин, який, за висновком суду, мали на увазі сторони.

У справі, що переглядається апеляційний суд, дійшовши висновку про наявність між сторонами домовленості щодо майбутнього передання автомобіля, фактично ототожнив інший зміст майнових домовленостей сторін з удаваністю договору позики. Водночас суд не встановив обов'язкової для застосування ст. 235 ЦК ознаки — спільної спрямованості волі обох сторін на приховування договору купівлі-продажу транспортного засобу під виглядом договору позики. Також *апеляційний суд не обґрунтував*, у чому саме полягало приховування іншого правочину, якщо домовленість щодо можливого передання автомобіля була прямо зафіксована в окремій розписці ОСОБА_1.

У справі № 523/13382/21¹¹ не встановлена одна з необхідних ознак удаваного правочину — учинення одного правочину з метою приховування іншого.

Об'єднана палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду вважає, що відсутні підстави для відступу від висновку, викладеного у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.04.2025 у справі № 523/2697/21 (провадження № 61-1226 св 25)¹², оскільки у справі, що переглядається, та у справі, від якої пропонується відступити, фактично зроблені ідентичні висновки.

¹⁰ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.04.2025 у справі № 523/2697/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/126693696.

¹¹ Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 22.06.2026 у справі № 523/13382/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/137850761.

¹² Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.04.2025 у справі № 523/2697/21. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/126693696.

Об'єднана палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду вважає, що відсутні підстави для відступу від висновків, викладених у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.04.2025 у справі № 523/2697/21 (провадження № 61-1226св25), та робить висновок про те, що сторони з учиненням удаваного правочину навмисно виражають не ту внутрішню волю, що насправді має місце. За удаваним правочинном права та обов'язки сторін виникають, але не ті, що впливають зі змісту правочину. Як правило, вчинення таких правочинів викликано певними обмеженнями, ускладненою процедурою чи мораторієм, установленими законодавством для певних правочинів, або фінансовою невідповідністю, зайвими витратами, які очікують осіб, що хочуть досягти своєї мети, але цьому заважають ті чи інші перешкоди.

Специфікою удаваного правочину є те, що він приховує інший правочин. Удаваний правочин якраз і вчиняється для того, щоб «обійти» певне обмеження, заборону чи мораторій та приховати той правочин, який сторони насправді вчинили. Якщо учасники цивільного обороту використовують правомірний цивільно-правовий інструментарій (зокрема, договір купівлі-продажу, новацію), не «обходять» певне обмеження, заборону чи мораторій і не приховують жоден правочин, то підстави для застосування конструкції удаваності правочину відсутні.

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду ухвалив касаційну скаргу ОСОБА_1, яка підписана представником ОСОБА_3, задовольнити.

Таким чином, робимо висновки.

За своєю правовою природою розписка про отримання в борг грошових коштів є документом, який видається боржником кредитору за договором позики та підтверджує факт його укладення, умови договору,

а також засвідчує отримання боржником від кредитора відповідної грошової суми або речей.

Під час дослідження боргових розписок чи договорів позики суди повинні встановлювати їх дійсну правову природу незалежно від найменування документа і, виходячи з установлених обставин, надавати спірним правовідносинам належну правову кваліфікацію та робити відповідні правові висновки.

Оскільки домовленість щодо автомобіля була письмово оформлена в окремій розписці, вона не може без належного правового обґрунтування одночасно розглядатися як відкрите волевиявлення сторін і як прихований правочин у розумінні ст. 235 ЦК. За таких обставин визначальне правове значення має не сам факт існування двох взаємопов'язаних розписок, а встановлення їх функціонального призначення у структурі спірних правовідносин і з'ясування дійсної правової природи взаємних зобов'язань сторін.

За відсутності встановлення факту вчинення одного правочину з метою приховування іншого правова кваліфікація спірних правовідносин має здійснюватися шляхом визначення їх дійсної правової природи та застосування відповідних норм матеріального права, а не шляхом формального застосування положень ст. 235 ЦК.

Визначальною ознакою удаваного правочину є приховування іншого правочину, який сторони фактично мали намір вчинити. Саме з цією метою удаваний правочин використовується для обходу встановлених обмежень, заборон чи мораторіїв та маскування реальних правовідносин між сторонами. Водночас якщо учасники цивільного обороту застосовують передбачені законом цивільно-правові інструменти (зокрема, договір купівлі-продажу чи новацію) без наміру обійти відповідні обмеження, заборони або мораторії та не приховують жодного іншого правочину, підстави для кваліфікації такого правочину як удаваного відсутні.

СПРАВА «КАВАЛА ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ» (№ 2): НЕВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКОВИХ ДО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄСПЛ¹

Віталій Ковтун, доцент кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доцент, к. ю. н.

Марина Ковтун, шеф-редактор Вісника НААУ, адвокат, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доцент, к. ю. н.

Постійне невиконання обов'язкових до виконання рішень Європейського суду з прав людини порушує ст. 46 Європейської конвенції з прав людини, яка встановлює для держав-членів обов'язкове юридичне зобов'язання дотримуватися остаточних судових рішень. Відповідно до ст. 46(4) Комітет Міністрів може повернути справу щодо держави, яка відмовляється виконувати рішення, до суду — це рідкісний крок, до якого вдаються у крайніх випадках.

Невиконання рішень послаблює захист прав людини в усій Європі та підриває довіру громадськості до правосуддя та правовладдя.

**Рішення по справі «Кавала проти Туреччини» (№ 2) (CASE OF KAVALA v. TÜRKİYE (№ 2))², за-
ява 2170/24, від 25 серпня 2026 року.**

Рішення стосується скарги, поданої громадянином Туреччини Мехметом Османом Кавалою, який народився у 1957 році та проживає в Стамбулі. Заявник перебуває під вартою з 18 жовтня 2017 року. У рішенні, винесеному 10 грудня 2019 року, щодо його початкового та подальшого досудового ув'язнення Суд установив порушення статей 5 § 1 (право на свободу та особисту недоторканність) та 4 (право на оперативне рішення щодо законності утримання під вартою), а також статті 18 (обмеження щодо застосування обмежень прав) у поєднанні зі статтею 5 § 1. Крім того,

відповідно до статті 46 (обов'язкова сила та виконання рішень), він вказав, що держава-відповідач має припинити утримання заявника під вартою та забезпечити його негайне звільнення.

Оскільки заявника не було звільнено, Комітет міністрів передав справу до Суду в лютому 2022 року в рамках процедури розгляду порушень згідно зі статтею 46 § 4 Конвенції. У рішенні від 11 липня 2022 року (Кавала проти Туреччини (провадження щодо порушення), № 28749/18) Суд визнав, що Туреччина не виконала свого зобов'язання дотримуватися рішення у справі Кавала від 10 грудня 2019 року.

У цій новій скарзі заявник висловлює скарги щодо періоду після ухвалення рішення від 10 грудня

¹ Аналітичний огляд окремих рішень ЄСПЛ (станом на серпень 2026 року) має науково-практичний та консультативний характер. Для повного розуміння суті висловлених в судових рішеннях юридичних позицій необхідно ознайомитися з їх повними текстами, що розміщені на веб-сайтах ЄСПЛ: URL: hudoc.echr.coe.int.

² **CASE OF KAVALA v. TÜRKİYE (No. 2)**, (Application no. 2170/24), 25 August 2026. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-249690>. (Дата звернення: 27.08.2026).

2019 року, зокрема стосовно його утримання під вартою, кримінального провадження, порушеного проти нього, та його засудження. Він стверджує про порушення статей 3 (заборона нелюдського та пригнічуючого гідності поведінки), 5 (право на свободу та особисту недоторканність), 6 (право на справедливий судовий розгляд), 7 (заборона покарання без закону), 10 (свобода вираження поглядів), 11 (свобода зібрань та об'єднань) та 18 (обмеження щодо застосування обмежень прав) Конвенції.

Стаття 35, пункт 1:

Оцінка Суду.

Відповідно до усталеної судової практики Суду, правило вичерпання внутрішніх засобів правового захисту, передбачене статтею 35 § 1 Конвенції, вимагає, щоб заявники скористалися тими засобами, які є доступними, адекватними та ефективними, перш ніж звертатися до Суду; при цьому уряд повинен довести їхню ефективність та доступність, а заявник, у відповідних випадках, має продемонструвати, що ці засоби є недостатніми або що існують конкретні обставини, які звільняють його від цієї вимоги. Мета цього правила полягає в тому, щоб надати державам можливість запобігати або усувати заявлені порушення на внутрішньому рівні, і воно відображає допоміжний характер механізму Конвенції, тісно пов'язаний із правом на ефективний засіб правового захисту (див. справу «Селахаттін Демірташ проти Туреччини» (№ 2) [ГК], № 14305/17, § 205, 22 грудня 2020 р., з подальшими посиланнями; «Сейдович проти Італії» [ГК], № 56581/00, § 43, ECHR 2006-II та «Кудла проти Польщі» [ГК], № 30210/96, § 152, ECHR 2000-XI). Його застосування має оцінюватися реалістично, з урахуванням не лише засобів правового захисту, доступних теоретично, а й загального правового та політичного контексту, в якому вони діють, а також особистих обставин заявника (див. справу «Сельмуні проти Франції» [Велика палата], № 25803/94, § 77, ЄСПЛ 1999-V, з подальшими посиланнями) (п. 115).

У цьому контексті Суд надає особливого значення міркуванням, висловленим самим Конституційним судом, про те, що виконання його рішень є невід'ємною складовою права на індивідуальне звернення, а невиконання цих рішень становить явне та серйозне порушення цього права. Він також поділяє аналіз Конституційного суду щодо того, що невиконання його

рішень, ймовірно, не лише підриває довіру громадян та суспільства до верховенства права, а й ставить під загрозу конституційний лад, позбавляючи заявників можливості ефективного здійснення їхніх визнаних прав (див. пункт 88 вище). Немає сумнівів, як також підкреслив Уповноважений з прав людини (див. пункт 103 вище), що така ситуація є серйозним відступом від верховенства права та послаблює ефективність індивідуального звернення у справах, що стосуються прав людини (п. 131).

На думку Суду, повне дотримання обов'язкових до виконання рішень Конституційного суду має вирішальне значення, оскільки цей суд є наріжним каменем національної системи захисту прав і свобод, закріплених як у Конституції, так і в Конвенції. Суд також нагадує, що він уже наголошував у справі «Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» (№ 13237/17, § 139, 20 березня 2018 р.), що піддавання сумніву іншим внутрішнім судом повноважень, наданих конституційному суду для винесення остаточних і обов'язкових до виконання рішень щодо індивідуальних скарг, суперечить основоположним принципам верховенства права та правової визначеності (порівняйте справу «Вуйович та Ліпа Д.О.О. проти Чорногорії» (№ 2), № 43050/22, §§ 84 та 107, 27 листопада 2025 р.). Невиконання його рішень, ймовірно, не лише підриває авторитет Конституційного суду, а й, у більш загальному плані, підриває судовий захист основних прав. Суд повернеться до цього питання нижче (див. пункт 314) (п. 132).

Суд зазначає, що ці скарги не є явно безпідставними і не є неприйнятними з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Отже, їх слід визнати прийнятними (п. 140).

Статті 10 та 11:

(1) Чи мало місце втручання — Суд дійшов висновку, що кримінальні звинувачення, висунуті проти заявника, його затримання в цьому контексті та засудження в рамках судового розгляду щодо нього, в тій мірі, в якій вони ґрунтувалися на діях, безпосередньо пов'язаних з його діяльністю як правозахисника або його участю в подіях у парку Гезі, становили втручання у здійснення його прав на свободу вираження поглядів та свободу мирних зібрань, гарантованих статтями 10 та 11.

(2) Чи було втручання виправданим — стаття 312 Кримінального кодексу передбачала, що «кожен, хто

намагається силою та насильством повалити Уряд Турецької Республіки або повністю чи частково перешкодити йому виконувати свої обов'язки, карається довічним ув'язненням з обтяжуючими обставинами». Суд присяжних не звинувачував заявника в тому, що він особисто вчинив акти насильства або заподіяв матеріальну шкоду. Він також не намагався встановити, чи заявник безпосередньо брав участь у насильстві, що відбувалося під час подій у парку Гезі, або закликав до такого насильства. Суд визнав його кримінально відповідальним, встановивши, що він відігравав стратегічну роль у плануванні, координації або керівництві подіями у парку Гезі, і що в контексті колективних дій відповідальність може поширюватися на будь-яку особу, яка мала вирішальний вплив на перебіг подій або зробила істотний внесок у їхній розвиток.

Висновок: порушення (п'ятнадцять голосів проти двох).

Стаття 6, пункт 1:

Загальні принципи, встановлені в судовій практиці Суду стосовно, по-перше, справедливості кримінального провадження та, по-друге, вимоги щодо «незалежного та неупередженого суду», були підтверджені, зокрема, у його рішеннях, на які він посилається, у справі «Юксель Ялчинка проти Туреччини» [GC] (№ 15669/20, §§ 302 — 08, 26 вересня 2023 р.) та у справі «Фіндлей проти Сполученого Королівства» (25 лютого 1997 р., § 73, Збірник рішень та постанов 1997-I) (п. 198).

Суд ще раз наголошує, що його єдиним завданням у зв'язку зі статтею 6 Конвенції є розгляд скарг, у яких стверджується, що національні суди не дотрималися конкретних процесуальних гарантій, передбачених цією статтею, або що хід судового розгляду в цілому не гарантував заявнику справедливого розгляду (див. справу «Семеня проти Швейцарії» [Велика палата], № 10934/21, § 193, 10 липня 2025 р.). Крім того, сукупний ефект різних процесуальних порушень може призвести до визнання порушення статті 6, навіть якщо кожне порушення, розглянуте окремо, не дало б Суду підстав зробити висновок про несправедливість судового розгляду (див. справу «Мірілашвілі проти Росії», № 6293/04, § 165, 11 грудня 2008 року). Крім того, згідно з усталеною судовою практикою Суду, що відображає принцип, пов'язаний із належним відправленням правосуддя, у рішеннях судів та трибуна-

лів мають бути належним чином викладені підстави, на яких вони ґрунтуються. Ступінь, у якому застосовується цей обов'язок обґрунтування, може варіюватися залежно від характеру рішення (п. 199).

Висновок: З огляду на викладені вище міркування Суд доходить висновку, що мало місце порушення статей 10 та 11 Конвенції. Відповідно немає необхідності розглядати питання про те, чи переслідувало втручання одну або кілька законних цілей, перелічених у других абзацах статей 10 та 11, або чи було воно «необхідним у демократичному суспільстві». Суд наголошує, що відповідно до статті 18 у поєднанні зі статтями 10 та 11 Конвенції він має у цій справі встановити, чи оскаржувані заходи насправді переслідували приховану мету, не пов'язану із законними цілями, передбаченими Конвенцією. З цією метою Суд повинен буде оцінити не лише те, чи мало місце зловживання владою, а й характер та серйозність вжитих заходів, а також їхні практичні наслідки для здійснення гарантованих прав. Суд повернеться до цього питання нижче (див. пункти 265 — 279) (пп. 172 — 173).

Стаття 5 § 1:

Оцінка Суду

Загальні принципи, встановлені в судовій практиці Суду стосовно статті 5 § 1 Конвенції, були підтверджені, серед іншого, у справі «Деніс та Ірвін проти Бельгії» [GC] (№№ 62819/17 та 63921/17, §§ 123 — 132, 1 червня 2021 року), на яку посилається Суд (п. 233).

Суд ще раз наголошує, як уже зазначалося вище (див. пункт 218), що скарга заявника за статтею 5 § 1 Конвенції стосується нібито довільного характеру його позбавлення волі у період, що минув з часу винесення вищезгаданого рішення у справі «Кавала» від 10 грудня 2019 року. Розглянутий період триває від цієї дати до ухвалення рішення у цій справі та, для цілей статті 5 § 1, охоплює юридично відмінні етапи. До 25 квітня 2022 року заявник перебував у попередньому ув'язненні, що підпадає під дію статті 5 § 1 (с) Конвенції. З моменту його засудження на цю дату позбавлення його волі стало ув'язненням «після засудження» у значенні статті 5 § 1 (а) Конвенції. Тому доцільно розглянути ці два періоди окремо (п. 234).

Суд дійшов висновку, що попереднє ув'язнення заявника в період з 10 грудня 2019 року по 25 квітня 2022 року було довільним, оскільки воно

не ґрунтувалося на обґрунтованих підозрах і не переслідувало жодної з законних цілей, перелічених у Конвенції. Висновки рішення у справі «Кавала проти Туреччини» залишалися актуальними для оцінки законності подальшого утримання заявника відповідно до статті 5 § 1 на підставі тих самих доказів, які були визнані недостатніми, за іншими статтями Кримінального кодексу (стаття 309, а потім стаття 328), без встановлення будь-яких суттєво нових фактів, як це було зазначено Судом у рішенні у справі «Кавала проти Туреччини» (провадження щодо порушення) [GC]. Влада діяла недобросовісно, шукаючи заміні підстави для забезпечення продовження утримання заявника під вартою та обходу вимог внутрішнього законодавства, зокрема тих, що впливають зі статті 100 Кримінально-процесуального кодексу, яка зобов'язувала її передбачити альтернативні заходи.

Висновок: Суд дійшов висновку, що позбавлення заявника волі, розглянуте в цілому з 10 грудня 2019 року, призвело до порушення статті 5 § 1 Конвенції (п. 250).

Стаття 18 у поєднанні зі статтями 5 § 1, 6 § 1, 10 та 11:

Суд посилався на свої висновки щодо статей 10 та 11, статті 6 § 1 та статті 5 § 1.

Оцінка Суду.

Суд посилається на загальні принципи тлумачення та застосування статті 18 Конвенції, викладені, зокрема, у справах «Мерабішвілі» (цитованій вище), «Навальний проти Росії» [ГК], №№ 29580/12 та 4 інших, §§ 164 — 165, 15 листопада 2018 р.), а також у справі «Селахаттін Демірташ (№ 2)» (зазначеній вище, §§ 421 — 422) (п. 265).

Суд зазначає, що заявник, по суті, скаржиться на зловживання владою, яке полягає у позбавленні його особистої свободи, висуненні обвинувачення та засудженні його через його позиції та діяльність як правозахисника. За цих обставин Суд вважає, що ця скарга порушує питання, відповідно до статті 18 Конвенції, щодо того, чи були оскаржувані заходи вжиті з метою, відмінною від тієї, що передбачена Конвенцією. Тому він вважає, що скарга щодо порушення статті 18 Конвенції є фундаментальним аспектом справи, відмінним від висновків, зроблених вище, і що, отже, вона вимагає окремого розгляду (п. 266).

Суд наголосив, що ця справа є частиною загального контексту, зафіксованого у попередніх справах щодо

інших політичних опонентів, правозахисників та журналістів, яких було затримано та яким, здебільшого, були висунуті звинувачення у явно перебільшених кримінальних злочинах. Враховуючи всю інформацію, що була в його розпорядженні, Суд дійшов висновку, що можна встановити поза будь-яким розумним сумнівом, що докази, необхідні згідно з його прецедентною практикою для встановлення того, що заходи, вжиті національними органами влади, були справді мотивовані прихованими мотивами, впливають із сукупної оцінки відповідних фактів конкретної справи та контекстуальних факторів.

Висновок: порушення (п'ятнадцять голосів проти двох).

Стаття 3 (матеріально-правова):

Вирок заявнику було винесено на підставі статті 312 Кримінального кодексу, яка передбачала покарання за злочини проти конституційного ладу; ці злочини належали до тих, щодо яких було виключено застосування механізмів умовно-дострокового звільнення та обмеження виконання покарання. Звідси впливало, що заявник був позбавлений будь-якої перспективи звільнення і що не існувало внутрішнього механізму, який би дозволяв переглянути вирок з урахуванням змін у його особистому становищі або ступеня небезпеки, яку він становив. За цих обставин Суд ще раз наголосив, що несумісність із статтею 3 з цієї підстави виникла вже в момент призначення довічного ув'язнення, а не на пізнішому етапі відбування покарання.

Висновок: порушення (п'ятнадцять голосів проти двох).

Стаття 46:

Щодо індивідуальних заходів Суд дійшов висновку, що держава-відповідач зобов'язана забезпечити звільнення заявника у найкоротший можливий термін.

Суд також наголосив, що кримінальний вирок заявника слід вважати, відповідно до положень Конвенції, недійсним. Внутрішнє законодавство передбачало, що у разі, коли остаточне судове рішення встановлює порушення Конвенції, існує механізм поновлення провадження, здатний усунути наслідки засудження. За таких обставин держава-відповідач була зобов'язана якнайшвидше вжити всіх необхідних заходів для усунення наслідків засудження заявника та ефективного виправлення встановлених порушень.

Що стосується загальних заходів, Суд вважав, що ця справа є особливо показовим прикладом системної проблеми, яка є частиною ширшого контексту, що характеризується затриманням та переслідуванням політичних опонентів, правозахисників та журналістів за кримінальними злочинами, сфера застосування яких у багатьох випадках тлумачилася надто широко або штучно розширювалася. Порушення, виявлені у цій справі, також виявили структурні недоліки, що впливали на гарантії незалежності та неупередженості судової влади і які, ймовірно, сприяли здійсненню виконавчою владою прямого чи непрямого впливу на певні судові рішення, зокрема у справах, що мають чутливий політичний характер.

Загальні заходи:

Держава-відповідач зобов'язана вирішити системні проблеми, пов'язані з ув'язненням та притягненням до кримінальної відповідальності політичних опонентів, правозахисників та журналістів на підставі кримінальних правопорушень, склад яких тлумачився надто широко або штучно розширювався, а також з виконанням вироків у вигляді довічного ув'язнення без права на дострокове звільнення за відсутності реальних перспектив умовно-дострокового звільнення.

Справедливе відшкодування (стаття 41)

Суд 15 голосами проти 2 постановив, що Туреччина має виплатити заявнику 70 000 євро (EUR) за моральну шкоду та 43 342,57 євро за судові витрати.

АДВОКАТСЬКА ТАКТИКА

Д-РА АНДРІЯ КОСА НА СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ «101» У ЛЬВОВІ (1911)

Андрій Бойда, історик, лауреат літературно-мистецької премії імені Марка Черемшини (2025), учасник Всеукраїнського проекту «Історія адвокатури України» Центру досліджень адвокатури і права НААУ

В історії вітчизняного судівництва не часто бувають випадки, щоб в одному і тому ж процесі брали участь понад 100 обвинувачених. Так було у випадку зі 101-м українським студентом, котрий потрапив під розправу з боку польських чиновників в австро-угорській Галичині 14 лютого — 4 липня 1911-го року. Судовий процес, який був охрещений пресою як процес «101» у Львові, мав безпрецедентний випадок в історії як галицького, так і австро-угорського судівництва. Досі ніхто не бачив, щоб така велика кількість українських студентів була притягнута «за хуліганство». Де-факто їх карали за те, що вони мирним шляхом прагнули законно боротись за український університет у Львові.

Серед тієї когорти кращих адвокатів Галичини, які обрали позицію захисту в справі 101-го українського студента, був і посол до Рейхсрату (1901–1907), доктор права Андрій Кос (1860–1918). Він долучився до захисту українських студентів після завершення досудового слідства, яке тривало з липня 1910 до січня 1911 року. Судовий розгляд увійшов в історію під назвою «Процес «101»», оскільки зі 128 заарештованих перед судом постала 101 особа. До складу захисту, окрім Андрія Коса, входили Іван Кос, Кирило Трильовський, Кость Левицький, Ярослав Олесницький, Юліан Олесницький, Сидір Голубович, Володимир Старосольський, Володимир Охримович, Карло Подляшецький і Пилип Євин. Кость Левицький офіційно представляв інтереси всіх українських підсудних.

14 лютого 1911 р., тобто у перший день судового засідання, Андрій Кос порушив питання про оголошення судом акта обвинувачення українською мовою. У результаті суд постановив зачитати документ як польською, так і українською мовами. Під час оголошення польського варіанта українські захисники та підсудні демонстративно залишили залу суду й повернулися,

**Калуський адвокат д-р Андрій Кос,
25 вересня 1899 року**

лише коли читали українську версію тексту. Того дня вдалось відстояти українцям свої права.

27 лютого 1911 року д-р Андрій Кос подав клопотання про виклик як свідків міністра-президента Цислейтанії барона Бінерта, міністра освіти графа Штірка, міністра залізниць професора Тадеуша Гломбінського

Поліція відвозить затриманих студентів до Карного суду / в'язниці на вулиці Баторія (сучасна Князя Романа), 1 липня 1910 року

(який на час подій був ректором Львівського університету) та галицького намісника Міхала Бобжинського. Захист прагнув довести, що у Львівському університеті з відома адміністрації діяла польська студентська організація, причетна до низки конфліктів, зокрема до антиукраїнської блокади університету у травні 1910 року та подій 1 липня 1910 року. Під час розгляду цього ж клопотання адвокат Володимир Охримович висловив протест проти виступу прокурора польською мовою, за що був оштрафований судом.

10 березня 1911 року Андрій Кос подав нове клопотання про виклик дванадцяти свідків — переважно українських студентів і безпосередніх очевидців подій. Наступного дня він уточнив перелік осіб, яких просив допитати. До цього переліку увійшли Соломон Генсер, Олександр-Зенон Курбас (майбутній актор та режисер Лесь Курбас), Олександр Волинець, Андрій Рудий, Ілько Посьмітюх, Ян Худерський, Мойсей Френкль, Богдан Фуртак, Михайло Цап, Ілько Цюкан (згодом доктор права, відомий ще як старшина УСС та УГА), доктор Генрик Брулл, Юрій Танцаковський. Захист в особі Андрія Коса мав намір довести, що польські студенти та окремі працівники університету були озброєні револьверами й пістолетами, використовували заздалегідь підготовлені дерев'яні колоди як знаряддя нападу та першими розпочали застосування фізичної сили і вогнепальної зброї під час сутички 1 липня 1910 року. Суд відклав розгляд поданих клопотань до завершення допиту свідків обвинувачення.

Вбивство Адама Коцка поляками у Львівському університеті під час українського віча, 1 липня 1910 року

Додатково доктор Андрій Кос планував з'ясувати обставини довкола того, що покійний лідер Українського Студентського Союзу, студент права Адам Коцко впав від пострілу, який зробила людина, яка була на польському боці поблизу маятникових дверей і стріляла в бік українців. Вагомою обставиною в подіях 1 липня 1910-го для Андрія Коса було і те, що підсудний Роман Леонтович (український студент) отримав поранення в коліно від пострілу, який виконала людина з польського боку і стріляла в українців.

Для обґрунтування свого клопотання доктор Кос підкреслив, що українці не мали в планах нападати на університет і провели мирний мітинг, який тривав лише півгодини. Якби в українців був такий намір, то, на думку Андрія Коса, вони б на чолі з Кратом знищили актовий зал та портрети, які в ній були. Державний прокурор дав згоду на виклик перелічених Косом свідків опісля завершення доказового впровадження. Попередньо такі дії прокурор не погоджував, оскільки свідки могли послабити акт обвинувачення і підтвердити обставини, які навів доктор Кос. Адвокат також додав від себе, що кожного зі свідків можна буде допитати після вичерпання доказової бази.

Продовжуючи відстоювати українських студентів на суді у Львові, 17 червня 1911 р. Андрій Кос стосовно

своїх клієнтів (студент Денис Сумик і ще 12 осіб) навів аргументи щодо того, що суд не навів жодного доказу про те, що вони брали участь в сутичках 1 липня 1910 р. Адвокат довів, що не має свідчень стосовно того, що українці мали револьвери і стріляли або розбивали щось в залах. Навіть якщо вони і стріляли, то, на думку доктора А. Коса, вони це робили з інстинкту самозбереження. На його думку, українці були б боягузами, якби, маючи револьвери, не відкрили вогонь у відповідь. Давши гостру критику методам слідства, яке, на його ж думку, не слід було і проводити, адвокат А. Кос заявив, що українська молодь у подіях 1 липня 1910 р. була піддана утискам. Свою промову він завершив словами: «За все це, — закінчив Кос, — честь тобі, українська молоде, і вдячність за те, що ти вчинила так, як учинила».

Відповідаючи на таку відверту промову, керуючий суддя Обертинський оголосив судову ухвалу, за якою на підставі § 236 Кримінального кодексу Австро-Угорщини було накладено на оборонця д-ра Андрія Коса грошовий штраф у розмірі 100 крон. Санкцію суду було накладено за вислів, де адвокат висловив пошану свою обвинуваченням за вчинення дій, за які вони були притягнені до кримінальної відповідальності. За версією суддів, тут вони побачили певну зневагу до себе, а тим самим образу належної поваги до їх роботи. Чи сплатив штраф доктор Кос — невідомо.

Судовий процес «101» завершився 4 липня 1911 року. Згідно з вироком суду, українські студенти були визнані винними у публічному насильстві та отримали різні терміни ув'язнення: 5 осіб строком на три місяці, 68 — на один місяць, а 26 — на 14 діб. Вирок було оголошено на підставі австрійського кримінального законодавства, зокрема за § 8 (публічне насильство) та § 85 п. 6 (ушкодження чужої власності). Як згадував у власній автобіографії один із засуджених до місяця тюрми Василь Порайко, через певний час українські адвокати оскаржили цей вирок. У результаті кожен із учасників мітингу 1 липня 1910 року у Львівському університеті отримав амністію, яку надав їм австро-угорський уряд. Схожим чином завершення антиукраїнського процесу згадував і інший засуджений — Климентій Коник.

Невдовзі після завершення процесу «101» його захисник, доктор Андрій Кос, менше ніж за місяць після оголошення вироку сам став об'єктом карного переслідування. 25 липня 1911 року наддніпрянська

Натовп жителів Львова спостерігає за подіями у Львівському університеті, 1 липня 1910 року

газета «Рада» повідомляла, що Львівський карний суд на підставі доповіді прокуратури розпочав кримінальне впровадження щодо Андрія Коса. Адвоката звинуватили у похвалі караних вчинків, яке обвинувачення вбачало у його заключній захисній промові під час процесу «101». До цього доктор Кос уже проходив допит у цій справі в Калуші. Репресії влади проти колишнього депутата палати послів від 10-го виборчого округу газета розглядала як безпосередній наслідок процесу «101».

Після спроб влади залякати Андрія Коса за його участь у захисті своїх земляків на процесі «101» у Львові, після 1911-го в нього більше не було жодних гучних справ. Більшу частину свого часу він зосередив як на вирішенні поточних питань своїх клієнтів в повітових судах, так і на громадській активності в Калуській повітській раді та на організаційній роботі у місцевій філії товариства «Просвіта». Канцелярія Коса у Калуші, яка працювала з 1896 по 1914-й рр., була чимось більшим, ніж прийомна для відвідувачів. Тут Кос був і захисником, і радником, і народним месником, а комусь і духовним батьком. За життя його не люблять чиновники, сільські війти, але досі люблять і шанують ті, хто живе на вулиці Андрія Коса у мікрорайоні Хотинь у Калуші.

Останні роки життя доктора Андрія Коса були затьмарені важкими випробуваннями Першої світової війни, які його рідна Галичина взяла на себе однією з перших. З приходом російських окупаційних військ до Калуша восени 1914 року він відмовився від евакуації в тил й залишився в Калуші. Тут він продовжив гідно

та безкомпромісно боронити права місцевого населення перед окупаційною адміністрацією. Окупанти не бажали мати в зайнятому ними місті опозиційного елемента і після численних доносів від чорносотенців Андрія Коса заарештували та інтернували. Попри шанси на звільнення завдяки клопотанням друзів, під час візиту генерал-губернатора графа Бобринського до Станиславова у лютому 1915 року д-р Кос гордо заявив йому в очі: «За що я тут сиджу, коли я винен, то повісьте мене, коли ж ні, то пустіть! Най жие вільна незалежна Україна!». Після цього інциденту адвоката негайно відправили етапом до Росії, а згодом — на понад трирічне заслання до далекого Сибіру в Наримський край.

Підірване ще з молодих літ здоров'я та виснажливий сибірський клімат остаточно зломив організм доктора Коса. Після революції в Росії, Андрій Кос зміг повернутись до рідного Комарна, звідки він був родом. Великого захисника прав українців у Галичині не стало 25 березня 1918 року на 57-му році життя.

Завершуючи розповідь про одного з кращих галицьких адвокатів, про його тактику у процесі «101» у Львові (1911) слід сказати таке. Перше — Косова практика захисту полягала у невідступності від принципів права на ведення процесу українською. Друге — Андрій Кос не був ніколи маніпулятором, а був людиною, яка вміла оперувати фактами та аргументами. Його адвокатська тактика ґрунтувалася не на емоційних закликах, а на ретельному аналізі доказів, виявленні суперечностей у матеріалах слідства та послідовному відстоюванні процесуальних прав підзахисних. Третє — як теоретик, так і як практик, Андрій Кос прагнув не лише спростувати висунуті обвинувачення, а й продемонструвати політичний характер переслідування українського студентства в Галичині. Як колишній депутат Рейхсрату, Кос вміло зміг використати судову трибуну для захисту принципів законності, рівності перед законом і національної гідності українців. Такими адвокатами має пишатись уся Україна та й Галичина зокрема.